

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Πολιτιστική Πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας

Ρουσάνα Θεοκλή

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Έφη Κυπριανίδου

Δεκέμβριος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
*Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Πολιτιστική Πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας

Ρουσάνα Θεοκλή

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Έφη Κυπριανίδου**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη από τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2016

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική διατριβή εξετάζει την πολιτιστική πολιτική στην Κύπρο, ενός κράτους με αυστηρές ιεραρχικές δομές που μετρά μόλις πενήντα έξι χρόνια ζωής από την μέρα της εγκαθίδρυσής της ως δημοκρατικό κράτος. Κατά το εγχείρημα της συγγραφής αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα/επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας κατά την ανάλυση των μοντέλων πολιτιστικής πολιτικής και περιγραφική μέθοδος στην μελέτη -περίπτωσης. Οι ιδιαιτερότητές της Πολιτιστικής Πολιτικής οφείλονται σε ένα βαθμό στην ιστορία της στον αγώνα για δημιουργία της εθνικής ταυτότητας και τη συντήρησή της σε μια κοινωνία πολιτικά, εθνικά, θρησκευτικά διαμοιρασμένη, που πολύ σύντομα με την απώλεια τμήματος των εδαφών της, έχασε μέρος της πολιτιστικής του κληρονομιά. Αυτοί ήταν οι πρώτοι δύο σαφείς και συγκροτημένοι στόχοι της πολιτικής του νεοσύστατου κράτους για τον πολιτισμό. Εξετάζεται λοιπόν στη συγκεκριμένη διατριβή η διαμόρφωση της σύγχρονης πολιτιστικής πολιτικής της Κύπρου με επιρροές κυρίως από τις δυτικοευρωπαϊκές πολιτιστικές πολιτικές, και τίθεται το ερώτημα κατά πόσο έχει συγκροτημένη πολιτική για τον πολιτισμό ή αν εφαρμόζει επιδερμικά τις ευρωπαϊκές πολιτικές. Η εργασία κλείνει με την εισήγηση μιας αναδιαρθρωμένης πολιτιστικής πολιτικής βασισμένης σε ένα μεικτό μοντέλο πολιτιστικής πολιτικής όσον αφορά το ρόλο του κράτους και τη χρηματοδότηση, η οποία ανταποκρίνεται στις σύγχρονες συνθήκες. Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστική Πολιτική, Μοντέλα Πολιτιστικής Πολιτικής, Πολιτιστική Πολιτική της Κύπρου

Summary

The current dissertation examines the cultural policy in Cyprus, a state with strict hierarchical structures that has only been recently founded over a brief time span of fifty-six years since its initial establishment as a democratic state.

For the undertaking of this literary work, as a master's dissertation, a plethora of bibliographic research, a review of international bibliography and the qualitative approach were utilized in the examination of a specific case study. The particularities of the Cultural Policy of Cyprus lay to a certain extent to its history of long term struggle for the creation of an ethnic identity and its preservation of that in a society that is politically, ethnically and religiously divided whilst shortly after its establishment as a democracy, the barbaric loss of territorial land and with it its cultural heritage. These were the first two explicit and composed objectives of the state policy on culture by the newly established republic.

In this dissertation, the creation of this modern cultural policy of Cyprus will be examined and additionally its influences upon it which are derived mainly from western European cultural policies. However the question remains whether Cyprus has a coordinated cultural policy or one that is superficially influenced by that of European policies.

The dissertation concludes with the suggestion of a restructured cultural policy based on an aggregated cultural policy model in relation to the role of the state and finances, in response to the modern conditions that may arise and affect it.

Key words: Cultural Policy, Models of Cultural Policy, Cultural Policy in Cyprus

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στην επιβλέπουσα της πτυχιακής μου εργασίας, Δρ. Έφη Κυπριανίδου, για την πολύτιμη επιστημονική της βοήθεια σε θέματα βιβλιογραφίας και μεθοδολογίας στη συγκεκριμένη εργασία αλλά και για τις τόσο ευχάριστες, ενθαρρυντικές και κυρίως εποικοδομητικές συζητήσεις που είχαμε κατά τη διάρκεια των χρόνων του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Επίσης, ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στην οικογένεια και τα φιλικά μου πρόσωπα για την συμπαράσταση, υπομονή και υποστήριξη τους κατά την εκπόνηση της εργασίας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
1. Πολιτιστική Πολιτική και Διεθνή Πολιτιστικά Μοντέλα	
1.1. Θεωρητικό Πλαίσιο: Κουλτούρα, πολιτισμός και πολιτιστική πολιτική	3
1.1.2. Η έννοια της Πολιτιστικής πολιτικής :Ορισμοί και θεωρητικές προσεγγίσεις.....	8
1.2. Διεθνή πολιτιστικά μοντέλα ως προς το ρόλο του κράτους και τη χρηματοδότηση	13
1.2.1. Το μοντέλο του κράτους «Πάτρωνα» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο του Ηνωμένου Βασιλείου	14
1.2.2. Το μοντέλο του κράτους «Αρχιτέκτονα» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο της Γαλλίας	18
1.2.3. Το μοντέλο του κράτους «Διευκολυντή» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής	23
1.2.4. Το μοντέλο του κράτους «Μηχανικού» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης	28
1.2.5. Οι σύγχρονες τάσεις πολιτιστικής πολιτικής	29
2. Η Πολιτιστική Πολιτική της Κύπρου	
2.1. Σύντομη ιστορική αναδρομή	31
2.2. Φορείς Πολιτιστικής Πολιτικής	34
2.2.1. Κρατικοί φορείς	35
2.2.2. Ημικρατικοί φορείς	41
2.2.3. Πολιτιστικοί φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης	45
2.2.4. Ιδιωτικοί πολιτιστικοί οργανισμοί	47
2.2.5. Εκκλησία	49
2.3. Κενά στην πολιτιστική πολιτική (Προβλήματα) και Προβληματισμοί	51
3. Αναδιαρθρώνοντας το υπάρχον σύστημα της κυπριακής πολιτιστικής πολιτικής και σχεδιάζοντας το μέλλον.	
3.1. Σχεδιασμός της πολιτιστικής πολιτικής	57
3.2. Χρηματοδότηση	64
3.3. Νομικές Ρυθμίσεις	66
Συμπεράσματα	69
Βιβλιογραφία	74

Εισαγωγή

Τα θέματα που πραγματεύεται το παρόν κείμενο δεν είναι καινοφανή, κάθε άλλο· σε διεθνές επίπεδο απασχολούν την επιστημονική κοινότητα και τις κυβερνήσεις εδώ και αρκετό καιρό. Σωρεία ερευνών, επιστημονικών ανακοινώσεων, συνδιασκέψεων πραγματοποιούνται στο παγκόσμιο πολιτιστικό σκηνικό για την Πολιτιστική Πολιτική, το σχεδιασμό της, τις δράσεις και επιδράσεις της για την ευρύτερη κοινωνική, οικονομική ανάπτυξη. Όμως στη Κύπρο ερχόμαστε αντιμέτωποι με μια άλλη πραγματικότητα, καθώς δεν υφίσταται επιστημονική συζήτηση πάνω στο θέμα, ελάχιστες δε είναι οι δημοσιευμένες μελέτες περιορισμένες στα πλαίσια διδακτορικών διατριβών. Επίσης, αποτρεπτικός και απογοητευτικός παράγοντας αποτελεί η παντελής έλλειψη στατιστικών στοιχείων για θέματα πολιτισμού πάνω στα οποία μπορεί να βασιστεί μια σοβαρή ανάλυση.

Έναυσμα λοιπόν για τη συγγραφή της συγκεκριμένης είναι η ανάγκη διερεύνησης αυτού του «σκοτεινού» τοπίου της πολιτιστικής πολιτικής της Κύπρου. Το εγχείρημα αρκετά δύσκολο για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αναπτύσσεται σε τρία θεματικά κεφάλαια και επιμέρους ενότητες. Το πρώτο κεφάλαιο θα διαπραγματευτεί τους διαφορετικούς ορισμούς και αναλύσεις που έχουν απασχολήσει τους μελετητές και αφορούν τις έννοιες της κουλτούρας, του πολιτισμού και της πολιτιστικής πολιτικής. Το ευρύ φάσμα της πολιτιστικής πολιτικής δημιουργεί ποικίλα ζητήματα τα οποία απασχολούν τους ερευνητές και θεωρητικούς του τομέα. Ορισμένα από αυτά τα ζητήματα αυτά σχετίζονται με τα κριτήρια που ορίζουν για το ποια πολιτιστική δραστηριότητα ή έκφραση θα λάβει χρηματοδότηση. Ποια θα πρέπει να είναι αυτά τα κριτήρια κατά το σχεδιασμό της πολιτιστικής πολιτικής; Η ενίσχυση καλλιτεχνικής αριστείας/ποιότητας, της δημιουργικότητας, της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς ή ζητούμενο είναι η ευρεία προσβασιμότητα ή η οικονομική ανάπτυξη με όχημα τον πολιτισμό; Επίσης, άλλα ερωτήματα που προκύπτουν κατά την αναζήτηση του κατάλληλου σχεδιασμού πολιτιστικής πολιτικής αφορούν τη νοηματοδότηση της κουλτούρας που δίνει το κράτος. Συχνά διαπιστώνεται ότι η αέναη, σχεδόν, πάλη μεταξύ

υψηλής και μαζικής κουλτούρας ακόμη επηρεάζει τις θέσεις και αποφάσεις των διαμορφωτών πολιτιστικών πολιτικών. Σύμφωνα με μια άποψη, απαρχές της οποίας διαφαίνονται ήδη από το 16^ο αιώνα, μόνο μια μικρή ομάδα ατόμων, μια ελίτ, έχει την «πολιτιστική ικανότητα» να εκτιμήσει και να αξιολογήσει την τέχνη διότι έχει το κατάλληλο μορφωτικό και κοινωνικό υπόβαθρο για να το κάνει (Bourdieu, 1984, F.R. Leavis 1930) και επομένως να σχεδιάσει και την πολιτική για τον πολιτισμό. Κι αυτή η ελίτ αποφασίζει ποιες τέχνες, καλλιτέχνες, πολιτιστικές εκφράσεις ή ποιες κουλτούρες θα ενισχυθούν και θα χρηματοδοτηθούν από το κράτος.

Τα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη, στην πλειοψηφία τους διεύρυναν το φάσμα των στόχων της πολιτιστικής πολιτικής συμπεριλαμβάνοντας τις έννοιες του εκδημοκρατισμού, του πλουραλισμού, της κοινωνικής προσβασιμότητας και συμμετοχής, υιοθετώντας τις από τη σφαίρα της δημόσιας ζωής.

Σε δεύτερη υποενότητα θα παρουσιαστούν κριτικά τα τέσσερα κυρίαρχα μοντέλα πολιτιστικής πολιτικής: του κράτους πάτρωνα, του «διευκολυντή» («Facilitator»), του αρχιτέκτονα και του μηχανικού, σύμφωνα με τη διάκριση των Harry Hillman Chartrand και Claire McCaughey (1989). Σύμφωνα με άλλους μελετητές, όπως τους, Gosta Esping-Andersen και Walter Korpi (1984), (Esping-Andersen 1990) ανάλογα με το πολιτικό μοντέλο της χώρας, τα μοντέλα πολιτιστικής πολιτικής διακρίνονται σε συντηρητικά, σοσιαλδημοκρατικά και φιλελεύθερα. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και κατανόησης των διαφορών μεταξύ των διαφορετικών μοντέλων πολιτιστικής πολιτικής θα χρησιμοποιηθεί μια αντιπροσωπευτική περίπτωση κράτους από το ένα μοντέλο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξετασθεί η πολιτική που ακολουθεί η Κύπρος στο πεδίο του πολιτισμού. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να διαγραφεί το μοντέλο της πολιτιστικής πολιτικής εξετάζοντας βασικά ερωτήματα όπως ποιοι είναι θεσμικοί φορείς, οι στόχοι του κράτους για τον πολιτισμό και ποια η συμμετοχή άλλων φορέων, μη κρατικών, στην χάραξη στρατηγικής. Θα εξετασθεί κατά πόσον το υπάρχον σύστημα παρουσιάζει αδυναμίες που θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μέσω μιας νέας πρότασης. Η απόπειρα αυτή, μια πρόταση αναδιαμόρφωσης πολιτιστικής πολιτικής που επιχειρεί να συνδυάσει στοιχεία από τα διεθνή πολιτιστικά μοντέλα, θα παρουσιαστεί στο τρίτο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 1

Πολιτιστική πολιτική και διεθνή πολιτιστικά μοντέλα

«Το πώς αντιλαμβανόμαστε την πολιτισμική πολιτική εξαρτάται από το πώς ορίζουμε την κουλτούρα» σύμφωνα με τους Lewis & Miller (2003). Αναμφίβολα το τι συμπεριλαμβάνεται στην έννοια της κουλτούρας θα διαμορφώσει και τις ανάλογες πολιτικές διαχείρισής της. Όμως η πολιτική για τον πολιτισμό επηρεάζεται κι από το πολιτικό σύστημα (σοσιαλδημοκρατικό, φιλελεύθερο, συντηρητικό κλπ), τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, τη σύνδεση του πολιτισμού με την εθνική ταυτότητα, παράγοντες που τη διαφοροποιούν σε κάθε κράτος χωρίς να επιτρέπουν την υιοθέτηση ενός καθολικού προτύπου πολιτιστικής πολιτικής.

1.1 Θεωρητικό Πλαίσιο: Κουλτούρα, Πολιτισμός και Πολιτιστική Πολιτική.

Οι δύο αυτές έννοιες, αν και παραπλήσιες νοηματικά, στο παρελθόν στάθηκαν η αιτία πολλών αναλύσεων, διενέξεων και διχογνωμιών από επιστήμονες διαφορετικών πεδίων (κοινωνικών, ανθρωπιστικών επιστημών, φιλοσοφία, ψυχολογία). Συχνά, οι έννοιες χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημες, ενώ το περιεχόμενό τους αλλάζει ανάλογα με τον τόπο και χρόνο. Οι A. Kroeber C. Kluckhohn το 1952, στο σύγγραμμά τους *Culture. A critical*

review of Concepts and Definitions, κατέγραψαν τουλάχιστον 164 ορισμούς της κουλτούρας, που αν μη τι άλλο τεκμηριώνει τη δυσκολία αποσαφήνισης της έννοιας και την πολυπλοκότητα του περιεχομένου της¹.

Αρχικά, η λέξη «κουλτούρα» (από το λατινικό “colere” που δήλωνε την πράξη της καλλιέργειας της γης) χρησιμοποιήθηκε στη Γαλλία του 18^ο αι. μεταφορικά για να δηλώσει την καλλιέργεια του πνεύματος ενώ, μέχρι τα τέλη του αιώνα δήλωνε για τους Διαφωτιστές «τη συσσωρευμένη γνώση που μετέδωσε η ανθρωπότητα, θεωρούμενη ως ολότητα, κατά τη διάρκεια της ιστορία της» (Cuche 2001: 20). Στην ερμηνεία αυτή αντανακλώνται οι ιδέες του Διαφωτισμού για την εξελικτική πορεία της ανθρωπότητας προς την κοινωνική πρόοδο. Η ανθρωπότητα εκλαμβάνεται ως ολότητα, μια και ενιαία. Τον 19^ο αι. θεμελιώνονται οι επιστήμες της εθνολογίας (ή κοινωνικής ανθρωπολογίας), της ιστορίας και το δόγμα του εξελικτισμού, το οποίο διαπότισε τις επιστήμες και την έννοια του πολιτισμού. Σύμφωνα με αυτήν, η ανθρωπότητα μετέβαινε εξελικτικά, από την αγριότητα προς τον πολιτισμό, όπου ο πολιτισμός εκλαμβάνονταν ως ανώτερο δείγμα κοινωνικής προόδου της ανθρωπότητας².

Στη Γερμανία του β' μισού του 18^{ου} αι. η λέξη «Kultur», η σημασία της εξελίσσεται διαφορετικά από τον αγγλοσαξωνικό κόσμο κι αυτό λόγω των διαφορετικών κοινωνικών

¹ Ειδικά, στην ελληνική γλώσσα είναι δύσκολη η απόδοση με διαφορετικούς όρους τις δύο έννοιες «culture» και «civilization» και συχνά γίνεται η χρήση και των δύο όρων για να αποδοθεί το ίδιο νόημα.

² Είχε επικρατήσει και επηρεάσει το έργο πολλών Ευρωπαίων επιστημόνων η ιδέα της τριμερούς διάκρισης της ανθρωπότητας σε «άγριους», «βάρβαρους» και «πολιτισμένους» λαούς, κατά την οποία σκοπός ήταν η σταδιακή μετάβαση από την κατάσταση του αγρίου προς τον πολιτισμό. Θεωρείτο φυσικά ότι οι Ευρωπαίοι είχαν φτάσει σε αυτό το ανώτερο επίπεδο και ήταν καθήκον τους να «εκπολιτίσουν» τους άλλους λαούς (Elias, 1997:123, Πασχαλίδης, 1999: 38), δικαιολογώντας τον αποικιοκρατικό επεκτατισμό. Ο E.B. Tylor (1832-1917), πατέρας της κοινωνικής ανθρωπολογίας, διατήρησε αυτό το τριμερές σχήμα. Στο έργο του *Primitive Culture (1920 [1871]:1)* δίνει διαδεδομένο, εθνολογικό ορισμό: «πολιτισμός ή κουλτούρα, με την ευρεία εθνογραφική του έννοια, περιγράφει αυτό το σύνθετο όλο, που περιλαμβάνει τη γνώση, τις πεποιθήσεις και την τέχνη, τα ήθη, τους νόμους, τα έθιμα και οποιεσδήποτε άλλες δυνατότητες και συνήθειες έχει αποκτήσει ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας».

δομών, πολιτικής σύνθεσης και οργάνωσης. Οι γερμανοί αστοί διανοούμενοι ³ υποβάθμισαν την έννοια «πολιτισμός» ως μια «επιφανειακή διαδικασία» της καλλιέργειας εξωτερικών χαρακτηριστικών, της ευπρέπειας, των τρόπων συμπεριφοράς και αργότερα, το 19^ο αι. με την εκβιομηχάνιση, ως το σύνολο των υλικοτεχνολογικών επιτευγμάτων και την οικονομική πρόοδο. Αντιθέτως, ερμήνευσαν την «κουλτούρα» ως μια «εσωτερική» και πνευματική διαδικασία και άρα συνδέθηκε με τη θρησκεία, την τέχνη, τα νοήματα, τις αξίες και την ιδιωτική ζωή (Williams, 1994[1954]: 74)⁴. Κύριος εκφραστής της γερμανικής σημασιολογίας για την κουλτούρα, ο Johan Gottfried Herder (1774-1803), στο έργο του *Ιδέες περί της φιλοσοφίας της ιστορίας του ανθρώπου (ή της ανθρωπότητας) (1784-1791)* περιγράφει την κουλτούρα ως τα ήθη, τα έθιμα, τον τρόπο σκέψης, τεχνικές και γνώσεις που αποτελούν την ξεχωριστή ταυτότητα ενός λαού/μιας κοινότητας, δίνοντας έμφαση στην ιδιαιτερότητα (και την ανωτερότητα) του γερμανικού έθνους, και της λαϊκής παράδοσης ως μέρος της κουλτούρας. Υποστήριξε τη χρήση του πληθυντικού «κουλτούρες» αναφερόμενος στην ύπαρξη πολλών, ιδιαίτερων και μοναδικών οντοτήτων οι οποίες συνδέονταν με συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Επομένως, η κάθε κουλτούρα για τον Herder είναι μοναδική, συνδέεται με μια ιδιαίτερη περιοχή και ως ξεχωριστή πολιτισμική οντότητα γίνεται μια πολιτική οντότητα και αποκτά πολιτική ερμηνεία. Οι ιδέες αυτές συμπίπτουν και ενισχύουν το φαινόμενο του εθνικισμού και την ίδρυση των εθνικών κρατών του 19^{ου} αι. και 20^{ου} αι.

Ο επόμενος αιώνας (20^{ος}) σημαδεύεται από σημαντικές εξελίξεις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές, ιδεολογικές: ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, η εμφάνιση του φασισμού και του ναζισμού, ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, η εμφάνιση παγκόσμιων θεσμών (UNESCO

³ Δυσανεστημένοι με την αριστοκρατική τάξη, την οποία κατηγορούσαν για υιοθέτηση ξένων προτύπων (αγγλοσαξονικών) στην εθιοτυπία της αυλής, στους τρόπους και συμπεριφορές και λόγω του πολιτικού αποκλεισμού τους, στράφηκαν στο χώρο του πνεύματος. Ταυτόχρονα, στα πλαίσια της γαλλογερμανικής διαμάχης υποβάθμιζαν την έννοια «πολιτισμός-civilite» όπως απέρριπταν κι άλλες ιδέες του διαφωτισμού περί εξελικτικής πορείας του πολιτισμού, την ολότητα της ανθρωπότητας, τον ορθολογισμό κ.ο.κ.

⁴ Ο Max Weber (1864-1920) υποστήριξε τη διάκριση των όρων, θεωρώντας ότι ο υλικός πολιτισμός μεταδίδεται στις επόμενες γενιές ενώ ο πνευματικός (η κουλτούρα) είναι μοναδικό χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας.

1945, ICOM 1946), οι εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες, η καθιέρωση του «κράτους-πρόνοιας», τα κοινωνικά κινήματα (φεμινιστικό, φοιτητικό), και η εμφάνιση της Νέας Αριστεράς. Η έντονη εκβιομηχάνιση με τις επιπτώσεις της, οι τεχνολογικές εφευρέσεις, η ανάπτυξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης, οι πολιτισμικές βιομηχανίες, ο καταναλωτισμός, η μαζική παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων θα προκαλέσουν την αντίδραση των φιλοσόφων της λεγόμενης Σχολής της Φρανκφούρτης⁵ και θα πυροδοτήσουν τη συζήτηση περί υψηλής τέχνης/κουλτούρας και μαζικής κουλτούρας, απομεινάρια των οποίων επιβιώνουν ακόμη στις συζητήσεις και τις πολιτικές για τον πολιτισμό.

Μία ακόμη εξέλιξη του 20^{ου} αιώνα είναι η θεμελίωση, το 1964, των Πολιτισμικών Σπουδών με εκπροσώπους τους Raymond Williams, Richard Hoggart και E.P. Thompson. Ο Raymond Williams στα τέλη της δεκαετίας του '50, υποστηρίζει ότι η κουλτούρα είναι ένα φαινόμενο που επηρεάζεται από τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες δίνοντας έναν πολύ ευρύ ορισμό για την κουλτούρα περιλαμβάνοντας «όλα τα ανώτερα πνευματικά και διανοητικά ανθρώπινα επιτεύγματα, το σύνολο των πνευματικών έργων». Ο ορισμός του διευρύνεται ακόμη περισσότερο όταν προσθέτει «[η κουλτούρα είναι...] ο συνολικός τρόπος ζωής, νοήματα, σκέψεις, αξίες, θεσμοί, έθιμα, τέχνες, καθημερινότητα», δηλαδή όπου επιδρά και ό, τι κάνει ο άνθρωπος είναι κουλτούρα (Williams, 1994: 137-138). Η έννοια της κουλτούρας του Williams θα έχει αντίκτυπο στη συζήτηση και στο σχεδιασμό της πολιτιστικής πολιτικής καθώς όλα μπορούν να θεωρηθούν πολιτιστικά και, επομένως, να επιδιώξουν πολιτισμική χορηγία, υπερσκελίζοντας το δίπολο υψηλή – χαμηλή κουλτούρα. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, υπερτονίζοντας την ολιστική προσέγγιση του Williams, μια

⁵ Οι κύριοι εκπρόσωποι της Σχολής της Φρανκφούρτης οι Adorno, Lowenthal, Marcuse, Horkheimer στο έργο τους *Τέχνη και Μαζική Κουλτούρα* (1984), διαπραγματεύτηκαν τις σχέσεις ανάμεσα σε υψηλή και μαζική κουλτούρα. Οι θεωρητικοί της Σχολής υπερασπιζόμενοι τις αξίες της «υψηλής κουλτούρας» και την «αυθεντική λαϊκή κουλτούρα», άσκησαν έντονη κριτική στη «μαζική κουλτούρα». Υποστήριζαν ότι η μεγάλη εκβιομηχάνιση προκάλεσε διάβρωση των ανθρώπινων ηθών και αξιών ενώ, οι βιομηχανίες «ψυχαγωγίας» (τηλεόραση, κινηματογράφος, ραδιόφωνο, λαϊκή μουσική κλπ) και τα παραγόμενα προϊόντα τους που καταναλώνονταν από τις μάζες (τα λαϊκά στρώματα) ήταν κατώτερα σε αξία των αυθεντικών μορφών τέχνης, τα οποία δεν είχαν ως στόχο το κέρδος, αλλά την πνευματική καλλιέργεια.

παράσταση κλασικής μουσικής θα πρέπει να συμμετέχει εξίσου στις πολιτιστικές επιχορηγήσεις με μια παράσταση καραόκε ή ένα ευτελές προϊόν καθημερινότητας να θεωρείται πολιτιστικό προϊόν⁶.

Οι αρχικές διαφορές στην ερμηνεία των δύο εννοιών έχουν πια αμβλυυνθεί. Ο πολιτισμός συνδέθηκε ήδη από τη δεκαετία του 1960 με την έννοια της περιβαλλοντικής και οικονομικής ανάπτυξης, θεωρείται μέσο κοινωνικής συνοχής, ταυτότητας και ανθρώπινο δικαίωμα και ο σύγχρονος ορισμός της κουλτούρας (πολιτισμός στην ελληνική γλώσσα)⁷ όπως ορίστηκε και επιβεβαιώθηκε σε παγκόσμιες διασκέψεις των κρατών-μελών της UNESCO: στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές, το 1982 (MONDIACULT, Πόλη Μεξικού), πήρε ευρύτερες διαστάσεις. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της διάσκεψης «ο πολιτισμός θα πρέπει να θεωρείται ως το σύνολο διακριτών πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών μιας κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας. Περιλαμβάνει, εκτός από τις τέχνες και τα γράμματα, τον τρόπο ζωής, τους τρόπους συμβίωσης, τα συστήματα αξιών, τις παραδόσεις και τα πιστεύω». Η έννοια εμπλουτίστηκε στην 43^η Διεθνή Συνδιάσκεψη της UNESCO για την Παιδεία και τον Πολιτισμό το 1992 (Γενεύη). Συγκεκριμένα, όλα αυτά τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας συνθέτουν την πολιτιστική της ταυτότητα, αποτελούν μέρος των δικαιωμάτων του ανθρώπου ενώ, η δημιουργικότητα ως μέρος του πολιτισμού, τον μεταβάλλει και τον εξελίσσει. Ο πολιτισμός δεν αποτελεί, δηλαδή, μια στατική και εσωστρεφής διαδικασία αλλά μπορεί να ανανεωθεί και να υιοθετήσει επιπρόσθετα στοιχεία από άλλες κουλτούρες.

Η ευρύτητα του πολιτιστικού πεδίου και των ζητημάτων που προκύπτουν από αυτόν οδήγησε μέσω της UNESCO, τη διεθνή κοινότητα σε συνεργασία με σκοπό να προστατεύσει, να επιλύσει και να ρυθμίσει τα διάφορα ζητήματα του πολιτισμού για παράδειγμα την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων (Οικουμενική Σύμβαση

⁶ Αντίθετη άποψη από τον Williams, υποστήριξε ο σύγχρονος Άγγλος φιλόσοφος Roger Scruton (2006), σύμφωνα με τον οποίο «η υψηλή κουλτούρα... περιέχει γνώση πολύ πιο σημαντική» από την κουλτούρα με τον ευρύ και ωλικό χαρακτήρα της σκέψης ο Williams. Ο Scruton από την άλλη κατηγορήθηκε για ελιτίστικη προέγγιση της κουλτούρας.

⁷ Η χρήση της λέξης «Κουλτούρες», δηλαδή σε πληθυντικό αριθμό, δεν συνηθίζεται στην ελληνική γλώσσα.

Πνευματικών Δικαιωμάτων 1952), την αρχαιοκαπηλία (Σύμβαση που αφορά στα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, 1970), προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς 1972), του Παραδοσιακού και Λαϊκού Πολιτισμού (Σύσταση για την προστασία του παραδοσιακού και λαϊκού πολιτισμού, 1989), κ.α.

Αφού εξετάστηκαν οι πολύπλοκες δύο έννοιες, κουλτούρα και πολιτισμός, να σημειωθεί ότι από το σημείο αυτό και εξής, στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιούνται οι όροι «πολιτισμός» και «κουλτούρα» αδιακρίτως. Στην επόμενη υποενότητα θα εξετασθεί η έννοια και πρακτική της πολιτικής για τον πολιτισμό.

1.1.2. Η έννοια της Πολιτιστικής Πολιτικής: Ορισμοί και θεωρητικές προσεγγίσεις.

Παραδοσιακά στην Ευρώπη, ο πρώτος προστάτης και φορέας των τεχνών (και του πολιτισμού) υπήρξε το κράτος, ενώ η σχέση της πολιτικής με τον πολιτισμό έχει αφετηρία την περίοδο της αναγέννησης όταν η βασιλική εξουσία, η μοναρχία, η Εκκλησία και λίγο αργότερα, οι έμποροι λειτούργησαν ως πάτρωνες των τεχνών. Με την ίδρυση των εθνικών κρατών, η πατρωνία έγινε κρατική υπόθεση και η κουλτούρα πολιτικοποιήθηκε· ακραία περίπτωση αποτελεί η χρήση της έννοιας στη φασιστική ιδεολογία ως τεκμήριο εθνικής ανωτερότητας (π.χ. στη Γερμανία). Ωστόσο, συγκεκριμένες πολιτιστικές πολιτικές, ως τμήμα της ευρύτερης κρατικής πολιτικής, άρχισαν να εφαρμόζονται από τη δεκαετία του '60.

Έχουν διατυπωθεί αρκετοί ορισμοί για την πολιτιστική πολιτική και βέβαια δεν είναι σκοπός στην παρούσα εργασία να αναλυθούν όλοι αλλά να αναφερθούν μερικοί. Η πολιτιστική πολιτική κατά τον J. Mark Schuster (2003:1, Mulcahy 2006: 320) είναι «το σύνολο των κυβερνητικών δράσεων που αφορούν τις τέχνες και τις πολιτιστικές βιομηχανίες, τις ανθρωπιστικές επιστήμες και την πολιτιστική κληρονομιά». Για την Margaret Wyszomirski (2002: 187), κάνοντας χρήση όρων της αγοράς, η πολιτιστική

πολιτική είναι «ένα σύνολο ετερογενών ατόμων και οργανισμών που συνδέονται με τη δημιουργία, παραγωγή, την παρουσίαση, τη μεταφορά, τη διανομή και την εκπαίδευση στην αισθητική κληρονομιά και τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, τα προϊόντα και τα εργοτεχνήματα». Ακόμη, σύμφωνα με τον ορισμό του Dave O' Brien (2014) είναι «το σύνολο των θέσεων και πρακτικών που αφορούν τη θέση των τεχνών και των καλλιτεχνών και της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην νεωτερικότητα όπως αυτή εκδηλώνεται στα κράτη και στις αγορές». Με μια συνοπτική εξέταση των ορισμών, διαπιστώνονται κάποιες παρατηρήσεις. Ορισμένοι μελετητές δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη στήριξη των τεχνών και της πολιτιστικής κληρονομιάς όπου παραδοσιακά υπήρξαν κρατικό μέλημα ενώ άλλοι, στη δημιουργικότητα, τη καινοτομία και την παραγωγή νέων πολιτιστικών αγαθών (ή προϊόντων) συνδέοντας την με το πεδίο της οικονομίας. Ήδη, από τη δεκαετία του 1980, εδραιώθηκε η «εργαλειοποίηση» του πολιτισμού και δεν αποτελεί ταμπού η έμφαση στην οικονομική διάσταση του πολιτισμού, η συμβολή του στις αγορές και η οικονομική του αξία πέραν της αισθητικής ή της κοινωνικής.

Ένας πιο πρώιμος και αρκετά διευρυμένος ορισμός της πολιτιστικής πολιτικής, διατυπώθηκε στα πλαίσια διάσκεψης των κρατών -μελών της UNESCO, η οποία δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές στους Διεθνείς Οργανισμούς (Ε.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΟΣΑ) για τα θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων της (παιδεία, πολιτισμός, επιστήμες και πληροφόρηση). Η UNESCO όρισε την πολιτιστική πολιτική ως «το σύνολο των συνειδητών και σκόπιμων παρεμβάσεων ή μη, με στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει σε ορισμένη χρονική στιγμή. Η πολιτική αυτή πρέπει να καθορίζει κάποια κριτήρια πολιτιστικής ανάπτυξης και να συνδέει τον πολιτισμό με τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη» (1969: 8)⁸. Πρόκειται για έναν πολύ ευρύ ορισμό που επιτρέπει στα κράτη να διατηρούν την ελευθερία επιλογής και χάραξης πολιτικών βασισμένων στις πολιτιστικές

⁸ Η έκδοση αυτή του 1969 της UNESCO, που τιτλοφορείται *Cultural Policy: a preliminary study*, υπήρξε το αποτέλεσμα της συνάντησης 24 κρατών -μελών του Οργανισμού, το 1967 στο Μονακό.

ανάγκες των κοινωνιών τους σε δεδομένες στιγμές. Σημαντικό στοιχείο είναι η συνειδητοποίηση (από τη δεκαετία του '60) ότι ο πολιτισμός συνδέεται άμεσα, τόσο για την ατομική ανάπτυξη, όσο και με την κοινωνική και οικονομική άνθηση. Λίγο αργότερα ακολούθησαν η Παγκόσμια Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις θεσμικές, διοικητικές και οικονομικές απόψεις της πολιτιστικής πολιτικής (Βενετία, 1970), Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές στην Ευρώπη (Μεξικό, 1982), Διακυβερνητική Διάσκεψη για τις Πολιτιστικές Πολιτικές για την Ανάπτυξη (Στοκχόλμη, 1998). Η εδραίωση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης⁹ και η σύνδεσή της με όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας δε θα μπορούσε να αποκλείσει τον ρόλο του πολιτισμού στην αιεφόρο ανάπτυξη. Την σημασία του πολιτισμού ως «τέταρτου πυλώνα» στη βιώσιμη ανάπτυξη μαζί με την οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία, αναγνωρίζει η διεθνής κοινότητα μέσω των Διακηρύξεων των Ηνωμένων Εθνών¹⁰. Φυσικά, εκτός από τις διασκέψεις με θέμα τις πολιτιστικές πολιτικές, πραγματοποιήθηκαν πολλές άλλες για τη ρύθμιση επιμέρους πολιτιστικών θεμάτων. Ένα από τα πιο πρόσφατα ζητήματα που ανέδειξε η παγκόσμια διάσκεψη της UNESCO είναι η πολιτιστική πολυμορφία («Οικουμενική διακήρυξη για την πολιτιστική πολυμορφία», 2001).

Πρακτικά, το πεδίο είναι αχανές. Περιλαμβάνει τη στήριξη όλων των μορφών τέχνης, έννοια ίδια πολύπλοκη όσο ο πολιτισμός, περιλαμβάνει όλες τις ανθρώπινες δημιουργίες και δραστηριότητες που προκαλούν τις ανθρώπινες αισθήσεις: καλές τέχνες αρχιτεκτονική, παραστατικές (μουσική, συμφωνική, όπερα χορό, θέατρο), -κεραμική, γλυπτική, ζωγραφική), τη δημιουργική γραφή -λογοτεχνία και ποίηση. Κινηματογράφος,

⁹ Ακολουθώντας τον ευρύ ορισμό του 1987 (United Nations, «The Brundtland Report» ή «Our Common Future»), η αιεφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να υπομονεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενιών να ανταποκριθούν στις δικές τους». Η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά την ευημερία, τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, τόσο για το παρόν όσο και στο μέλλον, μέσα από την ισόρροπη αλληλεπίδραση τριών πυλώνων: περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία. Ο πολιτισμός ως μέρος του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (πχ. αρχιτεκτονική κληρονομιά), τα πολιτιστικά δημιουργήματα που ανταναικλούν την κοινωνία και τέλος, η οικονομική διάσταση του πολιτισμού αποτελούν αλληλοσυνδεόμενα πεδία που η συνύπαρξή τους μπορεί να οδηγήσει στην αιεφόρο ανάπτυξη. Περισσότερες πληροφορίες βλέπε: (<http://www.worldbank.org/en/topic/sustainabledevelopment/overview#1>) (04/12/2016).

¹⁰ Διακηρύξεις όπως αυτές των *UN General Assembly Resolutions: N.65/166* (2011) και της UNESCO (2013).

υποκριτική, φωτογραφία, τα κόμικς, αλλά και οι γραφικές τέχνες, διακόσμηση, χειροτεχνίες (μικροτεχνίες, επιπλοποιεία κλπ), αλλά και οι ερασιτεχνικές τέχνες. Στη σφαίρα της προστασίας και ενίσχυσης συγκαταλέγονται οι πολιτιστικοί οργανισμοί όπως βιβλιοθήκες, πινακοθήκες, αρχεία, αίθουσες συναυλιών, αλλά και τα πάρκα και οι εθνικοί κήποι. Το πεδίο της ιστορικής παράδοσης και κληρονομιάς περιλαμβάνει: αρχαιότητες όπως αυτές ορίζονται από τους νόμους κάθε κράτους, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία, αντικείμενα και συλλογές, όλων των ειδών πάρκων και κήπων. Άλλοι τομείς είναι τα αθλήματα, τα μέσα- media (τηλεόραση, ραδιόφωνο), οι κοινωνικές εκδηλώσεις (πανηγύρια, φεστιβάλ, τελετές). Στο φάσμα της πολιτιστικής πολιτικής περιλαμβάνονται δηλαδή όλες οι εκφάνσεις της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς¹¹, του σύγχρονου πολιτισμού, και όσων εντάσσονται στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες.

Η πολιτική για τον πολιτισμό, επηρεάζεται πέραν από τον ορισμό που δίνει ο επίσημος φορέας για την κουλτούρα - δηλαδή το τι θεωρεί ως κουλτούρα και τι επιλέγει η κάθε κυβέρνηση να εντάξει στην έννοια της - από την πολιτική ιδεολογία του κράτους και χαρακτηριστικά των πολιτικών κομμάτων, το επίπεδο της αυτονομίας και συνεργασίας κοινωνίας-κράτους και την οικονομία (Bianchini, Parkinson, 1993: 31).

Επιπρόσθετα, διαπιστώνονται στους ορισμούς κάποιες βασικές κατευθύνσεις και στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής όπως η διατήρηση και προστασία της κληρονομιάς της κοινωνίας, η ενίσχυση και προστασία της καινοτομίας και της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ακόμη, στο πλαίσιο του εκδημοκρατισμού του πολιτισμού εντοπίζονται κοινωνικοί στόχοι, όπως η ισότητα στον πολιτισμό ως ανθρώπινο δικαίωμα, οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης, ο σεβασμός στην πολιτιστική πολυμορφία, ο πλουραλισμός, η κοινωνική συνοχή, η ανάδειξη διαφορετικών κουλτουρών και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (O' Brien, 2014). Επιπλέον, διακρίνονται επιμέρους στόχοι, με πολιτική χροιά όπως η ανάδειξη του εθνικού κύρους, σύμφωνα με τον Dubois (2014: 12) μέσω κατασκευής πολιτιστικών

¹¹ Οι βασικές αρχές και ορισμός της έννοιας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς προσδιορίστηκαν στο 32^ο Συνέδριο της UNESCO 2003. Περισσότερες πληροφορίες βλέπε: (<http://www.unesco.org/culture/ich/en/convention>) (30/3/2016).

έργων ναυαρχίδων, τις στρατηγικές διεθνοποίησης πολιτιστικών οργανισμών, τις εξαγωγές πολιτιστικών προϊόντων κλπ. Βεβαίως, η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους και ο πολιτισμός αντιμετωπίζεται πια και ως ένα μέσο προς αυτή την κατεύθυνση (με την ενίσχυση των δημιουργικών βιομηχανιών, τις πρακτικές αστικής ανάπλασης και αναβίωσης, του πολιτιστικού τουρισμού κ.λπ.)¹². Με την ανάπτυξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, γεννήθηκε η ανάγκη επέμβασης του κράτους μέσα από το πεδίο της πολιτιστικής πολιτικής για τη ρύθμιση της ποιότητας της παραγωγής και τον έλεγχο της προσφοράς και της ζήτησης.

Ένα από τα θέματα που προκαλούν προστριβές είναι το περιεχόμενο της κουλτούρας που ενισχύεται, ποιες αξίες προωθούνται και ποιες μορφές τέχνης και πολιτιστικές εκφάνσεις επιδοτούνται τελικά. Είναι η καλλιτεχνική «αριστεία», η υψηλή αισθητική και το γούστο, που επιδιώκεται γιατί μέσω της καλλιέργειας αυτών «η ανθρώπινη φύση θα ανθίσει» («lofty approach» Dworkin 1985: 221), ή η κοινωνική προσβασιμότητα, ο πλουραλισμός και την πολιτιστική πολυμορφία; Φαίνεται πως από τη μια θέση, προβάλλεται η έννοια της κουλτούρας που επιβάλλει μια μικρή μερίδα της κοινωνίας με χαρακτηριστικά τη μόρφωση, τον οικονομικό πλούτο και την υψηλή θέση που έχει στην κοινωνική και πολιτική ιεραρχία¹³. Από την άλλη, η πλειοψηφία του λαού που χαρακτηρίζεται από

¹²Το συνέδριο του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τόπων (ICOMOS) που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το 1985, είχε ως αποτέλεσμα τη σύνταξη, το 2002, της *Χάρτας του Πολιτιστικού Τουρισμού*, σύμφωνα με την οποία «η τουριστική ανάπτυξη είναι αλληλένδετη με την διατήρηση και προστασία των πολιτιστικών πόρων και ότι, από αυτή την σχέση μπορούν να προκύψουν οφέλη -οικονομικά, πολιτιστικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά -τόσο για την τοπική κοινότητα όσο και σε εθνικό επίπεδο, εάν γίνει σωστή διαχείρισή τους. Η συμμετοχή όλων (θεσμών, φορέων, ιδιωτών, τουριστών, ντόπιων) για μια αειφόρο πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη κρίνεται απαραίτητη» (Αδημοσίευτη εργασία της γράφουσας στα πλαίσια της θεματικής ενότητας «Πολιτιστικός Τουρισμός», του μεταπτυχιακού προγράμματος Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη, ΑΠΚΥ).
Περισσότερες πληροφορίες βλέπε: http://www.international.icomos.org/charters/tourism_greek.pdf (04/12/2016).

¹³Σύμφωνα με τον G. Vestheim (2012), τη διαχείριση και χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής των κρατών αναλαμβάνει μια μικρή ελίτ, η οποία διακρίνεται σε τέσσερις ομάδες: στους πολιτικούς, στους δημόσιους υπαλλήλους, τους επαγγελματίες διευθυντές πολιτιστικών οργανισμών και τους επαγγελματίες καλλιτέχνες. Κατά τον συγγραφέα, οι συγκρούσεις προκύπτουν εξαιτίας της διασύνδεσης διαφορετικών πεδίων δηλαδή, της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμού, διαφορετικής λογικής και διαφορετικών συμφέροντα, τα οποία αναγκάζονται να συνυπάρξουν σε μια κοινή ζώνη (“overlapping zone”)(Vestheim, 2012).

πολιτιστική πολυμορφία και έχει δικαίωμα πρόσβασης στην πολιτιστική κατανάλωση και ίσες ευκαιρίες αντιπροσώπευσης στην πολιτιστική παραγωγή μαζικής κουλτούρας. Στην πρώτη προσέγγιση δίνεται βαρύτητα στις καλές τέχνες και στους επαγγελματίες του χώρου ενώ στη δεύτερη, στις λαϊκές μορφές τέχνης, στις κουλτούρες των μειονοτήτων και στους ερασιτέχνες του χώρου. Σύμφωνα με τον Schwartz (2000), υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στον τρόπο ζωής, ο οποίος έχει κοινωνικο-οικονομική βάση, με συγκεκριμένες μορφές τέχνης και πολιτιστικές εκφράσεις. Συνήθως, στη θέση λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού της πολιτιστικής πολιτικής βρίσκονται άτομα προερχόμενα από συγκεκριμένες κοινωνικο-οικονομικές τάξεις, που θα επιλέξουν την ενίσχυση πολιτιστικών εκφάνσεων βάσει των δικών τους κριτηρίων, ενισχύοντας τη διάκριση ανάμεσα σε «ανώτερη» και «κατώτερη» έκφραση, όπου η «ανώτερη» θα έχει περισσότερες ευκαιρίες να αναδειχθεί. Σ' αυτό εντοπίζεται μια διάθεση «εκπολιτισμού», θα λέγαμε, των λιγότερο προσοντούχων ομάδων. Αυτή η στήριξη προς τις «ανώτερες» πολιτιστικές μορφές είναι μια προσέγγιση και πρακτική που κυριαρχούσε ως πρόσφατα στις πολιτιστικές πρακτικές πολλών κρατών· εντούτοις, στις πιο σύγχρονες πρακτικές, οι λαϊκές, οι δημοφιλείς, οι εμπορικές μορφές («κατώτερες»), λαμβάνουν πια ένα μερίδιο (σε μερικές περιπτώσεις και τη μερίδα του λέοντος) στην κρατική χορηγία και στήριξη.

1.2. Διεθνή πολιτιστικά μοντέλα ως προς το ρόλο του κράτους και τη χρηματοδότηση

Τα κράτη ανάλογα με την πολιτική τους ιδεολογία, την κοινωνική τους οργάνωση και την οικονομία διαμορφώνουν την πολιτιστική τους πολιτική. Ορισμένοι μελετητές όπως οι Esping- Andersen & Korpi (1984), Esping-Andersen (1990) και Zimmer & Toepler (1996) διακρίνουν τρεις κατηγορίες συστημάτων: το φιλελεύθερο, το συντηρητικό και το σοσιαλδημοκρατικό¹⁴. Σύμφωνα με άλλους μελετητές όπως οι Chartrand και C. McCaughey

¹⁴ Ο Frederick van der Ploeg (2006: 1189) αναγνωρίζει τρία μοντέλα με κριτήριο τη συμμετοχή του κράτους στον πολιτισμό: το ιταλο-γαλλικό σύστημα κατά το οποίο γραφειοκράτες, μέσα από μια ισχυρή κρατική δομή «top to down» διαχειρίζονται την επιδότηση και την πολιτιστική πολιτική, το

(1989), η κατηγοριοποίηση τους είχε ως εξής: το κράτος «Πάτρωνα», ο «Αρχιτέκτονας», ο «Διευκολυντής» και ο «Μηχανικός». Τα στοιχεία που θα πρέπει να εξετασθούν και μπορούν να καταδείξουν σε ποια κατηγορία ανήκει ένα κράτος είναι ο έλεγχος των κινήτρων και στόχων που θέτει στην πολιτιστική πολιτική, η κρατική δομή και οργάνωση των πολιτιστικών οργανισμών, οι τρόποι και ο βαθμός στήριξης της κουλτούρας, η εμπλοκή και ο βαθμός συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στον πολιτισμό. Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι παρά αυτή την κατηγοριοποίηση, στις σύγχρονες δημοκρατίες, δεν είναι δυνατόν τα κράτη να υιοθετήσουν και να ακολουθήσουν αυστηρά τις γραμμές των πολιτιστικών μοντέλων. Πολύ συχνά, τα κράτη εντάσσουν στις πρακτικές τους, επιτυχημένα στοιχεία από διαφορετικά μοντέλα. Για παράδειγμα, η οικονομική κρίση έφερε περικοπές στον πολιτισμό, κι ένα κράτος μοντέλου «Αρχιτέκτονα», λόγω μειωμένων κονδυλίων δύναται να ενθαρρύνει τη συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, εφαρμόζοντας πρακτικές του μοντέλου κράτους «Διευκολυντή».

1.2.1 Το μοντέλο του κράτους «Πάτρωνα» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο του Ηνωμένου Βασιλείου

Το κράτος στο μοντέλο του «πάτρωνα» αναπτύσσει πολιτικές για τον πολιτισμό διαμέσου άλλων φορέων που λειτουργούν στην αρχή του «βραχίονα» (arm's length principle), μια πρακτική που δύναται να εφαρμοστεί σε όλο φάσμα της δημόσιας διοίκησης και όχι μόνο στον τομέα του πολιτισμού. Ο ρόλος του κράτους, στο μοντέλο του πάτρωνα περιορίζεται στο να καθορίζει το ύψος του κονδυλίου από τον κρατικό προϋπολογισμό που αναλογεί στο πεδίο του πολιτισμού και αναθέτει στα Συμβούλια Τεχνών (Arts Councils) να το διαχειριστούν και να το κατανεύουν κατά την κρίση τους. Τα συμβούλια αξιολογούν και αποφασίζουν ποιος πολιτιστικός οργανισμός, καλλιτέχνης και είδος θα επιδοτηθεί στη βάση της αρχής του βραχίονα, με αρωγή δηλαδή από ανεξάρτητες, μη κυβερνητικές επιτροπές εμπειρογνομόνων. Οι αρχικοί τους στόχοι, όπως είναι αναμενόμενο λόγω της σύστασης των συμβουλίων από ειδικούς, είναι η αναζήτηση της καλλιτεχνικής ποιότητας,

βρετανικό σύστημα κατά το οποίο ένας ανεξάρτητος φορέας, τα Συμβούλια Τεχνών, έχουν τον πρωταρχικό λόγο και τέλος, το ολλανδικό σύστημα, ένα ενδιάμεσο μοντέλο. Στο τελευταίο, το κράτος είναι αρμόδιος φορέας της πολιτιστικής πολιτικής αλλά συμβουλευεται ένα ειδικό σώμα εμπειρογνομόνων, το Συμβούλιον Τεχνών.

της «αριστείας» και της δημιουργικότητας. Για την στάση του αυτή, το μοντέλο έχει επικριθεί για διακρίσεις και ελιτισμό, για στήριξη της υψηλής κουλτούρας και χρηματοδότηση των πολιτιστικών προτιμήσεων ενός περιορισμένου κοινού (H. Chartrand, C. McCaughey, 1989). Επιπλέον, οι κυβερνήσεις με την «αποστασιοποίηση» τους, δεν εμπλέκονταν στη χάραξη στρατηγικής και καθορισμό της πολιτιστικής πολιτικής. Από την άλλη βέβαια, με αυτό το σύστημα, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, διασφαλίζεται η διαφάνεια στις επιδοτήσεις, καθώς μειώνεται η πιθανότητα άσκησης πολιτικών πιέσεων και εξυπηρέτησης προσωπικών συμφερόντων (lobbying) λόγω της διασποράς των εξουσιών και ευθυνών σε διαφορετικούς φορείς. Κράτη που λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό στο μοντέλο του κράτους-πάτρωνα, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία.

Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, το ενδιαφέρον για τον πολιτισμό άρχισε από πολύ νωρίς, στην καρδιά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με την ίδρυση του πρώτου εθνικού φορέα στήριξης του πολιτισμού, του Συμβουλίου Ενθάρρυνσης της Μουσικής και Τεχνών (Council for the Encouragement of Music and the Arts- CEMA), με πρώτο πρόεδρο τον John Maynard Keynes. Το 1946 το συμβούλιο αυτό, αντικαταστάθηκε από το Συμβούλιο Τεχνών («Arts Council of Great Britain»), το οποίο αν και κρατικό διατηρούσε την αυτονομία του από τα υπουργεία Πολιτισμού και της Παιδείας. Παρόμοια Συμβούλια Τεχνών ιδρύθηκαν στη Σκωτία, Ουαλία και Β. Ιρλανδία. Νομικά, τα συμβούλια της Σκωτίας και Ουαλίας, υπάγονται στο Συμβούλιο Τεχνών της Μεγάλης Βρετανίας ενώ στη Βόρεια Ιρλανδία, λειτουργεί ως ανεξάρτητος φορέας από την ίδρυσή του το 1962.

Τις δεκαετίες του 1960 και κυρίως τη δεκαετία του '70, έγιναν προσπάθειες αποκέντρωσης με την τοπική αυτοδιοίκηση να λαμβάνει ενεργότερο ρόλο στη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής: ιδρύθηκαν περιφερειακές καλλιτεχνικών κοινοπραξιών τοπικών καλλιτεχνικών ομάδων δρούσαν ως μεσολαβητές μεταξύ Συμβουλίου Τεχνών και της Περιφέρειας, ιδρύθηκαν ή επαναλειτούργησαν περιφερειακά θέατρα, μουσεία, γκαλερί, δημοτικά πολιτιστικά κέντρα και διοργανώνονται τοπικά φεστιβάλ (Fisher, Ormston, 2011). Την ίδια περίοδο, και σε εντονότερους ρυθμούς τη δεκαετία του 1980, δόθηκε έμφαση στην αναζωογόνηση των πόλεων είτε με μικρές παρεμβάσεις στα κτήρια είτε με

τη μορφή ολοκληρωμένων επιχειρήσεων ανάπλασης και έργων «ναυαρχίδων» (π.χ. το Liverpool, Manchester, τα Docks του Λονδίνου, London Eye κ.α.). Αυτή την περίοδο ο πολιτισμός επιδοτήθηκε με μεγαλύτερα κρατικά κονδύλια.

Τη δεκαετία του '80, επί διακυβέρνησης Μάργκαρετ Θάτσερ σημειώθηκαν αναδιαρθρώσεις στη δημόσια διοίκηση. Ο συντηρητισμός, η λιτότητα και ο νεοφιλελευθερισμός¹⁵ που υιοθετήθηκαν επέφεραν τη μείωση κρατικών κονδυλίων προς την τοπική αυτοδιοίκηση και τον πολιτισμό (Bianchini, Parkinson 1993:12). Παράλληλα, ασκήθηκαν πιέσεις στους πολιτιστικούς οργανισμούς να αναζητήσουν άλλες πηγές χρηματοδότησης, με βασικότερο και καίριας σημασίας χρηματοδότη, τον ιδιωτικό τομέα. Συγκεκριμένα, με στόχο την ενθάρρυνση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στον πολιτισμό, δόθηκαν κίνητρα σε επιχειρηματίες, όπως στην περίπτωση του σχεδίου Business Sponsorship Incentive Scheme (Compendium 2011, Torkildsen, 2005: 331).

Ο πολιτισμός, τη δεκαετία του '80, απέκτησε μια νέα διάσταση και προοπτική: έγινε το μέσο για την επίτευξη άλλων στόχων που δεν έχουν άμεση σχέση με τον πολιτισμό, ξεπερνώντας ή και αντιστρέφοντας τη λογική «art for the art's sake». Ο Vestheim (1994:65) χρησιμοποίησε τον όρο «Εργαλειοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής»¹⁶ για να περιγράψει τη νέα αντιμετώπιση του πολιτισμού, όπου οι επενδύσεις σε αυτόν θεωρούνται ως μέσο και αποσκοπούν στην επίτευξη ευρύτερων στόχων που δεν έχουν σχέση με τον πολιτισμό. Στόχων, αρχικά, οικονομικών όπως η μείωση της ανεργίας, η αναβίωση και αναζωογόνηση των πόλεων, η αύξηση του ΑΕΠ και αργότερα, κοινωνικών όπως η κοινωνική ένταξη και συνοχή, η άμβλυνση του κοινωνικού αποκλεισμού, η καλλιέργεια του σεβασμού στην διαφορετικότητα και η προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας. Αυτή η τάση παρά, τις αρχικές αντιδράσεις που προκάλεσε, έχει υιοθετηθεί και επικρατήσει ως σήμερα (Belfiore, 2004:183-185, Gray, 2007:5).

¹⁵ H S. Mudge (2008: 705-707) αναφέρεται σε τρεις αλληλένδετες μορφές του νεοφιλελευθερισμού: η πνευματική, η γραφειοκρατική και η πολιτική. Οι κυβερνήσεις για να αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις) στράφηκαν στην οικονομία της αγοράς, στην απορρύθμιση (*deregulation*) του δημόσιου τομέα, τις ιδιωτικοποιήσεις, την αποπολιτικοποίηση, την εισαγωγή πρακτικών από τις επιχειρήσεις και της ελεύθερης αγοράς, τον ανταγωνισμό.

¹⁶ Απόδοση του αγγλικού όρου "Instrumental Cultural Policy".

Η πολιτική λιτότητας στα πλαίσια του νεοφιλελευθερισμού και η επαύξηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στον πολιτισμό: μικρότερο κοινωνικό κράτος, μικρότερη ρυθμιστική παρέμβαση στις δυνάμεις της αγοράς, λιγότερες κοινωνικές υπηρεσίες, λιγότερη γραφειοκρατία και δημοσιοϋπαλληλικό προσωπικό. Και για πρώτη φορά γίνεται μια συντονισμένη προσπάθεια συνεργασίας για τη διαχείριση των κονδυλίων: η κυβέρνηση ζήτησε από το Συμβούλιο τη συνεργασία με άλλους φορείς (Βρετανικό Ινστιτούτο Κινηματογράφου, Συμβούλιο εργοτεχνημάτων, Σκωτσέζικο και Ουαλικό Συμβούλιο Τεχνών) για την ανάπτυξη σχεδίου για Εθνική Στρατηγική για τις Τέχνες και τα Μέσα («Media»). Σταδιακά και συνέπεια της οικονομικής κρίσης, η κυβέρνηση προχώρησε σε αλλαγές στον ευρύτερο δημόσιο τομέα εφαρμόζοντας ένα μεικτό πολιτιστικό μοντέλο, πιο συγκεντρωτικό. Σε αυτό το πλαίσιο καταργήθηκαν τα περιφερειακά κυβερνητικά γραφεία και οι περιφερειακές πολιτιστικές κοινοπραξίες, τέθηκαν υπό τη διοίκηση ενός υπουργείου οι τομείς των τεχνών, τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες, η κληρονομιά, τα μέσα επικοινωνίας, ο αθλητισμός και τουρισμός ¹⁷ ενώ, οι πολυπληθείς επιτροπές που λειτουργούν στην αρχή του βραχίονα, σταδιακά συγχωνεύονται με σκοπό τη μείωση της γραφειοκρατίας και των διοικητικών δαπανών όπως συνέβη στην περίπτωση της Επιτροπής Μουσείων και Γκαλερί η οποία ενώθηκε με την Επιτροπή Βιβλιοθηκών και Πληροφοριών, σχηματίζοντας το Συμβούλιο Μουσείων, Βιβλιοθηκών και Αρχείων (MLA).

Αυτή τη στιγμή το κράτος διοικείται από υπουργεία όπου το καθένα διακρίνεται σε διάφορα υπουργικά και μη υπουργικά τμήματα, κρατικούς οργανισμούς και επιτροπές. Το υπουργείο για τον Πολιτισμό, τα Media και τον Αθλητισμό (Department for Culture, Media and Sports-DCMS) απαρτίζεται από 40 οργανισμούς και συμβούλια (μεταξύ των οποίων το Συμβούλιο για τις Τέχνες, τα Εθνικά μουσεία και γκαλερί, BBC, κλπ).

Οι πρώτες κρατικές χορηγίες προήλθαν από κρατικά κονδύλια και φιλανθρωπικές εισφορές. Το κράτος συνεχίζει φυσικά να συνεισφέρει με ένα κονδύλι και ένα ποσοστό προέρχεται από τον κρατικό προϋπολογισμό όμως και οι φιλανθρωπικές δωρεές και

¹⁷ Το 1992 δημιουργήθηκε ως Τμήμα Εθνικής Κληρονομιάς, και το οποίο το 1997 μετονομάστηκε σε Τμήμα για τον Πολιτισμό, τα Μέσα και τον Αθλητισμό (Department for Culture, Media and Sports).

εισφορές αποτελούν ένα σημαντικό αρωγό του πολιτισμού (με συνεισφορά που αγγίζει τα 525εκ λίρες, το Grant-in-aid με 963εκ λίρες για το 2014-2015). Οι εισφορές γίνονται προς το Υπουργείο, Department of Culture, Media and Sports, κι αυτό το κατανέμει στους οργανισμούς και φορείς που υπάγονται σε αυτό.

Ειδικά σε περιόδους οικονομικής κρίσης το κράτος ενθαρρύνει με την παροχή φορολογικών ελαφρύνσεων και απαλλαγών.

Μια άλλη πηγή χρηματοδότησης είναι το Εθνικό Λαχείο. Ένα ποσοστό από τα κέρδη, για παράδειγμα ποσοστό 4.67% των ακαθάριστων εσόδων, αφιερώνονται για «καλό σκοπό» σε 12 σώματα όπως στο Arts Council England, Arts Council of Northern Ireland, Arts Council of Wales, το British Film Institute, UK Film Council κ.α. (Wilkerson, 2012).

Ο ιδιωτικός φορέας και η τοπική αυτοδιοίκηση καλούνται όπως προαναφέρθηκε, να αποκτήσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επιδότηση του πολιτισμού. Όμως οι πολιτιστικοί οργανισμοί και οι καλλιτέχνες πρέπει να αποδείξουν ότι αποτελούν μια καλή επένδυση για τους πολίτες και το κράτος και αξίζουν την χρηματοδότη, καθώς είναι «value for money» (Belfiore 2004:202). Μέσα από αυτή την αναγκαιότητα τεκμηρίωσης, ο πολιτισμός τέθηκε σε αξιολόγηση με συλλογή ποικίλων τύπων δεδομένων και στοιχείων, διενέργεια στατιστικών που τεκμηριώνουν ποιοι τομείς και προγράμματα αξίζει να επιδοτηθούν, να εγκαταλειφθούν ή να ανανεωθούν, με αποτέλεσμα αυτή τη στιγμή οι πολιτιστικοί οργανισμοί του Ηνωμένου Βασιλείου να διαθέτουν πιθανόν τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις δεδομένων και στατιστικών ερευνών ανά το παγκόσμιο.

1.2.2. Το μοντέλο του κράτους «Αρχιτέκτονα» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο της Γαλλίας

Το κράτος ως «Αρχιτέκτονας» ή όπως περιγράφεται από άλλους συγγραφείς (Esping- Andersen και Korpi (1984), Zimmer και Toerler (1996)) ως συντηρητικό ή συγκεντρωτικό όσον αφορά τη δομή της δημόσιας διοίκησης) έχει υπό την ευθύνη, τον έλεγχο και την εποπτεία του τη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής, τη χρηματοδότηση των καλλιτεχνών, των πολιτιστικών οργανισμών, την πολιτιστική παραγωγή και τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ένα υπουργείο είναι

αρμόδιο για τον πολιτισμό. Σε ορισμένα κράτη διατηρεί την ονομασία «Υπουργείο Πολιτισμού» ενώ σε άλλα συνυπάρχει με άλλα πεδία, για παράδειγμα «Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού», «Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού», κ.α. Στο αρμόδιο υπουργείο για τον πολιτισμό οι αποφάσεις για τη χρηματοδότηση, την προσφορά και ζήτηση της πολιτιστικής παραγωγής, τη ρύθμιση των πολιτιστικών πολιτικών κ.ο.κ. λαμβάνονται από μια ομάδα γραφειοκρατών, δημοσίων υπαλλήλων σε ένα σύστημα διοικητικής δομής «top to down». Σύμφωνα όμως με ορισμένους μελετητές όπως ο Frederick Van Der Ploeg (2006: 1225), σε ένα τέτοιο σύστημα ελλοχεύει ο κίνδυνος να δημιουργηθεί κλίμα αδιαφάνειας και πελατειακών σχέσεων όσον αφορά τα υποψήφια επιδοτούμενα πολιτιστικά αγαθά και οργανισμούς, ενώ έργα «υψηλής κουλτούρας» έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιδοτηθούν και να προωθηθούν.

Αντίθετη άποψη έχουν άλλοι μελετητές όπως οι H.H. Chartrand, C. McCaughey, 1989, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι σε αυτά τα κράτη-αρχιτέκτονες (πχ. η Γαλλία, η Κύπρος) ο πολιτισμός διαχειρίζεται με τρόπο ώστε να εξυπηρετεί τους κοινωνικούς στόχους των κρατών, όπως η κοινωνική ένταξη, ο σεβασμός της πολιτισμικής πολυμορφίας, η υποστήριξη των διαφορετικών κουλτούρων και έχουν καλύτερες ευκαιρίες επιδότησης τέχνες και δημιουργοί ερασιτέχνες, παρά έργα χαρακτηριζόμενα ως «καλλιτεχνικής ή αισθητικής αριστείας».

Ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα στα κράτη – αρχιτέκτονες είναι η εξάρτηση των πολιτιστικών οργανισμών και καλλιτεχνών από την άμεση κρατική χρηματοδότηση. Η μακροχρόνια οικονομική στήριξη τους εξασφάλιζε μεν την επιβίωση, τους στερούσε όμως πολλές φορές το στοιχείο της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Βέβαια στις μέρες μας η πρωτοκαθεδρία και η αποκλειστική επιδότηση του πολιτισμού από το κράτος δεν ισχύει καθώς, όπως προαναφέρθηκε, παράγοντες όπως οι οικονομικές δυσκολίες, ο νεοφιλελευθερισμός, οι αρχές της Νέας Δημόσιας Διακυβέρνησης συνέβαλαν στην αναζήτηση άλλων πηγών και έμμεσων τρόπων επιδότησης, όπως η παροχή φορολογικών διευκολύνσεων με σκοπό την προσέλκυση χορηγών. Μερικά από τα κράτη που υιοθέτησαν το μοντέλο αυτό είναι η Κύπρος και η Γαλλία.

Στη Γαλλία, η κρατική προστασία των τεχνών είναι μια πρακτική με μακρά παράδοση, που ξεκινάει στην περίοδο της μοναρχίας. Οι μονάρχες ως οι απόλυτοι άρχοντες, έθεσαν υπό την προστασία τους τις τέχνες, τους καλλιτέχνες και τα ιδρύματα ενώ, παράλληλα ήλεγχαν την παραγωγή και διανομή των έργων τέχνης. Συγκεκριμένα, επί μοναρχίας του Louis XIII, ιδρύθηκε το 1635, η Academie Francaise ως ο επίσημος φορέας -προστάτης της γλώσσας, των τεχνών και των επιστημών, με πρώτο πρόεδρο τον καρδινάλιο Ρισελιέ. Οι βασιλικές ακαδημίες, συμπεριλαμβανομένης και της Academie Francaise, περιήλθαν λίγο μετά την Επανάσταση το 1793, υπό την εποπτεία ενός σώματος, του Institut de France, με τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη ως επίσημο προστάτη τους. Εκ τότε, με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, θεωρήθηκε ως φυσική διαδοχή η ανάληψη από το κράτος της προστασίας των τεχνών, της γλώσσας και της κουλτούρας και κάθε πρόεδρος του γαλλικού κράτους είναι και προστάτης της Ακαδημίας. Το κράτος, ως προστάτης των πολιτιστικών οργανισμών, όχι μόνο τους επιχορηγεί, αλλά και εγκρίνει τους διορισμούς των μελών στα συμβούλια τους, αν και συχνά ο ρόλος αυτός είναι μόνο τυπικός.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα το κράτος έθεσε νέους στόχους στην «πολιτιστική του πολιτική» πέραν από την προώθηση της καλλιτεχνικής «αριστείας». Τέθηκαν νέοι στόχοι με περισσότερη ευαισθησία στις ανάγκες της κοινωνίας και στόχοι που έτειναν προς τον εκδημοκρατισμό της κουλτούρας, μέσα από διάφορες πρακτικές (διδασκαλία τέχνης στα νεοϊδρυθέντα «*ecole republicaine*», ίδρυση κοινοτικών σχολείων τεχνών και μουσικής) δόθηκε η δυνατότητα σε ένα διευρυμένο κοινό η πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά¹⁸ (Eling, 1999: 2-3). Οι τέχνες θα συνδεθούν με τη δημόσια εκπαίδευση και θα λειτουργήσουν τα πρώτα δημόσια σχολεία Καλών Τεχνών και μουσικής. Κατά την περίοδο της Τρίτης Δημοκρατίας (1880-1940) θα σχηματιστεί το Υπουργείο Τεχνών το οποίο θα υπαχθεί υπό τη διοίκηση του Υπουργείου Παιδείας. Συνειδητή πολιτιστική πολιτική ξεκινά να ασκείται από την περίοδο της Πέμπτης Δημοκρατίας (1958 και μετά) κατά την οποία δημιουργείται το

¹⁸ Ένα από τα παραδείγματα που αντανακλούν την επερχόμενη αλλαγή στους στόχους και τη φιλοσοφία της γαλλικής πολιτιστικής πολιτικής είναι η λειτουργία του μουσείου του Λούβρου. Από το 1793 το μουσείο του Λούβρου λειτούργησε σαν ένα πρώτο δημόσιο μουσείο που απευθυνόταν στο ευρύ κοινό με ελεύθερη είσοδο και με καινοτομίες στην παρουσίαση των συλλογών του, προϊδεάζοντας για το νέο ρόλο και σημασία που θα αποκτήσουν τα μουσεία από το 18^ο αιώνα και μετά (Γκάζη, 1999 : 41).

Υπουργείο Πολιτιστικών Θεμάτων. Τίθενται αρχικά, στόχοι προώθησης της «υψηλής» κουλτούρας στο λαό και αρχίζουν να κερδίζουν έδαφος ο εκδημοκρατισμός της κουλτούρας και η ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής δημιουργίας και των νέων καλλιτεχνών (επί Andre Malraux 1956-1969) μέχρι που ο υπουργός Πολιτισμού, Jack Lang, το 1981, έδωσε ισότιμη βαρύτητα στην διάδοση έργων «υψηλής» κουλτούρας και στις νέες μορφές τεχνών και εκφάνσεων. Παρά τις διακηρύξεις, τα έργα και είδη «υψηλής» κουλτούρας το θέατρο, η πολιτιστική κληρονομιά, τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες, οι εικαστικές και παραστατικές τέχνες πάντοτε ενισχύονταν σε μεγαλύτερο βαθμό, σε σύγκριση με νέες μορφές τέχνης και πολιτιστικής έκφρασης όπως η ροκ μουσική, τα κόμικς, κινούμενα σχέδια και τέχνες του τσίρκου, παρά την αναγνώριση και επιδότηση τους από το κράτος (Eling, 1999: 8-10).

Κατά την προσέγγιση του προέδρου Chirac, και νωρίτερα του Charles De Gaulle, το κράτος πρέπει να λειτουργεί με μια ισχυρή κεντρική κυβέρνηση η οποία θα χαράσσει την πολιτιστική πολιτική με τρόπο ώστε να εξυπηρετεί το εθνικό συμφέρον, να συνενώνει το γαλλικό έθνος και να αποτελεί το μέσο για την διαχείριση του «χάους» που φέρνει η πολυπολιτισμικότητα της σύγχρονης εποχής, με τη δημιουργία μιας «patrie culturelle» (Ingram 1998: 805). Τρεις βασικοί στόχοι της είναι όπως προαναφέρθηκε, και είναι, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η διάδοση υψηλής πολιτιστικής και καλλιτεχνικής παιδείας, σε ένα ευρύ και πολυποίκιλο κοινό, η πολυμορφία του οποίου οφείλεται σε γεωγραφικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους. Επιπλέον, μετά τη δεκαετία του 1970, προωθήθηκαν στόχοι λιγότερο ελιτιστικής προσέγγισης όπως η ενίσχυση τεχνών, δραστηριοτήτων και πολιτιστικών εκφράσεων οι οποίες κατά το παρελθόν χαρακτηρίζονταν ως προϊόντα «χαμηλής» κουλτούρας (Perrin, Delvainquiere, Guy, 2015: 10, 38)¹⁹.

Η Γαλλία είναι ένα κράτος που έχει ισχυρές γραφειοκρατικές δομές, το μονοπώλιο όσον αφορά την άσκηση του δημόσιου συμφέροντος και με διοίκηση προσέγγισης «top to

¹⁹ Περαιτέρω πληροφορίες για τους στόχους του υπουργείου και την κατανομή του κρατικού προϋπολογισμού βλέπε: (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ministere/Budget>) (4/12/2016).

down» που οφείλεται όχι μόνο στο ιστορικό της υπόβαθρο αλλά γιατί, σύμφωνα με την E. Archambault (2000), από κοινωνιολογικής και νομοθετικής απόψεως απουσιάζουν οι προϋποθέσεις για την ενεργότερη δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα στην άσκηση πολιτικής για τον πολιτισμό. Το ίδιο το κράτος δεν έχει προωθήσει αρκετά ακόμη τη συνεργασία ή δεν έχει ενθαρρύνει στον ίδιο βαθμό όσο άλλα κράτη την ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη του πολιτισμού (Archambault, Bourmendis, Tsyboula, 1999:192).

Στις μέρες μας γίνονται προσπάθειες αποκέντρωσης των πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων με κοινωνικό στόχο τη προσέγγιση του ευρύτερου κοινού. Η πολιτιστική αυτή αποκέντρωση λαμβάνει τη μορφή της παρακίνησης των τοπικών και περιφερειακών αρχών στη ανάληψη πρωτοβουλιών για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, τη δημιουργία πολιτιστικών χώρων (μουσείων, θεάτρων, βιβλιοθηκών κ.λπ.), συνεργασιών μεταξύ διαφόρων φορέων (διυπουργικές ή διατμηματικές συμπράξεις, συμπράξεις μεταξύ κρατικών υπηρεσιών και τοπικών αρχών ή κρατικών υπηρεσιών με πολιτιστικούς οργανισμούς) και την οικονομική ενίσχυση με συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα²⁰. Η οικονομική συνεισφορά των τοπικών αρχών στον πολιτισμό αυξήθηκε σε τέτοιο βαθμό ώστε συχνά υπερβαίνει το 50% της συνολικής χρηματοδότησης²¹. Η ενεργότερη συμμετοχή των τοπικών αρχών επιδιώκεται στην χάραξη πολιτιστικής πολιτικής, πάντα σε συνεργασία με τους επίσημους κρατικούς φορείς, δηλαδή το Υπουργείο Πολιτισμού και Επικοινωνίας και με στόχο την παροχή ίσων ευκαιριών στους πολίτες στην κατανάλωση των πολιτιστικών αγαθών (Perrin, Delvainquiere, Guy, 2015: 16).

²⁰ Προγράμματα όπως τα κοινά κονδύλια κράτους-περιφερειακών αρχών για την αγορά αντικειμένων ως ενίσχυση μουσειακών συλλογών (*Fonds régionaux d'acquisition des musées*, FRAM), βιβλίων για εμπλουτισμό βιβλιοθηκών (*Fonds régionaux d'acquisition des bibliothèques*, FRAB), ή σύγχρονων έργων τέχνης (*Fonds régionaux d'art contemporain* (FRAC) (Perrin, Delvainquiere, Guy, 2015: 16).

²¹ Περισσότερα στοιχεία για την συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών αρχών στην επιδότηση του πολιτισμού βλέπε: (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Politiques-ministerielles/Etudes-et-statistiques/Publications/Financement-de-la-culture-politiques-publiques-et-regulations/Depenses-des-collectivites-territoriales>) (10/10/2016).

1.2.3. Το μοντέλο του κράτους «Διευκολυντή» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο των Ηνωμένων Πολιτειών

Το μοντέλο του κράτους «Διευκολυντή»²², συχνά αναφέρεται και ως το «φιλελεύθερο» μοντέλο (Espring-Andersen, Κορρί, 1984) ακολουθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Σε αυτή την περίπτωση, η πολιτιστική πολιτική δεν είναι απαραίτητα μια πολιτική που εφαρμόζεται ή εντάσσεται στο κυβερνητικό πρόγραμμα ως σημαντικό πεδίο. Αντιθέτως, η κρατική παρέμβαση τόσο στη χάραξη των κατευθυντήριων γραμμών, όσο και στη χρηματοδότηση του πολιτισμού μπορεί να είναι ελάχιστη έως και μηδαμινή. Αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί σε ένα κράτος όπως της Αμερικής όπου ιστορικά απουσίαζαν εκείνες οι φεουδαρχικές και αριστοκρατικές δυνάμεις οι οποίες στην Ευρώπη αναλάμβαναν από νωρίς το ρόλο του προστάτη των τεχνών. Για την κεντρική κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών, αυτή η κρατική πατρωνία του πολιτισμού δεν είναι καθόλου αυτονόητη (Zimmer, Toepler, 1996: 175).

Στο φιλελεύθερο κράτος της Αμερικής οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς θέλουν ένα ισχυρό ιδιωτικό τομέα που θα αντιμετωπίζει τις αδυναμίες και τις κρίσεις της κοινωνίας μέσα από τις δικές του δυνάμεις και όχι από ένα κράτος αρωγό και χρηματοδότη. Με αυτή τη φιλοσοφία οι τέχνες και ο πολιτισμός λάμβαναν υποστήριξη κυρίως από τους ιδιώτες ενώ, πολύ αργότερα σε σχέση με τα ευρωπαϊκά κράτη, θεσμοθετήθηκε μια μορφή κρατικής πολιτικής για τον πολιτισμό²³. Αυτό συνέβη με την ίδρυση του National Endowment for the Arts (NEA) το 1965, το συμβούλιο για τις Τέχνες, κατά το βρετανικό πρότυπο της «αρχής του βραχίονα». Το ομοσπονδιακό (εθνικό) συμβούλιο δρα ως ανεξάρτητο σώμα ωστόσο, ο διευθυντής και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, τα οποία είναι εμπειρογνώμονες των τεχνών, διορίζονται από τον Πρόεδρο και εγκρίνονται από τη

²² Απόδοση της αγγλικής λέξης «Facilitator».

²³ Περιστασιακά χρηματοδοτούνταν από τη δεκαετία του 1920 και μεταπολεμικά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, η βιομηχανία του κινηματογράφου και προωθούνταν καλλιτέχνες και τα έργα τους στο εξωτερικό. Αυτές γίνονταν αποδεκτές από την πλειοψηφία των πολιτικών μόνο στο πλαίσιο της αντικομμουνιστικής προπαγάνδας ή και άλλων σκοπιμοτήτων (λ.χ. παραγωγή έργων για τη διαπαιδαγώγηση σχετικά με θέματα προσωπικής υγιεινής) και όχι ως μια σταθερή επιδότηση του πολιτισμού (Kammen, 1996: 796-800).

Γερουσία για μια εξαετή θητεία. Στο συμβούλιο συμμετέχει με περιορισμένη δύναμη και ρόλο, η Πολιτεία με την παρουσία έξι μελών του Κογκρέσου χωρίς δικαίωμα ψήφου. Κύριοι στόχοι είναι η προώθηση της δημιουργικότητας, η προσφορά ευρύτητας πολιτιστικών εκφράσεων και της «άριστης» τέχνης για όλους τους αμερικανούς πολίτες (πολιτιστικός εκδημοκρατισμός) και η αναγνώριση και προώθηση της αξίας των τεχνών²⁴.

Η οικονομική συμβολή του κράτους διαμέσου του NEA γίνεται με παροχή κονδυλίων προς τα τοπικά-πολιτειακά συμβούλια τεχνών (State Arts Agencies και σε ειδικά προγράμματα²⁵. Επιδιώκονται, και είναι θα λέγαμε βασικός τρόπος δράσης του NEA, οι συνεργασίες με τον ιδιωτικό τομέα (καλλιτέχνες, πολιτιστικούς οργανισμούς, stakeholders κλπ), τα πολιτειακά και περιφερειακά συμβούλια τεχνών (State Arts Agencies, Regional Arts Organizations, State and Jurisdictional Arts Agencies), τα Πολιτειακά Συμβούλια Ανθρωπιστικών Θεμάτων, αλλά και με άλλα κυβερνητικά τμήματα και υπηρεσίες κυρίως με το Υπουργείο Εξωτερικών όσον αφορά τις πολιτιστικές συναλλαγές με άλλες χώρες και την προβολή στο εξωτερικό.

Τα Πολιτειακά Συμβούλια Τεχνών (State Arts Agencies οι οποίοι αριθμούν πενήντα στο σύνολο) έχουν πρωταρχικό ρόλο στην πολιτιστική πολιτική καθώς το κράτος και οι ιδρυτές του NEA, δεν υποστηρίζουν μια κεντρική καθοδηγούμενη πολιτιστική πολιτική «top to down», αλλά στην αποκέντρωση των εξουσιών²⁶ διαμέσου των περιφερειακών και

²⁴ Περισσότερα στοιχεία για το NEA βλέπε το «Στρατηγικό Σχεδιασμό 2014-2018» όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Συμβουλίου Τεχνών : <https://www.arts.gov/sites/default/files/NEAStrategicPlan2014-2018.pdf> και <https://www.arts.gov/about/national-council-arts> (15/10/2016).

²⁵ Προγράμματα όπως το «Our Town» για την ανάπλαση κοινοτήτων, το «Citizens' Institute on Rural Design, the Mayors' Institute on City Design, Challenge America Fast-Track, Blue Star Museums.

²⁶ Σύμφωνα με τον R. Cohen (2002) οι τοπικές κυβερνητικές υπηρεσίες που δεν σχετίζονται άμεσα με την τέχνη και τον πολιτισμό (π.χ διοικητικές υπηρεσίες, αστυνομικά τμήματα, εκπαιδευτικά ιδρύματα, κοινωνικές υπηρεσίες κλπ) έχουν μεγαλύτερη οικονομική συνεισφορά από το NEA και τα Πολιτειακά Συμβούλια Τεχνών στον τομέα του πολιτισμού και τεχνών, μέσα από τρεις μορφές στήριξης: άμεση, έμμεση και η στήριξη σε είδος («in-kind support»). Η άμεση αφορά την οικονομική ενίσχυση που πηγάζει απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό για τις ανάγκες των πολιτιστικών ιδρυμάτων, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, μέσα από ποσοστά από τη φορολογία συγκεκριμένων ειδών ή υπηρεσιών κλπ. Η έμμεση είναι η οποιαδήποτε οικονομική εισφορά που πηγάζει από ταμεία άλλων κρατικών υπηρεσιών μη σχετικών με τον τομέα των τεχνών. Η στήριξη «σε είδος» («in-kind

τοπικών αρχών. Όσον αφορά την οικονομική διαχείριση, τα κονδύλια προερχόμενα από το ταμείο του NEA διαμοιράζονται στα Πολιτειακά Συμβούλια Τεχνών (State Arts Agencies-SAA's) και διανέμονται ανάλογα με το πρόγραμμά τους.

Ανησυχία και επιθυμία τόσο της κοινότητας των καλλιτεχνών ληπτών επιδότησης όσο και των πολιτικών, ήταν η διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας από τις πολιτικές παρεμβάσεις. Σε μεγάλο βαθμό αυτή η επιδιωκόμενη αυτονομία των Πολιτειακού Συμβουλίου Τεχνών επιτυγχάνεται παρά του ότι τα μέλη του συμβουλίου διορίζονται από τον κυβερνήτη της πολιτείας ή τους νομοθέτες, και ασκείται οικονομικός έλεγχος σχετικά με τα κονδύλια που προέρχονται από το NEA. Τα συμβούλια απαρτίζονται από ειδικούς και συνεργάζονται όταν παραστεί ανάγκη με εξωτερικούς συνεργάτες, εμπειρογνώμονες ώστε, να διασφαλίζεται η καλλιτεχνική ποιότητα και αντικειμενικά κριτήρια πχ στην επιλογή για χρηματοδότηση συγκεκριμένων καλλιτεχνών ή έργων. Ακόμη και πολίτες έχουν το δικαίωμα συμμετοχής και παρουσίας στα συμβούλια επιδιώκοντας με αυτή την πρακτική την εμπλοκή περισσότερων των πολιτών στη δημόσια σφαίρα, την εκπροσώπηση περισσότερων κοινοτήτων και προβολή των ιδιαίτερων αναγκών ή ενδιαφερόντων τους στο συμβούλιο, πιθανόν με απώτερο στόχο τον εκδημοκρατισμό της κουλτούρας (Lowell, Odnatje, 2006: 7-8).

Ιδιαίτερος σημαντική στο κράτος «Διευκολυντή» είναι συμβολή και δράση των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων, η φιλανθρωπία εκ μέρους ιδιωτών, εταιριών ή οργανισμών και του εθελοντισμού. Συγκριτικά με άλλα κράτη, στον ιδιωτικό ή περιφερειακό τομέα, η κρατική επιδότηση διατηρείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Η «νέα φιλανθρωπία» κατά τη N. Kressner Cobb (2002:125) σημειώνει άνοδο από τη δεκαετία του '90 και περιλαμβάνει μια ποικιλία μορφών: τις φιλανθρωπικές δωρεές-χορηγίες από ιδιώτες, τη διαδικτυακή φιλανθρωπία, την φιλανθρωπία από τα κοινοτικά ιδρύματα και την εταιρική φιλανθρωπία. Το μεγαλύτερο ποσοστό φιλανθρωπικών συνεισφορών

support») δεν αφορά οικονομική ενίσχυση αλλά τη χρήση χώρων που παρέχονται για φιλοξενία καλλιτεχνικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών, ή προσφορά υλικού ή ανθρώπινου δυναμικού σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις (ό.π. 2002: 209-210). Η αμερικάνικη κρατική πολιτική προωθεί κυρίως την έμμεση και τη «στήριξη σε είδος» παρά την άμεση επιδότηση καλλιτεχνών ή έργων.

προέρχεται από ιδιώτες ενώ το μικρότερο από τις εταιρικές σύμφωνα με στατιστικές έρευνες του φορέα Giving USA²⁷. Από το σύνολο των φιλανθρωπικών χορηγιών ένα μικρό μόνο ποσοστό ύψους (5% για το 2015) απολαμβάνει ο τομέας του πολιτισμού, των τεχνών και ανθρωπιστικών θεμάτων. Στην εταιρική φιλανθρωπία εταιρείες-επιχειρήσεις αφιερώνουν ένα κονδύλι των κερδών τους για φιλανθρωπικούς σκοπούς (περιλαμβανομένων του τομέα του πολιτισμού) όπως το Ford Foundation ή η Fidelity Investments, η οποία δημιούργησε το Fidelity Charitable Gift Fund, ένα καταπίστευμα 2,6δισ δολαρίων το 2001 από το οποίο τα 46εκ. δολάρια δόθηκαν στις τέχνες και τον πολιτισμό (Kressner Cobb, 2002: 128). Οι εταιρείες επιλέγουν να πραγματοποιούν δωρεές σε κοινοτικά ιδρύματα, σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ή σε κερδοσκοπικούς κοινής ωφελείας.

Εκτός όμως από την οικονομική ενίσχυση, οι επιχειρήσεις, ιδιώτες και ιδρύματα ιδρύουν πολιτιστικά κέντρα ή κάνουν δωρεές σε είδος «in-kind gifts» (έργα τέχνης ή άλλα πολιτιστικά αγαθά, υπηρεσίες, εθελοντική εργασία σε διοργανώσεις αίθουσες, χώρους, «employee matching gifts»²⁸).

Η ανάμειξη ιδιωτικού και επιχειρηματικού τομέα στην επιδότηση του πολιτισμού δεν γίνεται χωρίς κάποιο αντάλλαγμα. Το κράτος παρέχει κίνητρα ή ανταμείβει μέσω πρακτικών έμμεσης στήριξης όπως φοροαπαλλαγή ή μειωμένη φορολόγηση, η οποία εφαρμόζεται στις Η.Π.Α. ήδη από το 1917-18. Για παράδειγμα με κάθε εισφορά ενός δολαρίου σε μη κερδοσκοπικό οργανισμό ο πολίτης απαλλάσσεται από φόρο ύψους από 0,28 με 0,40 σεντς. Μια άλλη μορφή φοροαπαλλαγής είναι στην περίπτωση που λήπτης

²⁷ Οφρέας «Giving USA Foundation» ιδρύθηκε το 1985 από το Giving Institute. Σκοπός του: η αλληλεγγύη, η εξομάλυνση των οικονομικών ερευνών και έκδοση αυτών των αποτελεσμάτων του αφηρών το πεδίο της φιλανθρωπίας στο «Giving USA Annual Report». Για τρέχουσες πληροφορίες στην επίσημη ιστοσελίδα βλ. (http://www.givinginstitute.org/?) (15/10/16).

²⁸ Το «employee matching gifts» είναι πρόγραμμα κατά το οποίο ο εργαζόμενος συνεισφέρει σε φιλανθρωπικό οργανισμό τον οποίο επέλεξε να συνεισφέρει ο υπάλληλός του με το ίδιο ποσό «dollar to dollar» ή και μεγαλύτερο. Για τρέχουσες πληροφορίες βλ. (http://grantspace.org/tools/knowledge-base/Funding-Resources/Corporations/workplace-giving) (15/10/16).

κληροδοτήματος θέλει να απαλλαγεί από τη φορολόγηση κληρονομιάς, προχωρεί σε δωρεά σε μη κερδοσκοπικά ή πολιτιστικά ιδρύματα. Επιπλέον, η νομοθεσία (με ισχύ από το 1969) επιβάλλει την υποχρεωτική επένδυση ενός ποσοστού (5-6%) των εσόδων των μη κερδοσκοπικών οργανισμών σε πολιτιστικά προγράμματα ή πολιτιστικούς οργανισμούς (Cowen, 2006: 33-35).

Όποια κι αν είναι τα κίνητρα του ιδιωτικού τομέα²⁹ -και υπάρχει ποικίλα κινήτρων οικονομικών, κοινωνικών, η δημιουργία θετικής εικόνας και προβολή- δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτός έχει μεγαλύτερη συμβολή στην ενίσχυση του πολιτισμού συγκριτικά με την κεντρική κυβέρνηση³⁰. Το κράτος, με αυξημένη την έμμεση στήριξη των τεχνών και προσφέροντας ευνοϊκά κίνητρα στον ιδιωτικό, περιφερειακό και τοπικό φορέα απαλλάσσεται αφενός από την οικονομική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού και αφετέρου, από τον καθορισμό μιας πολιτιστικής πολιτικής. Η πολιτιστική πολιτική αφήνεται έτσι στα χέρια των περιφερειακών και τοπικών συμβουλίων διαμέσου των οποίων μπορεί να επιδιωχθεί και ως στόχος η καλλιτεχνική αριστεία. Στην περίπτωση του ιδιωτικού τομέα, η καλλιτεχνική αριστεία δεν εντάσσεται στους στόχους των χορηγών. Συχνά, στόχος των χορηγών δεν αποτελεί μόνο η πνευματική ανάπτυξη της κοινωνίας μέσω του πολιτισμού αλλά και το οικονομικό όφελος, με αποτέλεσμα τα υποψήφια προς χρηματοδότηση ιδρύματα να αντιμετωπίζονται ως επιχειρήσεις (χρήση πρακτικών μάρκετινγκ, στρατηγικών σχεδιασμών, οικονομικών αναλύσεων κλπ). Αυτό συνεπάγεται ότι τομείς ή οργανισμοί ή προγράμματα ή καλλιτέχνες που δεν προβλέπεται να συνεισφέρουν με κάποιο τρόπο (σε καινοτομία, δημιουργία θέσεων εργασίας κλπ) στην

²⁹ Σχετικά με τα κίνητρα κυβερνητικών υπηρεσιών που δεν σχετίζονται με το πεδίο του πολιτισμού αλλά τον χρηματοδοτούν όπως το αστυνομικό σώμα, οι υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας κλπ. βλέπε την ανάλυση του R. Cohen (2002: 214-216)

³² Για παράδειγμα οι φιλανθρωπικές εισφορές ιδιωτών, εταιρειών, οργανισμών το 2015- χρονιά με τις υψηλότερες φιλανθρωπικές δωρεές- ανήλθαν στα 373,25 δις δολάρια. από τα οποία τα 17,07 δις (αντιστοιχεί σε 5% των συνολικών δωρεών) είχαν προορισμό το πεδίο του πολιτισμού, τεχνών και ανθρωπιστικών θεμάτων. Το μεγαλύτερο ποσοστό φιλανθρωπιών εισέπραξε η θρησκεία. Περισσότερες πληροφορίες βλέπε: (<https://givingusa.org/see-the-numbers-giving-usa-2016-infographic/>) (22/10/2016). Το κονδύλι που δόθηκε από το National Endowments for the Arts (NEA) για την ίδια χρονιά ήταν 146,02 εκ δολάρια (NEA, 2015: 3). Βλέπε (<https://www.arts.gov/sites/default/files/2015%20Annual%20Report.pdf>) (22/10/2016).

τοπική οικονομία να παραγκωνισθούν, να εγκαταλειφθούν ή να εξαναγκαστούν να μεταβάλλουν το χαρακτήρα τους για να προτιμηθούν από τους χορηγούς.

1.2.4. Το μοντέλο του κράτους «Μηχανικός» με αναφορά στο πολιτιστικό μοντέλο της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης

Το μοντέλο του κράτους «Μηχανικός» εφαρμόστηκε κυρίως στα απολυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα, όπως της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Σε αυτά τα κράτη η πολιτιστική πολιτική ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική ιδεολογία και μέρος της συνολικότερης προπαγάνδας του κοινωνικού οράματος για «μια αταξική κοινωνία». Στα πρώτα επαναστατικά χρόνια, και κατά το Λένιν οι τέχνες έπρεπε να κατανοηθούν από το λαό, να κατακτηθούν και να αναδειχθούν μέσα από αυτόν (Andrew Brighton, Lenin, *On Literature and Art* 1967; Moscow: Progress Publishers, 1970). Για να επιτευχθεί η πολιτιστική ανάπτυξη για τον Λένιν, έπρεπε αρχικά να εφαρμοστεί ένας «μαζικός εγγραμματοςμός», κατά τον οποίο ο λαός θα εκπαιδευτεί στην καπιταλιστική γνώση από την οποία θα προκύψει η προλεταριακή κουλτούρα της νέας κοινωνίας (Zvorykin, et. al., 1970: 9). Η έννοια της κουλτούρας στο σοβιετικό καθεστώς αναπτύσσεται μέσα από τους ταξικούς αγώνες, εμπεριέχει τα επιτεύγματα και την γνώση μιας παγκόσμιας κουλτούρας και σε συνδυασμό με αυτά της ταξικής κουλτούρας («class culture»), δημιουργούν μια μοναδική “κομμουνιστική” κουλτούρα. Επί Στάλιν, οι τέχνες και ο πολιτισμός είχαν υποταχθεί στο «Σοβιετικό Σοσιαλιστικό Ρεαλισμό» («Soviet Socialist Realism»), σύμφωνα με τις αρχές του οι τέχνες ανήκουν στο λαό και πρέπει να εξυπηρετούν αυτόν, εν ολίγοις τους πολιτικούς σκοπούς και οράματα του κράτους.

Οι καλλιτέχνες έπρεπε να ανήκουν στις επίσημες κρατικές συντεχνίες και να εκφράζουν την πολιτική ιδεολογία για να αναγνωρίζονται. Η δημιουργικότητα και οι νέες εναλλακτικές μορφές έκφρασης θεωρούνταν «επικίνδυνες» κι οτιδήποτε αν δεν εξέφραζε την πολιτική ιδεολογία του κράτους λογοκρινόταν. Το κράτος διαμέσου των αρμόδιων υπουργείων της κεντρικής κυβέρνησης της ΕΣΣΔ, των υπουργείων των δημοκρατιών, των τοπικών ή περιφερειακών τμημάτων είχαν φυσικά, τον έλεγχο όλων των πολιτιστικών

οργανισμών (εθνικών και τοπικών) και της καλλιτεχνικής παραγωγής (Chartrand Hillman & McCaughey, 1989). Οι βασικές αρχές της πολιτιστικής πολιτικής καθορίζονταν από το Ανώτατο Σοβιέτ και τα υπουργεία και τμήματα των λαϊκών δημοκρατιών που χειρίζονταν τα πολιτιστικά ζητήματα λογοδοτούσαν στις αντίστοιχες υπηρεσίες των ανώτερων σοβιέτ της χώρας και της ΕΣΣΔ (Zvorykin, et. al., 1970: 18).

Η χρηματοδότηση για τον πολιτισμό προερχόταν από τον κεντρικό, κρατικό ή τοπικό προϋπολογισμό ανάλογα του σκοπού (πχ. αν η εκδήλωση ή ο οργανισμός αφορά την κοινότητα τότε η χρηματοδότηση θα προέλθει από το αντίστοιχο τοπικό κονδύλι του δήμου). Ορισμένοι πολιτιστικοί οργανισμοί ήταν σε θέση να αυτοσυντηρούνται, εμπορικές συντεχνίες διατηρούσαν ή συντηρούσαν πολιτιστικά ιδρύματα στους χώρους τους ή τις κοινότητές τους (πχ, βιβλιοθήκες, σχολεία) και ιδιωτικές επιχειρήσεις συνείσφεραν μέσω φορολογίας («φόρος ψυχαγωγίας») (Zvorykin, et. al., 1970: 20-21).

Η πολιτιστική πολιτική στο κράτος «Μηχανικό» είναι το αποτέλεσμα ενός αυστηρού συντονισμού κρατικών ή μη, πολιτιστικών οργανισμών, που αφορά την οργάνωση δράσεων, ίδρυση οργανισμών, ενίσχυση παραγωγής, την χρηματοδότηση, όλα εναρμονισμένα με την πολιτική ιδεολογία του κράτους. Με την πτώση του σοβιετικού καθεστώτος, το μοντέλο αυτό έπαψε να υφίσταται. Τα ανεξάρτητα πια κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ακολούθησαν το δικό τους δρόμο προς την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, υιοθετώντας μεικτά μοντέλα πολιτιστικής πολιτικής.

1.2.5. Οι σύγχρονες τάσεις πολιτιστικής πολιτικής.

Σήμερα, οι συνθήκες έχουν αλλάξει και έχουν επιβάλει την υιοθέτηση και ανάμειξη στοιχείων από διαφορετικά μοντέλα πολιτιστικής πολιτικής, με σκοπό τη βιωσιμότητα του πολιτιστικού πεδίου. Συνθήκες όπως αυτών των σύγχρονων οικονομικών κρίσεων πλήττουν πρωταρχικώς το πεδίο του πολιτισμού. Ο πολιτισμός είναι το πεδίο στο οποίο γίνονται οι μεγαλύτερες περικοπές κονδυλίων καθώς, συγκριτικά με τον τομέα της Υγείας ή της Ασφάλειας, ο πολιτισμός θεωρείται «προϊόν πολυτελείας». Κατά την άποψη των R. Cellini και T. Cuccia (2016:96) οι κρατικές περικοπές δεν σημαίνουν απαραίτητα και την

έκπτωση στην ποιότητα ή ποσότητα της πολιτιστικής δημιουργίας. Υποστηρίζουν ότι η περιορισμένη κρατική επιδότηση θα επιφέρει την επιλεκτική επιδότηση κατά την οποία τα άριστα πολιτιστικά προϊόντα θα είναι αυτά που θα λάβουν τη μερίδα του λέοντος.

Ο αυξημένος ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης, που εν μέρει προκύπτει από τις τάσεις αποκέντρωσης της κεντρικής κυβέρνησης (όπως συμβαίνει στην Ιταλία) και η πρακτική των ιδιωτικοποιήσεων, με την οποία το κράτος, σύμφωνα με την M. Schmidt Campell (1999), απαλλάσσεται από την κοινωνική ευθύνη να παρέχει το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στα άριστα πολιτιστικά δημιουργήματα σε όλους τους πολίτες (με παράδειγμα τις Ηνωμένες Πολιτείες), καθιστούν το πεδίο «Πολιτισμός» υπόθεση πολλών διαφορετικών φορέων ιδιωτικού, κρατικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Τα μοντέλα του «Διευκολυντή» και του «Πάτρωνα» αποτελούν ίσως τα πιο ελκυστικά μοντέλα για τα πρώην απολυταρχικά καθεστώτα (του «Μηχανικού»), αλλά και για αυτά με ισχυρές κρατικές δομές και ελέγχου («Αρχιτέκτονα») στη σύγχρονη εποχή.

Συνοψίζοντας, επισημαίνονται τα εξής σημεία: η πολιτιστική πολιτική επηρεάζεται από το ιδεολογικό χαρακτήρα των κομμάτων ή το πολιτικό σύστημα (για παράδειγμα το βαθμό δημοκρατικότητας), τον ορισμό της κουλτούρας που υιοθετούν οι φορείς χάραξης πολιτιστικής πολιτικής, το επίπεδο αυτονομίας και εξουσίας των τοπικών αρχών αυτοδιοίκησης, τη δράση των μη κυβερνητικών οργανισμών, τις δυνάμεις της αγοράς και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους, αλλά και το βαθμό ύπαρξης θεσμών όπως της «φιλανθρωπίας» (έχοντας κατά νου την υπερίσχυση αυτού του θεσμού στις Ηνωμένες Πολιτείες). Κρίσιμης σημασίας θεωρείται η αγαστή συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών πολιτιστικών φορέων προσβλέποντας σε μια ενιαία θεώρηση της ανάπτυξης.

Κεφάλαιο 2

Η Πολιτιστική Πολιτική της Κύπρου

2.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η Κύπρος είναι ένα νησί με πλούσια ιστορία, παράδοση και κληρονομιά που ανάγεται από στην 9^η χιλιετία π.Χ. με συνεχή κατοίκηση και πορεία ως τη σύγχρονη εποχή. Τη μακρά αυτή περίοδο, το νησί κατακτήθηκε από Πέρσες, Φοίνικες, Ασσύριους, Άραβες, Ρωμαίους, Φράγκους, Βενετούς, Οθωμανούς και Άγγλους, οι οποίοι άφησαν ο καθένας τα χνάρια του στην γη αυτή ως κληρονομιά για τις μελλοντικές γενεές. Την περίοδο εγκαθίδρυσης των σύγχρονων κρατών (19^{ος} αι.) στην Ευρώπη, η Κύπρος ανήκε στις αποικίες της αγγλικής αυτοκρατορίας (1878-1960μ.Χ.). Η Κύπρος κέρδισε την ανεξαρτησία της και ορίστηκε ως ανεξάρτητο κράτος το 1960. Το νέο κράτος περιελάμβανε στα εδάφη στην πλειοψηφία Έλληνες και τις μειονότητες Τούρκων, Μαρωνιτών, Αρμενίων και Λατίνων. Μετά από μια σύντομη περίοδο ειρήνης, το 1963-64 εκδηλώθηκαν δικοινοτικές ταραχές με αποτέλεσμα σε μια δεκαετία τη τουρκική εισβολή και κατοχή μέχρι σήμερα, χάνοντας του 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτό σημαίνει, πέραν των άλλων δυσμενών επιπτώσεων, ότι ένα σημαντικό τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς ελέγχεται από τον τούρκο κατακτητή και οι Κύπριοι πολίτες στερούνται αυτού του δικαιώματος πρόσβασης στα πολιτιστικά τους αγαθά.

Στα χρόνια της αγγλοκρατίας, η απουσία κάποιας πολιτιστικής αρχής δεν εμπόδισε την ανάπτυξη ορισμένων πολιτιστικών τομέων όπως τα γράμματα (ποίηση, λογοτεχνία), το

θέατρο, η μουσική ή τη ίδρυση των πρώτων βιβλιοθηκών. Για τα θέματα παιδείας υπεύθυνο ήταν το Γραφείο Παιδείας, το οποίο διευθυνόταν από το Διευθυντή Παιδείας. Σημαντικό ρόλο στη διατήρηση του ελληνικού στοιχείου και την ομαλή λειτουργία των σχολείων έπαιξαν οι σχολικές εφορείες των πόλεων και η Εκκλησία αλλά και πιο εύποροι πολίτες (ντόπιοι ή από Κύπριοι του εξωτερικού).

Μετά την ανεξαρτησία το 1960, στο νεοσύστατο κυπριακό κράτος, την ευθύνη των θεμάτων παιδείας και πολιτισμού ανέλαβε η «Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση» για την ελληνοκυπριακή κοινότητα και η αντίστοιχη, για την τουρκοκυπριακή κοινότητα, μέχρι το 1965. Το 1965 ιδρύθηκε το Υπουργείο Παιδείας (ν. 12/1965) και η πρώτη υπηρεσία υπό την εποπτεία του, η Μορφωτική Υπηρεσία αρμόδια για τα ευρύτερα θέματα του πολιτισμού. Η Μορφωτική Υπηρεσία το 1992, αναβαθμίστηκε και μετονομάστηκε σε Τμήμα Πολιτιστικών Υπηρεσιών, ενώ ένα χρόνο αργότερα, το 1993 το Υπουργείο Παιδείας μετονομάστηκε σε Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.

Από τότε μέχρι σήμερα, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού είναι αρμόδιο για τα θέματα εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, ιδιωτικής και δημόσιας εκπαίδευσης και αρμόδιο για την εφαρμογή των πολιτικών του κράτους ευρύτερα στην παιδεία και τον πολιτισμό.

Η δημιουργία μιας εθνικής ταυτότητας είναι μια από τις κυριότερες πολιτικές των νεοσύστατων (και όχι μόνο) κρατών, αλλά στο κυπριακό κράτος αυτή η ταυτότητα δεν μπορούσε να ήταν ενιαία, καθώς παρέμεινε προσανατολισμένη σε δυο «μητέρες – πατρίδες». Αυτός θα είναι κι ένας από τους λόγους που θα οδηγήσουν λίγο αργότερα στην τουρκική εισβολή. Μετά το 1974 η απώλεια των εδαφών και το πλήγμα που δέχτηκε και δέχεται ο πολιτισμός (καταστροφές μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, εκκλησιών, παράνομη διακίνηση και έξοδος των πολιτιστικών αγαθών από το κατεχόμενο μέρος του νησιού, παράνομη διεξαγωγή ανασκαφικών ερευνών κλπ.)³¹, επέβαλαν την άμεση

³¹Περαιτέρω στοιχεία για τα μνημεία βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα του Τμήματος Αρχαιοτήτων (http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLlooting_gr/DMLlooting_gr?OpenDocument,) (06/12/16). Επιπρόσθετα, βλέπε στο Zaphiriou L. κ.ά. (2012).

επέμβαση και λήψη μέτρων, στα πλαίσια του εφικτού, από τον επίσημο φορέα. Η κυπριακή κυβέρνηση επιφορτισμένη με την ευθύνη διάσωσης, διατήρησης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς στο ελεγχόμενο και κυρίως, στο μη ελεγχόμενο μέρος της, προέβη διαμέσου του Υπουργείου Εξωτερικών σε διαβήματα προς τους διεθνείς οργανισμούς (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο Ευρώπης κ.α.), το οποίο είναι και το αρμόδιο υπουργείο, για την διεθνή προβολή των καταστροφών της πολιτιστικής κληρονομιάς από τους εισβολείς και υπέγραψε πολλές σχετικές διεθνείς συμβάσεις³².

Σήμερα, μετά από σαράντα δύο χρόνια οι κατοχικές αρχές συναίνεσαν στην υλοποίηση έργων αναστήλωσης και συντήρησης σε ορισμένα υπό κατοχή μνημεία με ευρωπαϊκά και εκκλησιαστικά κονδύλια. Για τους σκοπούς αυτούς συστάθηκε δικοινοτική Τεχνική Επιτροπή για την Πολιτιστική Κληρονομιά και πρόσφατα, η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό³³. Σε ένα τέτοιο κλίμα καλλιέργειας συνεργασίας και ειρήνης πραγματοποιήθηκαν πρόσφατα (2015, 2016) δύο παραστάσεις αρχαίων ελληνικών έργων («Ιππόλυτος», «Αντιγόνη») στο αρχαίο θέατρο της κατεχόμενης Σαλαμίνας σε μια συνεργασία Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου, Εθνικού Θεάτρου Ελλάδος, Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και της δικοινοτικής Τεχνικής Επιτροπής για τον Πολιτισμό. Οι παραστάσεις προκάλεσαν αντιδράσεις ορισμένων πολιτιστικές ομάδες και άλλους κύκλους τόσο για την αδειοδότηση όσο και το κόστος των παραστάσεων³⁴. Το Τμήμα Αρχαιοτήτων και το Υπουργείο Εξωτερικών δήλωσαν ότι δεν ήταν εις γνώση τους, ούτε στις αρμοδιότητες τους ή δεν υπάρχει νομοθεσία που να καθορίζει το πλαίσιο τέτοιων πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αποκαλύπτει τις προβληματικές δομές της πολιτιστικής διακυβέρνησης: τη διασπορά των

³² Η Κύπρος είναι συμβαλλόμενο μέρος από το 1964 στη Σύμβαση της Χάγης (1954), στη Σύμβαση της UNESCO 1970, Σύμβαση Unidroit κ.α. Περαιτέρω πληροφορίες για τις νομοθεσίες βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα του Τμήματος Αρχαιοτήτων: (http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLlaw_gr/DMLlaw_gr?OpenDocument) (06/12/2016).

³³ Η σύσταση των πρώτων δικοινοτικών επιτροπών ξεκίνησε το 2006 έχοντας ως σκοπό την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και καλλιέργειας συνοχής και συμφιλίωσης. Μέχρι σήμερα έχουν συνολικά συσταθεί δώδεκα δικοινοτικές επιτροπές (Γρηγορίου, Σ., 2016).

³⁴ Για άλλες πληροφορίες σχετικά με το ισραηλικό γκισαίβιτς επισοδή του Γενικού Θεατή (2016). Βλέπε: (<http://www.pio.gov.cy/moi/pio/pio2013.nsf/All/1A7716884031F5A9C225806B00406C2D?OpenDocument&L=G>) (06/12/2016).

πολιτιστικών φορέων σε διαφορετικά υπουργεία, την έλλειψη επικοινωνίας, την απουσία κοινής πολιτιστικής γραμμής, αμφισβήτηση οικονομικής διαφάνειας αλλά και την υπεκφυγή ανάληψης ευθυνών.

2.2 Φορείς Πολιτιστικής Πολιτικής.

Η δομή του κράτους από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα, βασίζεται σε ένα αυστηρό συγκεντρωτικό σύστημα, διαμορφωμένο στο μοντέλο κυρίως του «Αρχιτέκτονα» «top-down» προσέγγισης. Το κράτος λειτουργεί διαμέσου του υπουργικού συμβουλίου, των έντεκα υπουργείων και των υπαγόμενων σε αυτά υπηρεσίες, τμήματα, αρχές.

Στο πολιτιστικό προσκήνιο της χώρας οι κρατικοί φορείς που λαμβάνουν μέρος στην πολιτιστική πολιτική είναι το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, τμήματα που εμπίπτουν στην εποπτεία άλλων υπουργείων. Συγκεκριμένα, πολιτιστικές αρμοδιότητες έχουν το Τμήμα Αρχαιοτήτων που υπάγεται στο Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων, οι Ημικρατικοί Οργανισμοί Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου (Θ.Ο.Κ.) και το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας και τέλος, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών και Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

Φορείς πολιτιστικής πολιτικής είναι και η τοπική αυτοδιοίκηση, τα πολιτιστικά ιδρύματα τραπεζών και η Εκκλησία. Πληθώρα άλλων ιδιωτικών πολιτιστικών κέντρων και ιδρυμάτων όπως το Ίδρυμα Λεβέντη, Σεβέρη, Άρτος και πολλά άλλα αναπτύσσουν αξιόπαινο πολιτιστικό έργο, αλλά στην παρούσα μελέτη δεν είναι δυνατό να εξετασθούν.

Ο υπουργός διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, «καθορίζει τις γενικές αρχές της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής πολιτικής» (ν.12/1965, αρ.6, παρ. β), προετοιμάζει τον προϋπολογισμό για τις ανάγκες του Υπουργείου ο οποίος αποστέλλεται στο υπουργείο Οικονομικών για έγκριση ή αναθεώρηση.

2.2.1 Κρατικοί φορείς

Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού θεωρείται το κατεξοχήν αρμόδιο υπουργείο για τα θέματα Παιδείας και Πολιτισμού. Απαρτίζεται από διάφορες επιτροπές, υπηρεσίες και σε αυτό υπάγονται οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες, η Κυπριακή Βιβλιοθήκη, ο Οργανισμός Νεολαίας, τα Επιμορφωτικά κέντρα, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα κ.λπ.

Οι **Πολιτιστικές Υπηρεσίες** είναι ο κεντρικός φορέας της πολιτιστικής πολιτικής και αρμόδιος για τη στήριξη της σύγχρονης τέχνης και σύγχρονου πολιτισμού με την παροχή των απαραίτητων πόρων και υποδομών σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από φυσικά πρόσωπα, ομάδες ή πολιτιστικούς οργανισμούς. Είναι υπεύθυνες για τη λειτουργία και δράση του Τομέα των Γραμμάτων (Κλάδος Βιβλίου-Λογοτεχνίας, Κλάδος Χορού, Λαϊκού Πολιτισμού-Θεάτρου, στήριξης των τομέων γραμμάτων των δήμων και κοινοτήτων), του Τομέα των Τεχνών (Κλάδος Κινηματογράφου και Οπτικοακουστικών, Μουσικής, Εικαστικών) και του Κλάδου Βιβλιοθηκών. Επίσης, στις Υπηρεσίες υπάγεται η Κυπριακή Συμβουλευτική Επιτροπή της UNESCO, η Κυπριακή Βιβλιοθήκη, το Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης ΕΟΚΑ, τα πολιτιστικά κέντρα της Κύπρου στο εξωτερικό, της Κρατικής Πινακοθήκης και μερικών άλλων πολιτιστικών φορέων όπως η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών.

Οι στόχοι του υπουργείου στον τομέα του Πολιτισμού διατυπώνονται σαφέστερα στα προγράμματα των ετήσιων επιχορηγήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη φυσικά το διεθνές πλαίσιο διαμόρφωσης της πολιτιστικής πολιτικής και κυρίως της ευρωπαϊκής, οι στόχοι της είναι η ενθάρρυνση της σύγχρονης κυπριακής καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας, η ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και λαϊκού πολιτισμού, η διάδοση των άριστων πολιτιστικών επιτευγμάτων. Επιδιώκεται επίσης, ο εκδημοκρατισμός του πολιτισμού δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για ίση πρόσβαση όλων των πολιτών στη πολιτιστικά αγαθά και τη δημιουργία. Επιπρόσθετοι στόχοι είναι η προστασία της πολυπολιτισμικής πολυμορφίας και η καλλιέργεια της δικοινοτικής συνεργασίας, η αποκέντρωση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, η δημιουργία δικτύων και συνεργασιών με το διεθνή χώρο με σκοπό την προβολή της

κυπριακής παραγωγής αλλά και εμπλουτισμό της με νέα στοιχεία, ως αποτέλεσμα αυτής της επαφής.

Η υλοποίηση αυτών των στόχων της Πολιτείας γίνεται υπό την ευθύνη των Πολιτιστικών Υπηρεσιών με διάφορους τρόπους και συνοψίζονται στα εξής σημεία: **1)** με την καθιέρωση θεσμών και βραβείων όπως τα *Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας, τα Αριστεία Γραμμάτων, Τεχνών, και Επιστημών* τα οποία συνοδεύονται εκτός από την ηθική αναγνώριση με χρηματικό έπαθλο και δίπλωμα.

2ο) παρέχοντας το δικαίωμα συμμετοχής σε διεθνείς εκθέσεις και διοργανώσεις διεθνούς εμβέλειας πολιτιστικών δραστηριοτήτων στο εσωτερικό και εξωτερικό όπως το φεστιβάλ «Κύπρια», Biennale,³⁵ διεθνή φεστιβάλ κινηματογράφου (ταινίες Μικρού Μήκους και Ντοκιμαντέρ, «Cyprus Film Days», διεθνές φεστιβάλ Αρχαίου Ελληνικού Δράματος, μουσικής (σύγχρονης, δωματίου κ.α.), Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Χορού κ.α.

3) με επιχορηγήσεις μέσω ειδικών προγραμμάτων όπως το «**Πρόγραμμα Πολιτισμός (2015-2020)**» με στόχο την ενίσχυση της δημιουργικότητας στους κλάδους της Λογοτεχνίας, Μουσικής, Χορού, Λαϊκού Πολιτισμού, Θεάτρου, Εικαστικών και Κινηματογράφου. Οι πόροι του προγράμματος προέρχονται από τα κρατικά ταμεία³⁶ (εξαιρούνται επιχορήγησης τα ιδρύματα χρηματοπιστωτικών οργανισμών, πολιτικών κομμάτων και κομματικών οργανώσεων νεολαίας). Η αξιολόγηση των αιτήσεων και η τελική απόφαση επιδότησης γίνεται από ενδοϋπηρεσιακή επιτροπή γραφειοκρατών, ενώ για τη απονομή των κρατικών βραβείων συστάθηκε από το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού μια συμβουλευτική επιτροπή εμπειρογνομόνων με την τελική απόφαση να επικυρώνεται από τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού.

4) Επιχορηγήσεις σε συγκεκριμένες δραστηριότητες διάφορων πολιτιστικών φορέων (μη κερδοσκοπικών, νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου) που στόχο έχουν τη πολιτιστική δημιουργία και δράση ή/και τη διεθνή πολιτιστική συνεργασία όπως το «Σχέδιο χρηματοδότησης πολιτιστικών φορέων για κάλυψη λειτουργικών δαπανών 2016»,

³⁵ Για σάφες πληροφορίες βλέπε: (<http://docplayer.gr/12224766-Kypriaki-dimokratia-yπουργείο-paideias-kai-politismoy-politistikes-ypiresies-ifigeneias-27-2007-leykosia-shedio-transit-2016.html>). (08/12/2016).

³⁶ Για σάφες πληροφορίες για το Πρόγραμμα «Πολιτισμός» (2015-2020) βλέπε: (http://www.moec.gov.cy/politistikes_ypiresies/programmata/politismos/programma_politismos.pdf). (08/12/2016).

«Σχέδιο Θυμέλη» το οποίο διαχειρίζεται ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου. Προβαίνει επίσης σε ετήσιες επιχορηγήσεις πολιτιστικών δραστηριοτήτων πολιτιστικών φορέων, δήμων και κοινοτήτων. ετήσια επιχορήγηση λαμβάνουν οι συνολικά τριάντα επτά δημοτικές βιβλιοθήκες.

5) Ενίσχυση σε υποδομές όπως ανέγερση νέου κτηρίου για τη στέγαση του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου, την ανέγερση πολιτιστικών κέντρων στις κοινότητες κ.α.

6) με αγορές πολιτιστικών αγαθών που στόχο έχουν τη ενίσχυση της δημιουργικότητας, της προβολής κυπριακής πολιτιστικής παραγωγής και τη διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού στα πολιτιστικά αγαθά. Σειρά μέτρων υλοποιεί ή «Αγορά εκδόσεων για Εμπλουτισμό Κυπριακών Βιβλιοθηκών και Ξένων Βιβλιοθηκών»³⁷, αγορά έργων τέχνης για εμπλουτισμό της Κρατικής Συλλογής Έργων Τέχνης³⁸. Επιπρόσθετα, έργα και εκδόσεις κυπρολογικών θεμάτων αποστέλλονται σε βιβλιοθήκες, πολιτιστικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα, πρεσβείες. Για την ευρύτερη διάδοση της κυπριακής γραμματείας γίνονται μεταφράσεις των έργων σε ξένες γλώσσες. Μεταφράσεις γίνονται και στην τουρκική γλώσσα ελληνικών έργων και το αντίστροφο με σκοπό την αλληλογνωριμία των δύο κοινοτήτων (Πολιτιστικές Υπηρεσίες, Ετήσια Έκθεση, 2011).

7) θέσπιση νομοθεσιών που να ενθαρρύνουν τον καλλιτέχνη, τα ιδρύματα και τη πνευματική ανάπτυξη. Το κράτος προνοεί με νομοθεσία (Ν.57 (I)/2009) για τον εμπλουτισμό των δημοσίων κτηρίων με έργα τέχνης Κυπρίων ή ξένων καλλιτεχνών. Οι αγορές πρέπει να αντιστοιχούν στο 1% των δαπανών της ανέγερσης του κτηρίου. Ωστόσο, η νομοθεσία αυτή παραμένει ανενεργή.. Επίσης, το κράτος θέλοντας να ενισχύσει το έργο των ιδιωτικών μουσείων με σκοπό την οικονομική τους επιβίωση, τη δημιουργία δικτύου μουσείων και τη διασφάλιση μια κοινής πολιτιστικής πολιτικής κράτους και ιδιωτικών μουσείων, ενέκρινε το νόμο «περί αναγνώρισης των Ιδιωτικών Μουσείων και των Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης» (ν.58 (I)/2009). Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο όσα ιδιωτικά μουσεία αναγνωριστούν θα λαμβάνουν χορηγία και θα εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Ορισμένα από τα ιδιωτικά

³⁷

Γραμμάριες

πληρωμές

βλέπε:

(http://www.moec.gov.cy/politistikos_ypiresies/programmata/genika/agora_ekdoseon_gia_ton_emploutis_mo_ton_vivliothikon.pdf) (09/12/2016).

³⁸ Κάποια έργα αγοράστηκαν για την ανεπίσημη έκθεση στην Κρατική Πινακοθήκη (χωρίς κόστος μόνος 127 έργων) και την απόθεσή τους τρών χιλιάδων και πλέον έργων σε απόθεση ξεκίνησαν ο ίδιος κατά της επέκτασης της Πινακοθήκης (Ψφρά 2014).

μουσεία που επέλεξαν να καταταχθούν σε αυτή την κατηγορία μουσείων είναι η Λεβέντειος Πινακοθήκη και το Θεατρικό Μουσείο. Τέλος, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες έχουν υπό την εποπτεία τους και δύο μουσεία συντήρησης μνήμης του αγώνα 1955-1959 «Μουσείο Αγώνος» και το μουσείο «Κώστα Αργυρού».

Ίδρυμα Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου

Το 1987 ιδρύθηκε από το Υπουργείο Παιδείας η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου και το 2007 μετασχηματίστηκε μετά από απόφαση του υπουργικού συμβουλίου σε Ίδρυμα Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου. Σε αυτό υπάγεται η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου και η Συμφωνική Ορχήστρα Νέων Κύπρου. Το εννεαμελές διοικητικό συμβούλιο απαρτίζεται από άτομα καταρτισμένα στα θέματα μουσικής και πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου είναι η Γενική Διευθύντρια του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Σκοποί του ιδρύματος είναι η ανάπτυξη και διάδοση της ορχηστρικής μουσικής τέχνης, την ενθάρρυνση και προώθηση της μουσικής καλλιέργειας στη νεολαία, τη συμμετοχή των πολιτών στη μουσικές δραστηριότητες των ορχηστρών. Επιχορηγείται από το κράτος, από την Ε.Ε. (Creative Europe Desk Cyprus), τραπεζικό ίδρυμα, και τους επαρχιακούς δήμους. Το Ίδρυμα επιδιώκει συνεργείες με αντίστοιχους φορείς του εξωτερικού με τη διοργάνωση συναυλιών συνεργασίας (π.χ. Ρωσία, Βιέννη) και με ιδιωτικές επιχειρήσεις, δίνοντας κίνητρα όπως η παροχή χορηγιών «γενικής» και «ειδικής» υποστήριξης³⁹. Τέλος, το Ίδρυμα παρουσιάζει ένα αξιόλογο έργο υψηλής κουλτούρας (εικοσιπέντε περίπου συναυλιών το χρόνο) με το οποίο προβάλλονται δημιουργήματα της δυτικής κλασικής μουσικής και σύγχρονων έργων Κυπρίων συνθετών, οπερατικής μουσικής, ενορχηστρωμένα έντεχνα και δημοτικά τραγούδια και άλλα μουσικά είδη. Στοχεύοντας στον εκδημοκρατισμό του πολιτισμού και την προσβασιμότητα πραγματοποιούνται δωρεάν παραστάσεις (π.χ. το

³⁹ Ορχηστράς «γενικής υποστήριξης» επιλέγει τη στήριξη με αιγυπτιακά και με αιγυπτιακά βήματα αναφοράς του στο υλικό τραβόνις ή άλλα αξιόλογα έργα της τερσάου. Ορχηστράς της «ειδικής» υποστήριξης επιλέγει να χορηγήσει συγκεκριμένο πρόγραμμα με αιγυπτιακή τραβόνις ή φλαξέινια στις εκδηλώσεις ή τα εργαστήρια Διδασκαλίας Πληροφορικής βλ. http://www.cyso.org.cy/?page_id=2221&lang=el. (5/12/2016).

πρόγραμμα «One4all») ενώ επιπρόσθετα, ιδρύθηκε το Κέντρο Μουσικής Πληροφόρησης, με το οποίο δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης στο ευρύ κοινό στο έργο των Κυπρίων συνθετών. Παράλληλα, η Συμφωνική Ορχήστρα συμμετέχει στο διεθνούς εμβέλειας φεστιβάλ «Pafos Aphrodite Festival» και το «Διεθνές Φεστιβάλ Κύπρια» ενώ προγραμματίζεται συμμετοχή της στις εκδηλώσεις για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης Πάφος 2017⁴⁰.

Ένας ακόμη κρατικός φορέας με σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα είναι το **Τμήμα Αρχαιοτήτων**, το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων. Το τμήμα ιδρύθηκε επί αγγλοκρατίας στα 1935 με τον «περί αρχαιοτήτων Νόμο» (Ν.41/1935) και από τότε, ως επίσημος κυβερνητικός οργανισμός και θεματοφύλακας της πολιτιστικής κληρονομιάς, λαμβάνει μόνιμη κρατική χορηγία. Στελεχώνεται σύμφωνα με την κρατική διοικητική δομή, «top to down» (Διευθύντρια, δύο Έφοροι, Αρχαιολογικοί Λειτουργοί, τεχνικό προσωπικό, κ.λπ.). Από τα πρώτα και σημαντικότερα θέματα που είχε να αντιμετωπίσει το τμήμα ήταν η αρχαιοκαπηλία, μια πρακτική πολύ διαδεδομένη ήδη από την οθωμανική περίοδο και δυστυχώς, διαχρονική. Κυρίως από το 1974, η αρχαιοκαπηλία, οι παράνομες εξαγωγές αρχαιοτήτων και η διεξαγωγή παράνομων ανασκαφών στο κατεχόμενο μέρος του νησιού είναι ένα από τα ζητήματα που το Τμήμα αδυνατεί να ελέγξει. Εξίσου δύσκολο είναι το έργο της καταπολέμησής τους τόσο στις ελεύθερες περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο διεθνώς.

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων έχει ένα πολύ διευρυμένο και δύσκολο έργο να επιτελέσει. Αποτελεί τον αρμόδιο φορέα για τη διεξαγωγή ανασκαφών, τη φύλαξη, τη μελέτη και τη γνωστοποίηση στο κοινό των αποτελεσμάτων των εργασιών, την ίδρυση και οργάνωση μουσείων και βεβαίως για τη συντήρηση, αναστύλωση, προστασία και προβολή των αρχαίων μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, αντικειμένων αλλά και την προστασία περιοχών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντικές ανασκαφές.

⁴⁰ Για το αναλυτικό πρόγραμμα δράσεων βλ. (http://www.alphabank.com.cy/pdf/symphony_orchestra.pdf.) (10/12/2016).

Το Τμήμα επικυρώνει ως συμβαλλόμενο μέρος διεθνείς συμβάσεις όπως της Χάγης (1954) για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περίπτωση πολεμικής σύρραξης, της UNESCO (1970) σχετικά με την τήρηση παρεμπόδισης της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της ιδιοκτησίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, και πολλών άλλων⁴¹. Η σύναψη σχέσεων και συνεργασιών με τους διεθνείς (ICOM, ICCROM, UNESCO, Συμβούλιο της Ευρώπης κ.α.) είναι απαραίτητη ενέργεια εκ μέρους του Τμήματος πέραν από την γνωστοποίηση των συνεπειών της εισβολής και κατοχής στην πολιτιστική κληρονομιά, η συμμετοχή της Κύπρου στις διεθνείς συμβάσεις λειτουργεί και ως μελλοντική δικλείδα ασφαλείας για την κληρονομιά καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη, θεωρητικά τουλάχιστον, δε μπορούν να πλήξουν άλλο συμβαλλόμενο κράτος ⁴². Επιπρόσθετα, το Τμήμα είναι αρμόδιο να αναγνωρίσει την πολιτιστική αξία των μνημείων και να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για εγγραφή τους στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και γενικότερα, να προβάλλει την κυπριακή πολιτιστική κληρονομιά στη διεθνή κοινότητα.

Οι αντιξοότητες που έχει να αντιμετωπίσει σήμερα το τμήμα είναι πρωτίστως οι οικονομικές περικοπές με συνέπεια τη στασιμότητα έργων (πχ. Πλατεία Ελευθερίας, Νέο Δημαρχείο Λευκωσίας κ.α.) με επιπρόσθετο κόστος στους πολίτες, λόγω της παγοποίησης προσλήψεων η υποστελέχωση σε προσωπικό, η εμπλοκή των διαδικασιών στα γρανάζια της γραφειοκρατίας, αλλά και η συσσώρευση αναξιοποίητων μουσειακών αντικειμένων στις αποθήκες πλήττουν την έρευνα και τον εμπλουτισμό ή ανανέωση των μουσειακών εκθεμάτων. Τίθεται τέλος, επιτακτική η ανάγκη εκσυγχρονισμού και εδραίωσης της εφαρμογής των νέων τεχνολογιών ψηφιοποίησης αντικειμένων των μουσείων.

⁴¹ Οι συμβάσεις στις οποίες συνυπέγραψε το Τμήμα και επιπρόσθετα στοιχεία για το έργο του αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα του. Βλέπε: (http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLindex_gr/DMLindex_gr?OpenDocument) (10/12/2016).

⁴² Σε θεωρητικό και ηθικό επίπεδο μόνο, διότι στην σύμβαση της Χάγης και η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος και δεν έχει τηρήσει τους όρους της σύμβασης στην περίπτωση της Κύπρου.

2.2.2 Ημικρατικοί Φορείς

Οι Ημικρατικοί Οργανισμοί είναι οργανισμοί κοινής ωφελείας των οποίων η σύσταση, λειτουργία και αρμοδιότητες καθορίζονται δια νόμου. Τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων διορίζονται από το υπουργικό συμβούλιο, και το διοικητικό συμβούλιο διορίζει το προσωπικό. Διατηρούν μια ευελιξία συγκριτικά με τις άκαμπτες πολιτικές των κρατικών φορέων.

Ο Θεατρικός Οργανισμός (ΘΟΚ) και ο Κυπριακός Οργανισμός Αθλητισμού (ΚΟΑ) έχουν καθ' ύλην αρμόδιο υπουργό τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ) το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίας, Βιομηχανίας και Τουρισμού και το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας δε θα εξετασθεί η περίπτωση του Κυπριακού Οργανισμού Αθλητισμού (ΚΟΑ).

Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου (ΘΟΚ)

Ο οργανισμός ιδρύθηκε το 1970 (Ν.71/1970) με σκοπό την «προαγωγή της θεατρικής τέχνης, καλλιέργεια θεατρικού καλλιτεχνικού συναισθήματος και τις καλλιτεχνικές σχέσεις μεταξύ Κύπρου, Ελλάδας και άλλων χωρών» (Ν.71. αρ.6 (1)/1970)⁴³. Διοικείται από εννεαμελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, με τριάντα μήνες θητεία. Παρά την πρόνοια θέσης καλλιτεχνικού διευθυντή τα τελευταία χρόνια λειτουργεί χωρίς αυτόν και τις αρμοδιότητες του αναλαμβάνει το διοικητικό συμβούλιο. Ο προϋπολογισμός του ψηφίζεται από τον ίδιο και τίθεται για έγκριση στο Υπουργικό Συμβούλιο. Το πρόγραμμα του συμπεριλαμβάνει μεγάλες παραγωγές κυπριακές και διεθνείς, συνάπτει συνεργασίες με άλλους θεατρικούς οργανισμούς (πχ Εθνικό Θέατρο Ελλάδος). Στο πλαίσιο συνεργασίας και ειρήνης συνήψε πρόσφατα συνεργασία με τουρκοκυπριακή θεατρική ομάδα ⁴⁴ και πραγματοποίησε θεατρική παράσταση στο κατεχόμενο θέατρο της Σαλαμίνας.

⁴³ Πληροφορίες για το έργο του Οργανισμού βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα του: www.thoc.org.cy.

⁴⁴ Πρόκειται για μια συνεργασία με την τουρκοκυπριακή θεατρική ομάδα του κατεχόμενου δήμου Λευκωσίας, η οποία φιλοξενήθηκε στη σκηνή του ΘΟΚ. Το έργο «Το Σπίτι» είναι τουρκοκυπριακής παραγωγής. Περαιτέρω πληροφορίες βλέπε: (<http://www.thoc.org.cy/News-dothike-pses-i-proti->

Στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού και έχοντας ως στόχους την ανάπτυξη της κυπριακής θεατρικής τέχνης υψηλού επιπέδου που απευθύνεται σε διευρυμένο κοινό, εφαρμόζει το «Σχέδιο Θυμέλη», ένα σχέδιο επιχορήγησης παραστάσεων θεατρικών φορέων. Επιδιώκοντας ταυτόχρονα με την ενίσχυση της κυπριακής παραγωγής, την ανάπτυξη συνεργασίας με τα ιδιωτικά θέατρα (μέσω συμπαραγωγών)⁴⁵. Οι υποψήφιες προτάσεις για επιχορήγηση αξιολογούνται από ειδική επιτροπή αξιολόγησης⁴⁶. Γίνεται αντιληπτό ότι ο οργανισμός αν και είναι ημικρατικός δρα και συμπεριφέρεται ως «κράτος εν κράτει» κάτι που προκαλεί τις αντιδράσεις των ελεύθερων, ερασιτεχνικών θεατρικών ομάδων. Διαπιστώνεται ότι με το σχέδιο αυτό παρά τις προβαλλόμενες αγνές προθέσεις, ο ΘΟΚ διαχειρίζεται κρατικά κονδύλια και αποφασίζει τη διανομή τους στα άλλα θέατρα, θέτοντας τα δικά του κριτήρια διαμέσου γνωμοδοτικής επιτροπής. Επίσης, θολό θα λέγαμε ότι είναι το τοπίο, όσον αφορά την οικονομική διαχείριση του οργανισμού καθώς ενώ είναι λήπτης ενός αρκετά μεγάλου κρατικού κονδυλίου (5.8εκ ευρώ, 2015), παρουσιάζει ελάχιστα έσοδα (642 χιλιάδες ευρώ, 2015)⁴⁷. Γίνεται αντιληπτό ότι ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου θα πρέπει να αναδιαμορφώσει την πολιτική του και κυρίως, το κράτος να επαναπροσδιορίσει το καθεστώς αυτονομίας, το σκοπό και λειτουργία του συγκεκριμένου οργανισμού.

Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ)

Το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και λειτουργεί από -το 1959⁴⁸, με τον «Περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμος (ΚΕΦ.300, Α)Ως

[parastasi-toy-toyrkokypriakoy-dimotikoy-theatroy-leykosias-me-to-ergo-to-spiti,2107,0,EL?Section=None&WebContentCode=&Period=.](http://www.parastasi-toy-toyrkokypriakoy-dimotikoy-theatroy-leykosias-me-to-ergo-to-spiti,2107,0,EL?Section=None&WebContentCode=&Period=;) (08/12/2016).

⁴⁵ Το 2015 χρηματοδοτήθηκαν 57 παραγωγές εκ των οποίων οι 20, κυπριακής παραγωγής έλαβαν υψηλότερο μερίδιο. και Οι κυπριακές παραγωγές λαμβάνουν υψηλότερο μερίδιο επιχορήγησης συγκριτικά με τις παραγωγές του εξωτερικού (Παπαδοπούλου, 2015).

⁴⁶ Ορισμένοι θεατρικοί φορείς κατηγόρησαν τον ΘΟΚ για «αθέμιτο ανταγωνισμό», για τη λήψη της «μερίδα του λέοντος» στην επιδότηση αλλά και για το ρόλο της Επιτροπής Αξιολόγησης. (Πολίτης, 2016).

⁴⁷ Για αυτές πληροφορίες βλ.ε: (<http://www.i-eidisi.com/2016/01/18/tous-proipologismous-alk-koag-anad-thok-ke-tamiou-dimosion-danion-sizitise-i-epitropi-ikonomikon/>) (08/12/2016).

⁴⁸ Πρωτοξεκίνησε τη λειτουργία του το 1953 ως Κυπριακή Ραδιοφωνία και το 1957 λειτούργησε η Κυπριακή Τηλεόραση, ως κρατική υπηρεσία.

ημικρατικός οργανισμός είναι νομικό πρόσωπο με «εξουσίες να αποκτά, να διαθέτει περιουσία, να ενάγει και να ενάγεται» (300(II), 4) και εποπτεύεται από το Υπουργό Εσωτερικών. Ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού μπορεί να παρέμβει και να θέσει οδηγίες ώστε να συνάδουν τα προγράμματα του με την πολιτιστική πολιτική (ν.8(I)/98, άρ.3). Διοικείται από εννεαμελές διοικητικό συμβούλιο το οποίο διορίζεται από το υπουργικό συμβούλιο ανά τριετία και τα μέλη του οποίου είναι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι. Λαμβάνει μια διόλου ευκαταφρόνητη κρατική χορηγία ετησίως. Σκοπός του η ενημέρωση, επιμόρφωση και η ψυχαγωγία του κοινού. Ως αξίες του ιδρύματος ορίζονται «η προβολή και συντήρηση της ταυτότητας, των ηθών και εθίμων, της παράδοσης, της προβολής της ευρωπαϊκής ταυτότητας»⁴⁹. Ανάμεσα σε πολλές άλλες, είναι η υπόσχεση για υψηλής ποιότητας προγραμμάτων ενώ, δεν απουσιάζει το όραμα για επανένωση και επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων. Οράματα και αξίες υλοποιούνται μέσα από σειρές (τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές) κυπριώτικων «σκέτς», παραγωγές στην κυπριακή διάλεκτο με τις ιστορίες να εκτυλίσσονται συχνά στον προηγούμενο αιώνα ⁵⁰, δικοινοτικά προγράμματα («BIZ») με σκοπό την ανάδειξη κοινών πολιτιστικών στοιχείων ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής κοινότητας στο ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο της επαναπροσέγγισης. Άλλα προγράμματα όπως το «Εντέχνως» ή το μουσικό ραδιοφωνικό πρόγραμμα κλασικής μουσικής προωθούν την κλασική παιδεία και στοιχείων, θα λέγαμε, «υψηλής» κουλτούρας. Επίσης, προβάλλονται προγράμματα για την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά («Δεν ξεχνώ. Φωνή πατρίδας» και την ανάδειξη της πολιτιστικής

⁴⁹ Αναλυτικότερα βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα του ΡΙΚ:

(<http://www.riknews.com.cy/index.php/rik-corporate/vision>) (05/12/2016).

⁵⁰ Πρόκειται για παραγωγές υψηλού κόστους όπως αναφέρουν δημοσιεύματα. Βλέπε: (http://www.newsit.com.cy/default.php?pname=Article&art_id=167801&catid=9) (05/12/16). Οι χαμηλοί τηλεοπτικοί δείκτες αυτών των προγραμμάτων προκαλούν προβληματισμούς στο αν τελικά, αυτές οι υψηλού κόστους παραγωγές, ανταποκρίνονται στην πολιτιστική ζήτηση και πολιτιστικές ανάγκες των πολιτών. Πρόκειται για προβληματικό οργανισμό για τον οποίο υπάρχουν κατηγορίες για αδιαφάνεια, διασπάθιση δημόσιου χρήματος, αμφισβήτηση της δημοσιογραφική δεοντολογίας, ενώ σκάνδαλα οικονομικής και ηθικής φύσεως αμαυρώνουν την εικόνα του οργανισμού. Στο διεθνή χώρο, το ραδιοτηλεοπτικού ιδρύματος BBC, Βρετανίας θεωρείται ένα από τους πιο πετυχημένους πολιτιστικούς οργανισμούς, το οποίο σχεδόν με ανύπαρκτη κρατική χορηγία επιτυγχάνει 30% ποσοστό τηλεθέασης και με έσοδα που καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες λειτουργίας του. Περαιτέρω στοιχεία βλέπε: (<http://www.bbc.co.uk/aboutthebbc/insidethebbc/>) (06/12/2016).

πολυμορφίας του νησιού (πρόγραμμα «Η φωνή των Μαρωνιτών», «Οι Λατίνοι της Κύπρου, χθες και σήμερα» κλπ.).

Ο οργανισμός παρά τις διακηρύξεις και προβολή υψηλών στόχων και οραμάτων, χρειάζεται εκσυγχρονισμό, αναδιάρθρωση και αναθεώρηση των δομών και της επιδότησής του.

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ)

Ο οργανισμός ιδρύθηκε το 1969 με τον «περί Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού Νόμος» (Ν.54/1969), υπάγεται στο Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού και το διοικητικό του συμβούλιο απαρτίζεται από εννέα μέλη. Σκοπός του οργανισμού είναι «η οργάνωση και προαγωγή του τουρισμού. Ο οργανισμός ίσως εκ πρώτης όψεως να μην έχει σκοπό την πολιτιστική ανάπτυξη, όμως ο τουρισμός από τη δεκαετία του 1980 έχει συνδεθεί στενά με το πεδίο του πολιτισμού και με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Ολοένα και περισσότεροι μελετητές κάνουν λόγο για μια αμφίδρομη σχέση στην οποία σχεδιάζονται οι αναπτυξιακές πολιτικές. Ο τουρισμός από τη μια, συμβάλλει στην ευρύτερη ανάπτυξη των τόπων προορισμού, κι ανάμεσα σε άλλες συνέπειες, αναδεικνύεται και η πολιτιστική ταυτότητα του τόπου. Από την άλλη, η πολιτιστική ιδιαιτερότητα του τόπου μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο, την έλξη, για την τουριστική ανάπτυξη. Πλέον έχει καθιερωθεί η χρήση του όρου «πολιτιστικός τουρισμός»,⁵¹ εννοώντας τη μορφή τουρισμού κατά την οποία βασικό κίνητρο για τη μετακίνηση των ατόμων σε άλλη περιοχή είναι η «απόκτηση βιωμάτων και εμπειριών» από την επαφή με μνημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος (Richards, 1996: 24), κατά την ευρύτερη έννοια του πολιτισμού του R. Williams. Σε αυτό το πλαίσιο χρειάζεται συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων δηλαδή Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (ΚΟΤ), Πολιτιστικών Υπηρεσιών, Τμήματος Αρχαιοτήτων, τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιωτών-επιχειρηματιών.

⁵¹ Έχει διατυπωθεί πλήθος ορισμών για τον πολιτιστικό τουρισμό και δεν έχει επικρατήσει ευρέως ένας αποδεκτός από διαφορετικούς οργανισμούς World Travel Organization, ICOMOS, National Assembly of State Arts Agencies-USA), (ETC,WTO, 2005:123-124)

Ο ΚΟΤ με το σχέδιο «Επιχορήγηση Πολιτιστικών/Καλλιτεχνικών Εκδηλώσεων μέσω Προγράμματος Ενίσχυσης Ήσσονος Σημασίας» επιχορηγεί πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες (χορού, μουσικής, όπερας, εκθέσεις) με σκοπό την προβολή της εικόνας της Κύπρου στο εξωτερικό, την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την πολιτιστική επικοινωνία-γνωριμία των λαών (τουριστών και ντόπιων)⁵².

Στα πλαίσια των δράσεων του συμμετέχει ως χορηγός σε Φεστιβάλ εμβέλειας (πχ. “Muses Mediterranean Music Festival”, Pafos Aphrodite Festival,) σε κινηματογραφικές προβολές έργων Κυπρίων σκηνοθετών (πχ. Θερινό Σινεμά στο Τεχνόπολις 20), είναι χορηγός σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού στο Φεστιβάλ Λευκάρων, στη διοργάνωση σεμιναρίων του Τμήματος Αρχαιοτήτων και στις εκδηλώσεις της Ημέρας Μουσείων. Υποστηρίζει επίσης πολιτιστικές εκδηλώσεις των Δήμων όπως της Λεμεσού («Μήνας Τέχνης και Πολιτισμού της Ρωσίας στη Λεμεσό»,2014, «Μεγάλα Μπαλέτα 2016»).

Ο ΚΟΤ είναι, εν κατακλείδι, ένας οργανισμός που έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στην πολιτιστική ανάπτυξη προωθώντας και τον πολιτιστικό τουρισμό στο νησί.

2.2.3 Πολιτιστικοί φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι Δήμοι και τα Κοινοτικά Συμβούλια μέσω των πολιτιστικών τους κέντρων διοργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις ανάδειξης κυρίως του λαϊκού πολιτισμού, των τοπικών παραδόσεων, ηθών και εθίμων αλλά και μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων, φεστιβάλ εμβέλειας κυρίως στους μεγάλους δήμους.. Συχνά, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις συνδυάζονται με τους κοινωνικούς στόχους των δήμων και λαμβάνουν επιχορήγηση από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες.

Η πολιτιστική δραστηριότητα των δήμων παρατηρείται αυξημένη την τελευταία δεκαετία. Αναφερόμενοι κυρίως στους δήμους των μεγάλων πόλεων (Λευκωσίας, Λάρνακας, Λεμεσού και Πάφου) οι εκδηλώσεις που πραγματοποιούν περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα

⁵² Περαιτέρω πληροφορίες βλέπε:
(http://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/easyconsole.cfm/page/prog/prog_id/2650)
(06/12/2016).

πολιτιστικών τομέων για να καλύψουν την ευρύτητα της πολιτιστικής ζήτησης. Το θέατρο, η μουσική και ο χορός είναι ίσως η περισσότερο επιθυμητή πολιτιστική κατανάλωση ή αυτή που προάγεται από τους δήμους. Για παράδειγμα εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται είναι αποκλειστικούς διοργανωτές ή συνδιοργανωτές τους δήμους είναι οι παραστάσεις «Σαιξπηρικές νύχτες» (Λεμεσός), κλασικής μουσικής (ορχήστρας, δωματίου,) του Φεστιβάλ Βερεγγκάρια (Λεμεσός), «Φάρος»⁵³(Λευκωσία), τα «Μεγάλα Μπαλέτα» (Λεμεσός), «Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Χειμώνας» και το «Καλοκαιρινό Φεστιβάλ» με παραστάσεις μπαλέτου, κλασικής μουσικής, ή τζαζ μουσικής (Λάρνακα). Οι δήμοι της επαρχίας Πάφου παρουσιάζουν εντονότερη πολιτιστική δραστηριότητα την τελευταία περίοδο στα πλαίσια των εκδηλώσεων του θεσμού Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης-Πάφος 2017.

Ο τομέας του κινηματογράφου εντάσσεται επίσης στα πολιτιστικά προγράμματα των δήμων (πχ Μέρες Κινηματογράφου στη Λεμεσό), όπως και οι παραστάσεις σύγχρονου χορού (π.χ. το Pedaiios Dance Festival στη Λευκωσία) ενώ, με μικρότερη συχνότητα παρουσιάζονται οι εκδηλώσεις ποίησης ή ευρύτερα λογοτεχνίας, εικαστικών και φωτογραφικών εκθέσεων.

Εκδηλώσεις ανάδειξης του λαϊκού πολιτισμού είναι πολύ διαδεδομένες στις κοινότητες όπως το Φεστιβάλ Λαϊκών και Παραδοσιακών χορών στο Πισσούρι, Κρασιού στην Πάφο, Λευκάρων, «Αμαθούσια» στην Αμαθούντα, ή των παραδοσιακών εδεσμάτων όπως η Γιορτή του Παλουζέ στο Βουνί αλλά και στις πόλεις όπως η γιορτή του κατακλυσμού, τα ανθεστήρια ή το καρναβάλι, και έχουν ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

Οι δήμοι και οι κοινότητες διαθέτουν σε ικανοποιητικό βαθμό πολιτιστικές υποδομές (πολιτιστικά κέντρα, δημοτικά θέατρα, δημοτικό ωδείο, πολυδύναμα κέντρα, μουσεία). Ωστόσο, συμβαίνει σε ορισμένες περιπτώσεις να έχουν οικοδομηθεί εντυπωσιακά πολιτιστικά κέντρα, κυρίως στις κοινότητες, και να παραμένουν σε αχρηστία χωρίς την

⁵³ Το διεθνές φεστιβάλ «Φάρος» είναι μια συνεργασία του πολιτιστικού ιδρύματος Φάρος, του Γαλλικού Ινστιτούτου και της κοινότητας Κουκλίων.

πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων στο βαθμό και το σκοπό που θα έπρεπε (πχ. πολιτιστικό κέντρο Ιδαλίου).

2.2.4 Ιδιωτικοί Πολιτιστικοί Οργανισμοί

Η πολιτιστική ζωή της Κύπρου εμπλουτίζεται από τη δράση πολλών ιδιωτικών πολιτιστικών ιδρυμάτων και κέντρων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Σε αυτά συγκαταλέγονται τα ιδρύματα Α.Γ. Λεβέντη, Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, το Ίδρυμα Πιερίδη, Κοινωφελές Επιστημονικό και Πολιτιστικό Ίδρυμα «Φώτος Φωτιάδης» και μη κερδοσκοπικά, μικρότερα ιδρύματα όπως το Point Centre for Contemporary Art», το Άρτος, το «Φάρος και πολλών άλλων που δεν είναι δυνατόν να αναλυθούν στη συγκεκριμένη εργασία.

Ενδεικτικά θα αναφερθούμε στη δράση των πολιτιστικών ιδρυμάτων Α. Γ. Λεβέντη και του Κώστα και Ρίτα Σεβέρη. Το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη είναι το παλαιότερο ίδρυμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας (1979) με αξιόλογη δράση και πολύπλευρη δραστηριότητα τόσο ως κοινωφελές ίδρυμα όσο και ως πολιτιστικό ίδρυμα. Στο χώρο του πολιτισμού (κυρίως στους τομείς αρχαιολογίας, τέχνης, ιστορίας) δραστηριοποιείται στην εκδοτική επιστημονική παραγωγή, χορήγηση υποτροφιών και ενισχύει ερευνητικά προγράμματα, συμβάλλει στην αποκατάσταση μνημείων (Ελλάδα και Κύπρο) και την προβολή κυπριακών αρχαιοτήτων στο εξωτερικό. Διαθέτει καλλιτεχνικές συλλογές οι οποίες εκθέτονται στην πινακοθήκη -στολίδι για την πρωτεύουσα, τη Λεβέντειο Πινακοθήκη, υπήρξε χορηγός πολλών μουσείων (όπως του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου)⁵⁴. Οι οικονομικοί του πόροι προέρχονται από τις εκδοτικές δραστηριότητες, καταπίστευμα και άλλες επιχειρηματικές δράσεις.

Σημαντική συμβολή στην προαγωγή της πολιτιστικής ζωής της Κύπρου, διαδραματίζει το και Ίδρυμα Κώστας και Ρίτας Σεβέρη από το 1999. Στόχοι του η ανάδειξη της πολιτιστικής

⁵⁴ Διαθέσιμες πληροφορίες στη επίσημη ιστοσελίδα του ιδρύματος βέτε: (<http://www.leventisfoundation.org>). (10/12/2016).

κληρονομιάς με τη μεγαλύτερη βαρύτητα να δίνεται στη συνεργασία των δύο κοινοτήτων και στην κοινή κληρονομιά. Η προώθηση της έρευνας είναι επίσης ένας από του κεντρικούς άξονες της λειτουργίας του. Το ίδρυμα διαθέτει πλούσια συλλογή πινάκων και λαογραφικού ενδιαφέροντος αντικείμενα τα οποία εκθέτει στο σύγχρονο κτήριο του ιδρύματος, το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας.

Οι οικονομικοί πόροι των ιδρυμάτων πηγάζουν από διεθνή κονδύλια (USAID, UNDP-ACT), το δήμο, εταιρείες (Ελληνική Τράπεζα, British Council), από προγράμματα όπως το «De Minimis» αλλά και ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα⁵⁵. Επιπρόσθετοι πόροι αποτελούν τα έσοδα από τις δράσεις, εκδόσεις, εισιτήρια εισόδου και τα καταπιστεύματα.

Τέλος, σημαντική είναι η δράση και παρουσία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέσω των ιδιόκτητων πολιτιστικών τους ιδρυμάτων όπως το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου ή/και μέσω χορηγιών και υποστήριξης άλλων πολιτιστικών κέντρων ή εκδηλώσεων. Το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου διαθέτει συλλογές (υδατογραφιών, παλαιτύπων κ.α.), προβαίνει σε εκδόσεις αρχαιολογικού, ιστορικού, λογοτεχνικού ενδιαφέροντος, διοργανώνει περιοδικές εκθέσεις, διαλέξεις και συνέδρια, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Διαχειρίζεται δύο μουσεία Κυπριακής Νομισματοκοπίας και αρχαιολογικό μουσείο της Συλλογής Γεωργίου και Νεφέλης Τζιάπρα Πιερίδη. Ταυτόχρονα, διατηρεί ιστορικό αρχείο, μόνιμη έκθεση και βιβλιοθήκη.

Οι τραπεζικοί οργανισμοί συχνά είναι και χορηγοί πολιτιστικών διοργανώσεων και πολιτιστικών οργανισμών. Για παράδειγμα η Τράπεζα Κύπρου είναι χορηγός των εκδηλώσεων «Πολιτιστική Πρωτεύουσα Πάφος-2017», η Ελληνική Τράπεζα των Μουσείων Χαρακτικής Χαμπή, Θαλάσσιας Ζωής, του ιδρύματος Φάρος ή του Ομίλου Διάσταση και τέλος, η Alpha Bank των συναυλιών της Συμφωνικής Ορχήστρας.

⁵⁵ Διαθέσιμες πληροφορίες για το Ίδρυμα Κώστα και Ρίτα Σεβέρη βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα (<http://www.severis.org/el/>). (10/12/2016).

Συμπερασματικά, οι Ιδιωτικοί Πολιτιστικοί Οργανισμοί που φέρουν συγκεκριμένο, σαφές προσανατολισμό, στόχο και σκοπό, λόγου χάρη την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ή την προαγωγή των σύγχρονων τεχνών, αναδεικνύονται σε σημαντικοί παράγοντες στην πολιτιστική ζωή. Παρουσιάζουν ευελιξία, προσαρμοστικότητα και αναπτύσσουν τεχνικές που στοχεύουν πέραν της επιβίωσής τους, στην εδραίωσή τους στις συνειδήσεις των πολιτών. Η επιτυχία τους μπορεί να διαπιστωθεί από την αναγνωρισιμότητα τους στο ευρύ κοινό και την επισκεψιμότητα των χώρων τους. Οι ιδιωτικοί οργανισμοί που δεν έχουν κυρίαρχη προτεραιότητα τον πολιτισμό προχωρούν μεν σε χορηγίες, αλλά μάλλον αυτές γίνονται σποραδικά και χωρίς συγκεκριμένο στόχο ή πολιτιστική πολιτική, αποβλέποντας πιθανόν στη δημιουργία μια δυνατής δημόσιας εικόνας της εταιρείας. Ο ιδιωτικός τομέας αναμφίβολα είναι αρωγός στον πολιτισμό και χωρίς την συμβολή του πολλά πολιτιστικά ιδρύματα ή εκδηλώσεις δεν θα υλοποιούνταν, ωστόσο δέχεται μεγάλο πλήγμα λόγω των οικονομικής κρίσης κάτι που αναπόφευκτα έχει αντίκτυπο στην στήριξη του πολιτισμού.

2.2.5 Η Εκκλησία

Η Εκκλησία υπήρξε για αιώνες ο προστάτης και ο εκπρόσωπος του λαού από την περίοδο της τουρκοκρατίας⁵⁶ (Μ. Μιχαήλ, 2004). Η εξουσία της εδραιώθηκε τόσο ώστε, ο θρησκευτικός ηγέτης να γίνει και ο πρώτος πολιτικός ηγέτης του ανεξάρτητου κράτους (1960). Μέλημα της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου σε όλα τα χρόνια ήταν η διατήρηση της πίστewος του ποιμνίου, αλλά και της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής εθνικής ταυτότητας διαμέσου της μόρφωσης κυρίως από το 19^ο αιώνα και εξής. «Η πίστη ως κριτήριο εθνικής συνείδησης» 252). Η Εκκλησία επιδίωκε τον έλεγχο της Παιδείας μέσω της οποίας ανανεώνονται οι ιστορικές πραγματικότητες όπως η ίδια τις αντιλαμβάνονταν.

⁵⁶ Σύμφωνα με τον μελετητή Μ. Μιχαήλ (2004), η Εκκλησία επί οθωμανικής κατοχής λειτουργούσε συχνά ως η κύρια εξουσία με τάσεις να ευμενέει ορισμένες και προνομιακά και του άλλου έθνους επί αγγλοκρατίας με την εξουσία αφίρρηση κάθε εξουσίας από τους ιεράρχες, επιτρέποντας τους τη διατήρηση μόνο της πνευματικής εξουσίας. Η Εκκλησία παρά τις προσπάθειες της αγγλικής διοίκησης, θα μεθεξείσει την νόμιμη επικράτεια της ασκώντας τη δύναμη που είχε στο λαό

Σήμερα εξακολουθεί να συμμετέχει στην πολιτιστική ζωή του νησιού με την παρουσία του Πολιτιστικού Κέντρου του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Σε αυτό στεγάζεται και το Βυζαντινό Μουσείο, Βιβλιοθήκη και Πινακοθήκη με έργα Κυπρίων και Ελλαδιτών ζωγράφων αλλά και δυτικοευρωπαίων, με θέματα από την Αναγέννηση μέχρι τον 20^ο αιώνα. Η Εκκλησία με το Βυζαντινό μουσείο εκτός από τη συντήρηση και προβολή της εκκλησιαστικής κληρονομιάς, επιδιώκει και την ενημέρωση μέσω Ημερίδων και Εκθέσεων μουσείων του εξωτερικού για τη σύληση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αρχαιοκαπηλία στο κατεχόμενο μέρος του νησιού⁵⁷.

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Ιεράς Μονής Κύκκου έχει αξιόλογη δράση στον τομέα των εκδόσεων, και ερευνών που πραγματοποιεί το Κέντρο Μελετών της μονής. Υπό τον έλεγχο της, λειτουργεί Ιερατική και Θεολογική Σχολή, ενώ το Κέντρο Ερευνών της Ιεράς Μονής Κύκκου επιτελεί σημαντικό ερευνητικό έργο.

Η δράση της επεκτείνεται και στην πολιτική των αναστηλώσεων και διασώσεων των πολιτιστικών μνημείων των κατεχομένων όπως έγινε πρόσφατα (Νοέμβριος, 2016) με την αναστήλωση της Ιεράς Μονής του Αποστόλου Ανδρέα στην κατεχόμενη Καρπασία⁵⁸.

Τέλος, η Εκκλησία είναι σημαντικός χορηγός άλλων πολιτιστικών φορέων όπως της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, διοργανωτής ημερίδων θρησκευτικο-πολιτιστικού χαρακτήρα.

2.3 Κενά στην Πολιτιστική Πολιτική (Προβλήματα) και Προβληματισμοί

Η πολιτιστική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας παρουσιάζει ορισμένα σημεία αδυναμίας αλλά και κάποιες ιδιαιτερότητες που επηρεάζουν τις πολιτικές ή δυσχεραίνουν

⁵⁷ Για σάστερες πληροφορίες βλέπε: (<http://www.makariosfoundation.org.cy>) (05/12/2016).

⁵⁸ Σε συνεργασία με τη Διεθνή και Νομική Τεχνική Επιτροπή για την Πολιτιστική Κληρονομιά και το φάσμα των Ημιένων Εθνών UNDP, και με οικονομική χρηματοδότηση από την Εκκλησία της Κύπρου, ΕΒΑΦ (Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'), και το USAID (Αμερικανική Υπηρεσία για τη Διεθνή Ανάπτυξη).

είτε την εφαρμογή τους είτε τον μετασχηματισμό τους. Η δομή και οργάνωση του κράτους, βασισμένες στο πρότυπο του κράτους «Αρχιτέκτονα», οφείλεται αρχικά στο ιστορικό της παρελθόν. Η κληρονομιά των κατακτητών, είτε αυτοί ονομάζονταν Οθωμανοί είτε Βρετανοί είτε η Εκκλησία, που κληροδοτήθηκε είναι ότι τον κύριο έλεγχο της πολιτικής, οικονομικής, πνευματικής – θρησκευτικής και πολιτιστικής σφαίρας την έχει το κράτος. Η Ανώτατη Αρχή διοικεί το λαό, σε κάθετη διάταξη διαμέσου των Υπουργείων, τμημάτων, υπηρεσιών και των πολλαπλών άλλων υποδιαιρέσεων αυτών. Η πολυδιάσπαση αυτή αποτελεί ένα από τα προβλήματα της πολιτιστικής πολιτικής καθώς οι τομείς του πολιτισμού βρίσκονται διάσπαρτα στον κρατικό μηχανικό επηρεάζοντας τη χάραξη μιας κοινής πολιτικής. Για παράδειγμα, όπως προαναφέρθηκε, στο προηγούμενο κεφάλαιο, το Τμήμα Αρχαιοτήτων, που είναι ο κατεξοχήν επίσημος διαχειριστής της πολιτιστικής κληρονομιάς, υπάγεται σε άλλο υπουργείο διαφορετικό του Υπουργείου Παιδείας στο οποίο υπάγονται οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες. Το ίδιο συμβαίνει με τον υπεύθυνο φορέα για τη διαχείριση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ο οποίος υπάγεται στο Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως του Υπουργείου Εσωτερικών. Ο Λαϊκός Πολιτισμός ως τομέας έχει τεθεί, υπό την ευθύνη της Υπηρεσίας Κυπριακής Χειροτεχνίας του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού ενώ το Τμήμα Αρχαιοτήτων που έχει επίσης υπό την ευθύνη του τα εθνολογικά μουσεία, υπάγεται σε άλλο υπουργείο. Η διασπορά αυτή επιφέρει, πέραν από την αδυναμία χάραξης μιας σαφούς, ενιαίας πολιτιστικής πολιτικής, και γραφειοκρατικές κωλυσιεργίες στις περιπτώσεις όπου προκύπτει ανάγκη συνεργασίας.

Η υπαγωγή του Πολιτισμού με το εύρος τομέων και κλάδων που το χαρακτηρίζει, τίθεται υπό την ευθύνη μιας ανεπαρκούς στελεχωμένης υπηρεσίας, σε ένα υπουργείο που χρόνια τώρα δίνει τη μεγαλύτερη βαρύτητα στον τομέα της εκπαίδευσης, χωρίς βέβαια να αμφισβητείται η αξία και η σπουδαιότητα αυτής, ενώ θα μπορούσε να είχαν αναδειχθεί ισάξια οι τομείς Παιδεία-Πολιτισμός.

Επιπρόσθετα, με το ζήτημα της διάσπασης των τομέων του πολιτισμού σχετίζεται η απουσία μιας αρχής, ενός φορέα που σκοπό θα έχει το σχεδιασμό και την υλοποίηση μια ολιστικής πολιτιστικής πολιτικής, κάτω από την εποπτεία του οποίου θα

συγκεντρώνονται οι άλλοι πολιτιστικοί φορείς, υπό ένα ανεξάρτητο υπουργείο. Αυτό ήταν το αρχικό σκεπτικό στην ετοιμασία του «Στρατηγικού Σχεδιασμού» το 2008, και έχοντας σκοπό να δώσει το ευρύτερο πλαίσιο της κυπριακή πολιτιστικής πολιτικής. Παρά τις διακηρύξεις και τις περήφανες δηλώσεις για αυτό το καινοτόμο για την κυπριακή πραγματικότητα έργο, οι προτάσεις του σχεδίου δεν προχώρησαν σε υλοποίηση. Παρολ' αυτά, το σχέδιο υπάρχει, οι θεωρητικές βάσεις έχουν τεθεί και απομένει η πολιτική απόφαση για να προχωρήσει ο εξορθολογισμός του συστήματος.

Στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο στόχος της διάσωσης, συντήρησης και προβολής της είναι το βασικότερο και μακροβιότερο στην κρατική πολιτική. Είναι ένα θέμα που βεβαίως το κράτος λόγω της εισβολής, κατοχής και των αποτελεσμάτων αυτής, δεν είχε τον ολοκληρωτικό έλεγχο όσον αφορά το κατεχόμενο τμήμα, όμως πραγματοποιεί αρκετά σημαντικό έργο στον τομέα των ανασκαφών. Τα προβλήματα εντοπίζονται στη στελέχωση του τμήματος, στην προβολή, συντήρηση και ανάδειξη των χώρων οι οποίες απαιτούν οικονομικά και τεχνικά μέσα, την ανάπτυξη δικτύων μεταξύ των μουσείων και τον εκσυγχρονισμό τους. Η αποκέντρωση από τη μια επιτυγχάνεται με την ίδρυση νέων τοπικών μουσείων, στις κοινότητες ορεινών περιοχών και υπαίθρου, αλλά ποια είναι η ουσιαστική επίδρασή τους στους πολίτες; Οικοδομούνται και αφήνονται στο «έλεος» της τύχης ως ένα ακόμη κυβερνητικό κτήριο το οποίο λειτουργεί με ένα φύλακα, και μόνο στο ωράριο δημοσίου; Η τοπική αυτοδιοίκηση, αν της δινόταν μεγαλύτερη ελευθερία δράσης, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μηχανισμός απεμπλοκής και «ζωντανέματος» (και όχι μόνο ως οικονομικός αρωγός) των μνημείων ώστε να δημιουργηθεί μια ουσιαστική σύνδεση τους με την κοινωνία. Η ανάδειξη των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και του σύγχρονου πολιτισμού εμπλέκεται κατά τρόπο αλυσιδωτής σύνδεσης με την τουριστική ανάπτυξη (ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού), την οικονομική και περιβαλλοντική βιώσιμη ανάπτυξη. Η ανάγκη συνεργειών κρίνεται απαραίτητη και στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα έγινε ίσως γρηγορότερα κατανοητό. Τώρα μένει να χρησιμοποιηθεί και ο πλούσιος πολιτισμός της Κύπρου ως εργαλείο ανάπτυξης.

Αν στόχος του κράτους είναι ο εκδημοκρατισμός, ο σεβασμός της πολιτιστικής πολυμορφίας και η ανάδειξη των διαφορετικών πολιτισμών των διαφορετικών

εθνοτήτων που ζουν στην Κύπρο, τότε σημειώνεται αποτυχία. Δίνεται εκ μέρους της Πολιτείας σημασία στην ανάδειξη των κουλτούρων δύο κοινοτήτων, της τουρκοκυπριακής και της ελληνοκυπριακής, παραγκωνίζοντας τις κοινότητες των Μαρωνιτών, Αρμενίων και των αλλοδαπών πληθυσμιακών ομάδων (που είναι κυρίως χαμηλά αμειβόμενο εργατικό δυναμικό). Υπάρχει ανάγκη ενσωμάτωσης των ξένων ομάδων στην κοινωνία και η εξάλειψη των ρατσιστικών, ξενοφοβικών συναισθημάτων κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ανάδειξη των διαφορετικών πολιτισμών. Η κοινωνική ένταξη και η ίση πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά θα πρέπει να καλλιεργηθεί και αντιστρόφως, δηλαδή να δοθούν στους αλλοδαπούς οι ευκαιρίες κατανόησης και σεβασμού του χώρου στον οποίο ζουν.

Η ενθάρρυνση της πρωτοπόρας καλλιτεχνικής δημιουργίας και των νέων καλλιτεχνών παρουσιάζεται μειωμένη τόσο σε επιδότηση όσο και θεσμικά. Κι ενώ υπάρχει η νομοθεσία για τον εμπλουτισμού έργων τέχνης στα δημόσια κτήρια αξίας 1% της αξίας της οικοδόμησης του κτηρίου, παρατηρήθηκε ότι αυτή δεν εφαρμόζεται σε αρκετές περιπτώσεις. Αξιόλογη προσπάθεια ενίσχυσης των καλλιτεχνών έγινε από το δήμο Λεμεσού κατά την ανάπλαση του μόλου, με την ανάθεση του ωραϊσμού του σε γλύπτες και η αναθεώρηση του νόμου περί προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων (ν.128(I)/2002), με τη πρόσθεση προστασίας νέων πολιτιστικών ειδών.

Το δικαίωμα της πρόσβασης και της διάδοσης στα πολιτιστικά αγαθά (όλων των ειδών) προωθείται σε σημαντικό βαθμό με τη πραγματοποίηση παραστάσεων, εκθέσεων στην περιφέρεια αλλά και μέσω έργων υποδομής (ίδρυση βιβλιοθηκών, μουσείων, ωδείων κ.λπ.). Αν και σχετικά με τα κτήρια παρατηρείται μια κινητικότητα στην δημιουργία νέων κτηρίων-εμβλημάτων πολιτισμού, όπως της στέγασης του Κυπριακού Μουσείου Αρχαιοτήτων. Αναμφισβήτητα, όμως δράσεις σχεδόν σε όλους τους τομείς πραγματοποιούνται σε ικανοποιητικό βαθμό και σε προσιτές τιμές ή και ελεύθερης εισόδου, στις πόλεις όσο και στην περιφέρεια. Το ερώτημα είναι κατά πόσον οι πολίτες επιλέγουν να παραστούν σε μια εκδήλωση που δεν είναι εξοικειωμένοι ή δεν εντάσσεται στο «πολιτιστικό τους γούστο» και αν το πράττουν, πόσο ουσιαστική είναι η εμπειρία ή το βίωμα από το είδος που κατανάλωσε το άτομο, αν δεν έχει τις προϋπάρχουσες «έξεις»

(«habitus») κατά τον Bourdieu (2002). Ή μήπως τα πολιτιστικά προϊόντα καταναλώνονται από τις ίδιες ομάδες διαχρονικά χωρίς να υπάρχει κινητικότητα υπό την έννοια ότι ο ίδιος κύκλος ατόμων θα στηρίζει τις παραστάσεις της Συμφωνικής Ορχήστρας όπως και μια άλλη ομάδα θα επιλέγει σταθερά την κατανάλωση εκδηλώσεων τύπου γιορτής «παλουζέ»⁵⁹;

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που έγκειται στις οργανωτικές δομές και αντιλήψεις βασισμένες στο μοντέλο του κράτους «Αρχιτέκτονα», είναι η κατοχή της αποκλειστικότητας στην επιδότηση και διαχείριση του πολιτισμού. Παρουσιάζεται αδυναμία από το κράτος στο να εμπιστευθεί τις δυνάμεις του ιδιωτικού τομέα και να του επιτρέψει να επενδύσει στις πολιτιστικές δραστηριότητες, παρέχοντας του κίνητρα. Αυτό ίσως οφείλεται στο ότι δεν έχει γίνει κατανοητή ή δεν έχει εδραιωθεί στις αντιλήψεις των γραφειοκρατών, αλλά και των ιδιωτών, ότι η οικονομική αξία και η πολιτιστική αξία είναι και οι δύο όψεις του πολιτισμού, και ο πολιτισμός ως δημόσιο αγαθό μπορεί να είναι και ιδιωτικό αγαθό. Το κράτος εμμένει κυρίως στην άμεση στήριξη του πολιτισμού με συνεχή επιδότηση που επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, και ο οποίος επηρεάζεται από την οικονομική ύφεση. Η οικονομική ύφεση επιφέρει περικοπές στη επιδότηση του πολιτισμού και επηρεάζει πιο πολύ τα μικρά ιδιωτικά πολιτιστικά ιδρύματα αλλά και τους ίδιους τους χορηγούς. Μέτρα έμμεσης κρατικής στήριξης, η στήριξη από τον ιδιωτικό τομέα και η εφαρμογή μιας φορολογικής πολιτικής που να αφορά αποκλειστικά τον πολιτισμό δεν φαίνεται να επιχειρούνται.

Προβληματική θεωρείται η κατάσταση των Ημικρατικών Οργανισμών που, ενώ απορροφούν τα μεγαλύτερα κονδύλια από τον κρατικό προϋπολογισμό που προορίζονται για τον πολιτισμό, η οικονομική τους αποδοτικότητα παρουσιάζεται μειωμένη. Συγκεκριμένα, το κράτος επιδότησε το ΠΙΚ για το έτος 2016 σε ποσοστό 85% των συνολικών του εσόδων ενώ τα έσοδα από τις δικές δραστηριότητές του περιορίζονται μόλις στο 15%. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στους άλλους ημικρατικούς οργανισμούς, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να ακολουθούνται πιο

⁵⁹ Κύριε από παρῶσα από γλυκό από μάλιστα (ή αλλιώς μισοταπεινός).

ισόρροπες πρακτικές στην επιδότηση, να προωθείται η ανταγωνιστικότητα και η βελτίωση των οικονομικών των οργανισμών και της ποιότητας των πολιτιστικής δράσεων.

Όσον αφορά τον τρόπο επιλογής των επιδοτούμενων προγραμμάτων, δραστηριοτήτων και καλλιτεχνών αλλά και της επιλογής των μελών των διοικητικών συμβουλίων τίθεται προβληματισμός κατά πόσον απαρτίζονται από ειδικούς εμπειρογνώμονες ή το βαθμό κατάρτισης τους στα ειδικά αντικείμενα τα οποία διαχειρίζονται και το βαθμό ενημέρωσης τους για τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις της πολιτιστικής πολιτικής. Εκ πρώτης όψεως δίνεται η εντύπωση ότι οι επιδοτήσεις γίνονται αδιακρίτως σε όλα τα είδη χωρίς να είναι αποσκοπούν σε συγκεκριμένες στοχευμένες πολιτικές. Η αξιολόγηση γίνεται στις πλείστες περιπτώσεις από τους ίδιους γραφειοκράτες και πιο σπάνια λειτουργεί επικουρικά επιτροπή στην «οιονεί αυτόνομο οργανωτικό μοντέλο» (“arm’s length”). Η γενικότερη εντύπωση που δίνεται είναι ότι το κράτος πιο πολύ επιδοτεί και διοργανώνει εκδηλώσεις παρά να επικεντρώνεται στο σχεδιασμό και υλοποίηση πολιτικής. Η αδυναμία αυτή μπορεί να εντοπισθεί και στην μη υλοποίηση του στρατηγικού σχεδιασμού που προτάθηκε από το 2008, άρα είναι και φυσικό επακόλουθο η επικράτηση ασάφειας όσων αφορά στόχους και μέτρα.

Τέλος, ένα επιπλέον και καθοριστικής σημασίας ζήτημα είναι η έλλειψη μελετών, συστηματικών καταγραφών (για παράδειγμα σχετικά με την επισκεψιμότητα των χώρων), ερωτηματολογίων, η διενέργεια στατιστικών, η εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων που να φανερώνουν τις πραγματικές πολιτιστικές προτιμήσεις των πολιτών. Αρκετά έργα υψηλού κόστους που επιβαρύνουν το φορολογούμενο πολίτη έγιναν χωρίς να ανταποκρίνονται στις πραγματικές του ανάγκες. Διαπιστώνεται ότι, ενώ οι πολιτικές προσανατολίζονται σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό, στην πολιτιστική προσφορά μέσω υποδομών και παραγωγής, δε φαίνεται να ενδιαφέρει ή να διερευνάται ο τομέας της πολιτιστικής ζήτησης. Αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί μέσω της συστηματικής συλλογής στοιχείων, στατιστικών και συγκριτικών μελετών και βάσει των αποτελεσμάτων να σχεδιαστεί η πολιτιστική πολιτική και οι οποιαδήποτε μέτρα ακολουθηθούν να γίνονται στοχευμένα και κατόπιν στρατηγικών σχεδίων.

Κεφάλαιο 3

Αναδιαρθρώνοντας το υπάρχον σύστημα της κυπριακής

πολιτιστικής πολιτικής και σχεδιάζοντας το μέλλον.

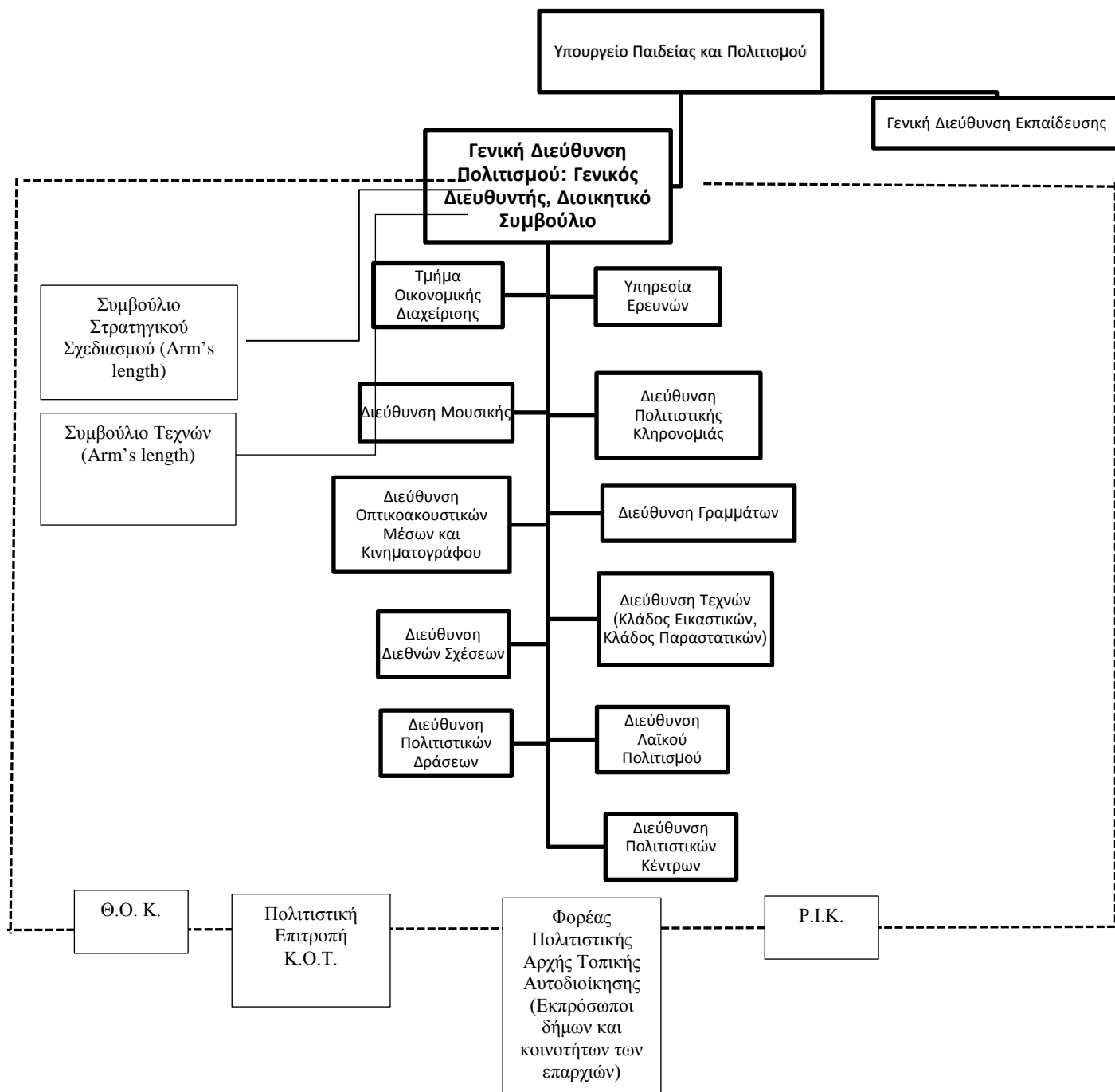
3.1 Σχεδιασμός της πολιτιστικής πολιτικής

Όπως εξετάσθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο ο κεντρικός πολιτιστικός φορέας, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες υπάγονται στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού ενώ ταυτόχρονα υπάρχει πολυδιάσπαση των πεδίων του πολιτισμού σε διαφορετικά υπουργεία με αποτέλεσμα την απουσία συνεκτικών δεσμών, επικοινωνίας, σχεδιασμού και εφαρμογής μιας ενιαίας πολιτιστική πολιτικής. Η πρόταση κινείται σε τέσσερις κύριους άξονες: στην αναδιαμόρφωση των Πολιτιστικών Υπηρεσιών, στην ενίσχυση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στην προώθηση της «αριστείας και την σύναψη συνδέσεων με τον ιδιωτικό τομέα .

Στην ενότητα αυτή προτείνεται με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του κρατικής διακυβέρνησης στο πεδίο του Πολιτισμού, μια αναδιάρθρωση της δομής των Πολιτιστικών Υπηρεσιών, την συγκέντρωση των διάσπαρτων τμημάτων από άλλα υπουργεία στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, και τη διασύνδεση με την Περιφέρεια. Το όραμα είναι η ανάπτυξη του πολιτισμού να συμβάλει στη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Ειδικά σε περιόδους οικονομικής κρίσης που λόγω των περικοπών ο πολιτισμός πλήττεται το κράτος θα πρέπει να επιδείξει εξωστρέφεια, να βελτιώσει την εικόνα της στο διεθνές προσκήνιο αποσκοπώντας στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και, να προσανατολιστεί σε συνεργασίες τόσο με την τοπική αυτοδιοίκηση όσο και με τον ιδιωτικό τομέα.

Οι στόχοι της πολιτικής για τον πολιτισμό στην παρούσα πρόταση, προέρχονται από την ήδη υπάρχουσα πολιτική με εμπλουτισμό μερικών ακόμη. Συγκεκριμένα, προτείνονται ως στόχοι η διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, η ενθάρρυνση καλλιτεχνικής δημιουργίας, η διασφάλιση της πρόσβασης των πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά, ο πλουραλισμός, η πολιτιστική πολυμορφία και ο σεβασμός στις διαφορετικές κουλτούρες, αποκέντρωση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων αλλά και η βελτίωση της διεθνούς εικόνας της Κύπρου.

Διάγραμμα 1: Διάρθρωση δομής Γενικής Διεύθυνσης Πολιτισμού

Η αναθεώρηση του υπάρχοντος συστήματος ξεκινά αρχικά στο σημερινό αρμόδιο φορέα πολιτισμού, τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες οι οποίες θα μετονομαστούν και μετασχηματισθούν

σε Γενική Διεύθυνση Πολιτισμού υπό το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Τα τμήματα που είναι διασκορπισμένα σε άλλα υπουργεία μεταφέρονται υπό την εποπτεία της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτισμού (εφεξής Γ.Δ.Π.). Κατά τον ίδιο τρόπο οι Ημικρατικοί Οργανισμοί ΡΙΚ, ΘΟΚ, ΚΟΤ, ΚΟΑ διατηρώντας το καθεστώς τους, μεταφέρονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Στο διάγραμμα 1 παρουσιάζεται η προτεινόμενη δομή της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτισμού.

Στη Γενική Διεύθυνση Πολιτισμού τη γενική εποπτεία έχει το Διοικητικό Συμβούλιο, τα μέλη του οποίου, ως κυβερνητικοί αξιωματούχοι, θα διορίζονται από την κυβέρνηση, . Ο ρόλος του είναι εποπτικός και δίνει τις τελικές εγκρίσεις για το στρατηγικό σχεδιασμό. Οι φορείς κάτω από αυτό είναι το Συμβούλιο Στρατηγικού Σχεδιασμού, την Υπηρεσία Ερευνών (αρχείων, βάσεις δεδομένων, στατιστικές έρευνες, Τμήμα Νομικών Υποθέσεων), το Συμβούλιο Τεχνών, το Τμήμα Οικονομικής Διαχείρισης και τις Διευθύνσεις των τομέων του Πολιτισμού: Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Γραμμάτων, Τεχνών, Μουσικής, Οπτικοακουστικών Μέσων και Κινηματογράφου, Λαϊκού Πολιτισμού, Πολιτιστικών Δράσεων, Διεθνών Σχέσεων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα εκπροσωπείται με την δημιουργία Φορέα Πολιτιστικής Αρχής Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Σε αυτήν θα συγκεντρώνονται εκπρόσωποι των διοικητικών συμβουλίων της Ένωσης Κοινοτήτων, και του διοικητικού συμβουλίου ένωσης Δήμων, ανά επαρχία και οι οποίοι θα αποτελούν τη σύνδεση Κεντρικής Εξουσίας – Περιφέρειας. Είναι το μέσο διάδοσης της κρατικής πολιτικής προς την περιφέρεια και των τοπικών αρχών να διεκδικήσουν στήριξη από την Πολιτεία για πολιτιστικά θέματα.

Το Συμβούλιο Στρατηγικού Σχεδιασμού είναι συμβούλιο ανεξάρτητων, εμπειρογνομόνων (τύπου *arm's length*) οι οποίοι θα προτείνουν το στρατηγικό σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και τον τρόπο υλοποίησης του. Θα παρακολουθούν τις εξελίξεις διεθνώς, τα αποτελέσματα των ερευνών από την Υπηρεσία Ερευνών και την επαναπροσαρμογή των σχεδιασμών ανάλογα με τις πολιτιστικές τάσεις.

Το Συμβούλιο Τεχνών είναι ανεξάρτητο όργανο εμπειρογνομόνων το οποίο αποφασίζει τα κριτήρια λήψης κρατικής επιδότησης των τομέων στο πλαίσιο του «Προγράμματος

Πολιτισμός», του σχεδίου «Transit», «Τερψιχόρη» κ.α. Λαμβάνει τις τελικές αποφάσεις για την απονομή σε Κρατικών βραβείων και τις συμμετοχές σε διεθνείς διαγωνισμούς. Είναι το όργανο που θα αποφασίζει ποια έργα και εκδηλώσεις θα επιδοτούνται ή βραβεύονται, και είναι μέσου το οποίου θα προωθείται η αριστεία. Σε συνεργασία φυσικά με το Τμήμα Οικονομικής Διαχείρισης.

Το Τμήμα Οικονομικής Διαχείρισης συγκεντρώνει τα κονδύλια που αφιερώνονται για τον Πολιτισμό από τον κρατικό προϋπολογισμό, καταπιστεύματα, ποσοστά από φορολογίες, ιδιωτικές δωρεές, τα ποσοστά που αναλογούν για τον πολιτισμό από το Κρατικό Λαχείο. Βρίσκεται σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο Τεχνών, Υπηρεσία Ερευνών, Συμβούλιο Στρατηγικού Σχεδιασμού και τις Διευθύνσεις των τομέων του Πολιτισμού.

Η Υπηρεσία Ερευνών είναι επιφορτισμένη με την τήρηση όλων των αρχείων από τις Διευθύνσεις σε μια κοινή βάση δεδομένων, τη συγκέντρωση και επεξεργασία των στοιχείων για σκοπούς στατιστικών ερευνών. Ανακοινώνει σε σταθερή βάση ετήσιες εκθέσεις – στατιστικές, ανακοινώνει με σαφήνεια τα χρηματοδοτικά προγράμματα, τις υποψηφιότητες, και τα αποτελέσματα σε πλαίσιο διαφάνειας. Απαραίτητη είναι η συνεργασία με όλους τους φορείς. Επίσης, στη Υπηρεσία Ερευνών, θα υπαχθεί το Τμήμα Νομικών Υποθέσεων, όπου θα συγκεντρώνονται οι σχετικές νομοθεσίες και θα ασκείται έλεγχος στην τήρηση των νομικών ρυθμίσεων σχετικών με τα πολιτιστικά ζητήματα (π.χ. της πνευματικής ιδιοκτησίας).

Η κάθε διεύθυνση είναι αρμόδια να εποπτεύει τα αντίστοιχα τμήματα, να ενημερώνεται για τις εξελίξεις του αντικειμένου της, να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για ανάδειξη του αντικειμένου της και την εναρμόνισή τους ανάλογα με το στρατηγικό σχεδιασμό. Τηρεί αρχεία και καταλόγους και συνεργάζεται στενά με την Υπηρεσία Ερευνών και όλους τους φορείς. Επίσης, πιθανή είναι η σύσταση εκτάκτων επιτροπών για τη ρύθμιση συγκεκριμένων θεμάτων όπως διαγωνισμούς ή αιτήσεις επιδοτήσεων. Η επιτροπή που αποτελείται από προσωπικό της συγκεκριμένης Διεύθυνσης εισηγείται στο Συμβούλιο Τεχνών τους υποψήφιους προς βράβευση ή επιδότηση. Επισημαίνεται δε, ότι ορθό θα ήταν το προσωπικό να λάβει όσο το δυνατόν περισσότερες ευκαιρίες για περαιτέρω κατάρτιση στο αντικείμενο εργασίας του.

Η Διεύθυνση Πολιτιστικής Κληρονομιάς θα εποπτεύει το Τμήμα Αρχαιοτήτων κι αυτό το Τμήμα της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, τα δημόσια Μουσεία και τις ανασκαφές. Στις αρμοδιότητες των τμημάτων θα είναι η τήρηση αρχείων και καταγραφών σε συνεργασία με την Υπηρεσία Ερευνών. Επίσης, θα είναι υπεύθυνο για την τήρηση και επικαιροποίηση των σχετικών νομοθεσιών.

Η Διεύθυνση Γραμμάτων είναι υπεύθυνη για την προώθηση της τέχνης της συγγραφής, την προώθηση, στήριξη και προστασία της συγγραφικής δημιουργίας και της εκδοτικής δραστηριότητας. Μεριμνά για την οργάνωση προγραμμάτων και την ανακοίνωση των διεθνών διαγωνισμών. Απαρτίζεται από το Τμήμα Λογοτεχνίας, το Τμήμα Βιβλιοθηκών και τον Κλάδο του Βιβλίου.

Η Διεύθυνση Τεχνών έχει σκοπό την ενίσχυση των εικαστικών και παραστατικών τεχνών, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, την στήριξη σε υλικοτεχνική βοήθεια παροχής χώρων για εκθέσεις ή εκδηλώσεις σχετικές με τους υποστηριζόμενους τομείς. Υπό τη ευθύνη της είναι η Κρατική Πινακοθήκη.

Η Διεύθυνση Μουσικής θα εποπτεύει τον τομέα Ωδείων, την Ορχήστρα Νέων, το Κέντρο Μουσικής Πληροφόρησης και το Ίδρυμα Συμφωνικής Ορχήστρας με στόχο την στήριξη της μουσικής παιδείας και προώθηση της αριστείας σε ευρύτερο κοινό.

Η Διεύθυνση Οπτικοακουστικών Μέσων και Κινηματογράφου είναι αρμόδια για την ανάπτυξη του κινηματογράφου, του ντοκιμαντέρ και την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και τη στήριξη των νέων καλλιτεχνών.

Η Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού έχει αρμοδιότητα τη διατήρηση και προβολή της Λαϊκής Τέχνης και εκφάνσεις του σύγχρονου Λαϊκού Πολιτισμού. Τίθενται υπό την εποπτεία της οι τομείς του Κέντρου Χειροτεχνίας: Κεντητική, Υφαντική, Κεραμική, Μεταλλοτεχνία, Ψηφιδωτό κ.α. Στις αρμοδιότητες της συμπεριλαμβάνονται διοργάνωση εκθέσεων, αρχείων, τήρηση κέντρου ερευνών για μελέτες.

Η Διεύθυνση Πολιτιστικών Δράσεων είναι αρμόδια για τη διοργάνωση, συντονισμό εκδηλώσεων τοπικής, εθνικής ή διεθνούς εμβέλειας. Η διοργάνωση των εκδηλώσεων του θεσμού της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, τα Φεστιβάλ «Κύπρια» με σκοπό την ανάδειξη εκφάνσεων του πολιτισμού τόσο τοπικά όσο και στο εξωτερικό. Ο απώτερος

στόχος της ορθής διαχείρισης της διεύθυνσης θα είναι η διεθνής προβολή και παρουσία της Κύπρου αλλά και η προσέλκυση πολιτιστικών τουριστών.

Η Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων έχει στόχο την ανάδειξη και προβολή της Κύπρου στο εξωτερικό μέσω συμμετοχής της σε διεθνή γεγονότα, εκδηλώσεις, προγράμματα (“Europe for Citizens”) και την παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων. Υπό το έλεγχό της τίθεται η Κυπριακή Επιτροπή της UNESCO, το «Σπίτι της Κύπρου» στην Αθήνα και τα πολιτιστικά γραφεία σε Βερολίνο και Λονδίνο. Επίσης, απώτερος στόχος είναι η διεθνής προβολή της Κύπρου και η προσέλκυση τουριστών και η τουριστική ανάπτυξη.

Όσον αφορά τους Ημικρατικούς Οργανισμούς το κράτος θα μπορούσε να ασκεί έναν καλύτερο έλεγχο των δράσεων (δραστηριοτήτων και οικονομικών) τους για καλύτερο συντονισμό της πολιτιστικής πολιτικής. Η υπαγωγή τους στο Υπουργείο αποσκοπεί στη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των φορέων όσον αφορά τις πολιτιστικές τους δράσεις.

Είναι σημαντικό για λόγους διαφάνειας ή ερευνών τα στατιστικά στοιχεία να αναρτώνται επικαιροποιημένα, και σε σταθερή ετήσια βάση. Όπως και τα αποτελέσματα των διαγωνισμών και των ποσών χρηματοδοτήσεων. Το Τμήμα Ερευνών οφείλει να ανακοινώνει προκηρύξεις και τις ανακοινώσεις κατά τρόπο εύχρηστο και εύκολα προσβάσιμο στο κοινό.

Απαραίτητη κρίνεται είναι η επικαιροποίηση του στρατηγικού σχεδίου, συνεχούς ελέγχου εφαρμογής των μέτρων αλλά και των αναπροσαρμογών σε ειδικές περιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν. Η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων διευθύνσεων και υπηρεσιών θα επιλύσει πολλά από τα προβλήματα της σημερινής κατάστασης. Με τη σύσταση συμβουλίων εμπειρογνομόνων στη βάση της «αρχής του βραχίονα» («arms’s length principle») θα διασφαλιστεί η ποιότητα στην παραγωγή πολιτιστικών προϊόντων, θα προωθηθεί η αριστεία, θα εμπλουτισθεί η θεματολογία και θα στηριχθεί η δημιουργικότητα. Ταυτόχρονα, το κράτος διαμέσου του αρμόδιου υπουργείου διατηρεί το ρόλο ως κεντρικού φορέα πολιτιστικής πολιτικής και χορηγού του πολιτισμού με τη συνδρομή ιδιωτικού φορέα, της τοπικής αυτοδιοίκησης και τη συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς και την Εκκλησία.

3.2 Χρηματοδότηση

Το κράτος στη σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα είναι ο κύριος και βασικότερος χρηματοδότης της κουλτούρας. Η πρακτική της άμεσης επιδότησης από τον κρατικό προϋπολογισμό έχει ποικίλες συνέπειες. Η συνεχής ροή κονδυλίων σε πολιτιστικούς οργανισμούς, φορείς ή εκδηλώσεις επιβαρύνει τα κρατικά ταμεία κατά σημαντικό μερίδιο. Τις περιόδους οικονομικής ύφεσης το κράτος προχωρεί σε μειώσεις ή παύση της στήριξης με αποτέλεσμα να κινδυνεύει η βιωσιμότητα ορισμένων οργανισμών. Η εναπόθεση της χρηματοδότησης στο κράτος ενέχει και τον κίνδυνο εφησυχασμού, της αδράνειας ενώ η έλλειψη ανταγωνισμού αποτρέπει την βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων πολιτιστικών προϊόντων. Επιπρόσθετα, η αποκλειστικότητα του κράτους στην παραγωγή, διανομή του πολιτισμού στερεί τη δυνατότητα συμμετοχής του ιδιωτικού φορέα, που είναι ταυτόχρονα και οι πιθανοί πολιτιστικοί καταναλωτές. Πρέπει με κάποιους τρόπους οι πολίτες να νιώσουν ότι μετέχουν ουσιαστικά σε αυτή τη διαδικασία, ότι ο πολιτισμός, τους αφορά και είναι προς το συμφέρον τους. Κρίνεται απαραίτητο λοιπόν το κράτος να προσεγγίσει τον ιδιωτικό τομέα προσφέροντας τα απαραίτητα κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα για να επενδύσει.

Με την χρήση της λέξης «ιδιωτικός» τομέας εννοούμε ιδιώτες, επιχειρήσεις, ιδρύματα και μια τέταρτη κατηγορία, τους μαικήνες. Η τελευταία κατηγορία δεν συγκαταλέγεται στις ομάδες που χρειάζονται ειδικά κίνητρα για να στηρίξουν την κουλτούρα καθώς, η επιθυμία τους πηγάζει από προσωπικό ενδιαφέρον, ευαισθησία, αγάπη για τον πολιτισμό ή άλλα κοινωνικά κίνητρα. Η φορολογική πολιτική είναι άμεσα συνδεδεμένη με την παροχή κινήτρων στους ιδιώτες για να επενδύσουν στον πολιτισμό. Συγκεκριμένα, προτείνεται να δίνεται φοροπαλλαγή από την ετήσια φορολογική καταβολή σε όσους επενδύουν στον πολιτισμό (ως εταιρείες ή ιδιώτες ή ιδρύματα) ή όσους καταναλώνουν πολιτιστικά προϊόντα (π.χ. αγοράζοντας έργα τέχνης), όπως ισχύει ήδη για τις φιλανθρωπικές εισφορές. Η επιβολή μειωμένου Φ.Π.Α στα πολιτιστικά αγαθά είναι ένα δεύτερο μέτρο, πολύ διαδεδομένο στην Ευρώπη και ορθώς έχει υιοθετηθεί. Αυτή τη στιγμή ισχύει μειωμένος

συντελεστής Φ.Π.Α. 5% στις «υπηρεσίες συγγραφέων, καλλιτεχνών, συνθετών, ερμηνευτών, έργων τέχνης και τα δικαιώματά τους», ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τους ντόπιους δημιουργούς⁶⁰. Ένας άλλος μηχανισμός χρηματοδότησης αρκετά εδραιωμένος στην Κύπρο, είναι ο θεσμός της χορηγίας κατά την οποία οι επιχειρήσεις στηρίζουν οικονομικά συνήθως, τον πολιτιστικό οργανισμό με κέρδος την προβολή, διαφήμιση της εταιρείας.

Ένας άλλος τρόπος χρηματοδότησης της κουλτούρας που επιβάλλεται να εφαρμοστεί είναι οι συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Με τέτοιου είδους συμφωνία η διαχείριση ενός δημόσιου πολιτιστικού οργανισμού τίθεται υπό την ευθύνη του ιδιώτη, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει μηχανισμούς διάσωσης και ανάπτυξης που εφαρμόζονται στην αγορά. Η σύναψη τέτοιων συμφωνιών απαλλάσσει το κράτος και οικονομικά αλλά και από το βάρος της διαχείρισης. Συνεισφέρει και στο στόχο της αποκέντρωσης αν δοθεί η δυνατότητα για παράδειγμα στην τοπική αυτοδιοίκηση ή να αναλάβει αυτό το ρόλο για τη διαχείριση των τοπικών δημόσιων μουσείων ή ένας μέρος των υπηρεσιών ενός οργανισμού (πχ τη λειτουργία καφεστιατορίου εντός μουσείου). Ο ιδιωτικός τομέας εκτός από τη σύμπραξη για διαχείριση κρατικών πολιτιστικών φορέων, μπορεί να συμβάλλει με συγχρηματοδοτήσεις σε χρήμα ίσου καταμερισμού με το κράτος στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων κυρίως διεθνούς εμβέλειας.

Σημαντικός παράγοντας στη χρηματοδότηση είναι ο χρηματοπιστωτικός τομέας. Η δράση και η προσφορά του έχει ήδη αναγνωριστεί στη Κύπρο μέσω των πολιτιστικών τους οργανισμών και τις χορηγίες σε εκδηλώσεις. Ένας ακόμη τρόπος συνεισφοράς και εμπλοκής τους είναι η υιοθέτηση του καθεστώτος δανειοδότησης πολιτιστικών οργανισμών με ευνοϊκότερα επιτόκια ώστε να ενισχυθεί η πολιτιστική παραγωγή.

Η συμβολή από τα ταμεία του Κρατικού Λαχείου είναι ένα μέτρο που εφαρμόζεται σε πολλές χώρες, με εξαίρεση την Κύπρο. Αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πόρο στη στήριξη του

⁶⁰ Περισσότερες πληροφορίες βλέπε:

(http://www.mof.gov.cy/mof/vat/vat.nsf/DMLrates_gr/DMLrates_gr?OpenDocument. (15/12/16)

πολιτισμού σε πολλές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ελλάδα κ.α.). Ο πολιτισμός προτείνεται να ενισχυθεί μέσω της διάθεσης ενός καθορισμένου ποσοστού των κερδών του Κρατικού Λαχείου, το οποίο και τη διαχείριση του οποίου θα έχει η οικονομική επιτροπή του.

Ένα άλλο μέτρο που θα μπορούσε να εφαρμοστεί είναι το «μέτρο της ποσόστωσης» το οποίο έχει θετική απόδοση στις χώρες εφαρμογής του (Ηνωμένες Πολιτείες, Ιταλία κ.α.). Ο φορολογούμενος θα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τη διάθεση ενός ποσοστού του εισοδήματός σε προκαθορισμένα από την Πολιτεία οργανισμούς/ιδρύματα/φορείς, και έτσι ο πολίτης να μην επιλέγει ο ίδιος τι θα στηρίξει αλλά από συγκεκριμένα και καθορισμένα από την Πολιτεία ιδρύματα, καθοδηγώντας την πολιτιστική επιλογή του πολίτη και εναρμονίζοντάς τη με την πολιτιστική πολιτική.

Συνοψίζοντας, η πρόταση αφορά τη χρήση ενός μεικτού συστήματος χρηματοδότησης στο οποίο δημόσιος και ιδιωτικός τομέας συγχρηματοδοτούν τον πολιτισμό (μέσω συμπράξεων, χορηγιών, δωρεών, επενδύσεων) κάτι που θα λειτουργήσει ευεργετικά για την ανάπτυξη του πολιτισμού της Κύπρου. Η σύμπραξη των δύο σφαιρών θα έχει οφέλη και για τις δύο, τόσο οικονομικής όσο και πολιτιστικής αξίας.

3.3 Νομικές Ρυθμίσεις

Η Κυπριακή Δημοκρατία από τότε που δημιουργήθηκε ακολούθησε σε μεγάλο βαθμό τις ευρωπαϊκές και διεθνείς συνελύσεις και επικύρωσε αρκετές συμβάσεις. Πρωταρχικό μέλημα από τα πρώτα χρόνια της σύστασης της ήταν η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, την οποία φρόντισε να προστατεύσει και θεσμικά με μια σειρά νόμων και συμβάσεων: για την προστασία των αρχαιοτήτων του πρόσφατου παρελθόντος (Ν.48/64), την αναπαλαίωση αρχιτεκτονικής αξίας κτηρίων (Ν.68(I)/92), για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης (Σύμβαση Χάγης 1964 (1954) και πολλών άλλων σχετικών με τη διατήρηση των ιστορικών και αστικών πόλεων, της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σε αυτόν το τομέα η νομοθεσία είναι αρκετά ικανοποιητική παρόλο που δεν έχει εξαρθρωθεί το κύκλωμα της αρχαιοκαπηλίας και των παράνομων ανασκαφών. Ωστόσο, με στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος υποστελέχωσης, θα μπορούσε να γίνει μια ρύθμιση μετακίνησης προσωπικού από άλλες υπηρεσίες ή η δυνατότητα, μέσω συμβάσεων, απασχόλησης ανέργων. Μέσω άλλης νομικής ρύθμισης θα μπορούσε να διευθετηθεί η επέκταση των ωραρίων λειτουργίας είτε πάλι με μετακίνηση φυλακτικού προσωπικού είτε με απασχόληση ανέργων. Σχετικά με τη συσσώρευση αρχαιολογικών αντικειμένων στις αποθήκες στερώντας από το κοινό το δικαίωμα πρόσβασης στα πολιτιστικά αγαθά, δύναται μέσω ειδικών ρυθμίσεων ή διατάξεων να γίνει ψηφιοποίησή τους κι αυτά να παρουσιάζονται ως ψηφιακά εκθέματα. Όσον αφορά, τη μείωση των κονδυλίων λόγω της οικονομικής ύφεσης μπορεί να γίνει ρυθμιστεί νομικά η σύναψη συμβάσεων με ιδιώτες για διαχείριση πωλητηρίων, καφεστιατορίων στο χώρο των μουσείων, και μέρος των εσόδων να περιέρχονται στο μουσείο. Συμβάσεις με τον ιδιωτικό φορέα μπορούν να γίνουν και στον τομέα της φύλαξης, καθαρισμού και φωταγώγησης των επισκέψιμων αρχαιολογικών χώρων. Τέτοιου είδους συμπράξεις του δημοσίου με τον ιδιωτικό φορέα θα είναι ευεργετικές στη διαχείριση των μουσείων, στην προβολή και ανάδειξη της κληρονομιάς, στην αύξηση των εσόδων αλλά και ως λύση αντιμετώπισης της ανεργίας.

Όσον αφορά την προστασία του δημιουργού αυτή προστατεύεται από τον νόμο 59/76 «περί δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας», ο οποίος με την τελευταία τροποποίηση προστατεύονται συγκεκριμένα είδη (επιστημονικά, φιλολογικά, μουσικά, καλλιτεχνικά, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες). Η Κύπρος έχει εναρμονιστεί σε σημαντικό βαθμό με το κοινοτικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας. Η λογοκλοπή, η έννοια της πρωτοτυπίας (αν δεν είναι πρωτότυπο με τα κριτήρια του ν.59/76 δεν προστατεύεται) αλλά και η λογοκρισία στην τέχνη (ενθουμούμενη την παρέμβαση και κατάσχεση από την αστυνομία στην έκθεση της Πάολας Ρεβενιώτη, το 2014) χρήζουν περαιτέρω διευκρινίσεων στην κυπριακή νομοθεσία.

Η προστασία των δημιουργών, των βιβλιοπωλών και των καταναλωτών από τον αθέμιτο ανταγωνισμό προωθήθηκε με την θέσπιση της ενιαίας τιμής του βιβλίου σε αρκετές χώρες με εξαίρεση την Κύπρο. Η στήριξη του πολιτισμού δύναται να ρυθμιστεί μέσω ειδικών

νομοθεσιών. Για παράδειγμα να διασφαλιστεί ο μειωμένος συντελεστής Φ.Π.Α σε πολιτιστικά προϊόντα, το ποσοστό φοραπαλλαγής των δωρεών προς πολιτιστικά ιδρύματα και στις αγορές, το ποσοστό από τα κέρδη του Κρατικού Λαχείου που θα διατίθενται στον πολιτισμό ή το ελάχιστο ποσοστό στο «μέτρο της ποσόστωσης». Ειδικές ρυθμίσεις χρειάζεται το πρόσφατο σύστημα συμμετοχικής χρηματοδότησης από το διαδίκτυο, λόγω της ιδιαιτερότητάς του. Το νομοθετικό πλαίσιο θα διασφαλίσει την τήρηση και αξιοπιστία των κινήτρων προσφέροντας μια σχετική σταθερότητα στη στήριξη των πολιτιστικών οργανισμών.

Τέλος, θα πρέπει το Τμήμα Νομικών Υποθέσεων να επιβλέπει την τήρηση της υπάρχουσας νομοθεσίας περί του ελαχίστου ποσοστού εμπλουτισμού των δημοσίων κτηρίων με έργα τέχνης. Η ρύθμιση αυτή να επεκταθεί στα κτήρια των δήμων και κοινοτικών συμβουλίων όπως και στους ανοικτούς δημόσιους χώρους. Απώτεροι στόχοι η ενίσχυση των ντόπιων καλλιτεχνών, η καλλιέργεια της αισθητικής των πολιτών, η προσβασιμότητα στα πολιτιστικά αγαθά και ο εξωραϊσμός των χώρων.

Συμπεράσματα

Η πολιτιστική πολιτική είναι, υιοθετώντας τον ορισμό του J. Mark Schuster (2003:1) «το σύνολο των κυβερνητικών δράσεων που αφορούν τις τέχνες και τις πολιτιστικές βιομηχανίες, τις ανθρωπιστικές επιστήμες και την πολιτιστική κληρονομιά». Δε μπορεί να υπάρξει ένα πρότυπο πολιτιστικής πολιτικής που θα υιοθετηθεί από τα κράτη κι αυτό

οφείλεται σε διάφορους παράγοντες όπως το τι θεωρεί το κάθε κράτος ότι εντάσσεται στο πολιτιστικό πεδίο δηλαδή από το νόημα που δίνει στην έννοια του πολιτισμού, το ιστορικό του παρελθόν, την πολιτική ιδεολογία του ή το βαθμό συνεργασίας κοινωνίας και κράτους.

Ο διεθνής οργανισμός UNESCO δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές και το ευρύτερο πλαίσιο των πολιτικών για τον πολιτισμό. Μερικά από τα πολλά και καθοριστικά για τις πολιτιστικές πολιτικές αποτελεσμάτων των διασκέψεων της UNESCO, υπήρξαν η διασύνδεση του πολιτισμού με την κοινωνική και οικονομική ευημερία, με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και πιο πρόσφατα με την έννοια της «πολιτιστικής πολυμορφίας» («cultural diversity»).

Τα ζητήματα τα οποία απασχολούν την πολιτιστική πολιτική παίρνουν διαφορετικές μορφές κατά την εφαρμογή τους σε διαφορετικά κράτη, ακόμη κι όταν αυτά έχουν κοινή κουλτούρα όπως τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη και κοινές κατευθυντήριες γραμμές που τίθενται για παράδειγμα από την UNESCO, κι αυτό οφείλεται στις ιδιαιτερότητες (πολιτική ιδεολογία, επίπεδο αυτονομίας, τις σχέσεις κοινωνίας και κράτους, το ιστορικό παρελθόν) του κάθε κράτους.

Κύρια ζητήματα ή κεντρικοί στόχοι που εντοπίζονται στις πολιτιστικές πολιτικές των κρατών είναι το ζήτημα της αριστείας, της προσβασιμότητας ή της κοινωνικής πτυχής του πολιτισμού και η οικονομική του διάσταση. Αναντίρρητα, εξέχουσα σημασία δίνεται στη διατήρηση της κληρονομιάς, η οποία είναι ένας από τους σημαντικότερους και πρωταρχικούς στόχους και της κυπριακής πολιτιστικής πολιτικής. Επιπρόσθετα, το κάθε κράτος αναπτύσσει πολιτικές που αφορούν πολλούς άλλους ειδικότερους στόχους όπως η βελτίωση της διεθνούς εικόνας του κράτους, η προβολή και η καλλιέργεια εθνικού κύρους μέσα από τη διοργάνωση «mega events» (διεθνή φεστιβάλ, Ολυμπιακοί Αγώνες κλπ)

Η έννοια του εκδημοκρατισμού της κουλτούρας να μπορεί να λάβει τη μορφή της διάδοσης έργων υψηλής αισθητικής, της υψηλής κουλτούρας στον ευρύτερο πληθυσμό δηλαδή να πάψει να αποτελεί αποκλειστικό δικαίωμα κατανάλωσης μιας ελίτ είτε αφορά μια περιορισμένη κοινωνική τάξη είτε των κατοίκων μιας συγκεκριμένης γεωγραφικά

περιοχής, για παράδειγμα των κατοίκων των αστικών κέντρων. Αυτό δύναται να υλοποιηθεί με μια προσέγγιση από τη βάση στην κορυφή (bottom-up) με την εδραίωση του ρόλου των τοπικών αυτοδιοικήσεων ή/και με την εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων στην περιφέρεια. Από την άλλη, ο εκδημοκρατισμός της κουλτούρας δεν σημαίνει μόνο τη διάδοση της υψηλής κουλτούρας στον ευρύτερο πληθυσμό και βεβαίως, δεν υπονοείται ότι οι πολιτιστικές ανάγκες όλων των πολιτών είναι οι ίδιες, δηλαδή ανάγκη για υψηλή κουλτούρα, αλλά ο εκδημοκρατισμός έχει την έννοια των ίσων ευκαιριών αντιπροσώπευσης της λαϊκής κουλτούρας, στην παραγωγή και την κατανάλωση αυτής. Το νόημα της κουλτούρας ως τρόπος ζωής υπονοεί την ύπαρξη όλων των εκφάνσεων και μορφών πολιτισμού των διαφόρων κοινοτήτων. Η πρόσληψη της κουλτούρας υπό αυτή την προσέγγιση επηρεάζει την πολιτιστική πολιτική των κρατικών φορέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης ή/και άλλων θεσμών που με τις δράσεις τους εμπλέκονται στο πεδίο του πολιτισμού, όσον αφορά την επιδότηση και ενίσχυση των πολιτιστικών εκφάνσεων.

Το ζήτημα της αριστείας όπως προωθείται, για παράδειγμα στη Βρετανική πολιτιστική πολιτική, μέσω των συμβουλίων στη βάση της αρχής του βραχίονα («arm's length principle») ισορροπούν την πολιτική παρέμβαση στην πολιτιστική ζωή και διασφαλίζουν το ζήτημα της αριστείας και την προσβασιμότητα ευρύτερου κοινού στα έργα υψηλής κουλτούρας. Φυσικά, δεν ελλείπουν οι επικριτικές θέσεις για ελιτισμό που ελλοχεύει στη σύσταση τέτοιων συμβουλίων. Ωστόσο, στο προτεινόμενο μοντέλο αναδιάρθρωσης των Πολιτιστικών Υπηρεσιών της Κυπριακής Δημοκρατίας διατυπώνεται η ανάγκη δημιουργίας τέτοιων επικουρικών συμβουλίων απαρτισμένα από εμπειρογνώμονες, που πέραν από ορισμένες, μεμονωμένες περιπτώσεις, απουσιάζουν από το κυπριακό μοντέλο του κράτους «Αρχιτέκτονα».

Το τρίτο ζητούμενο είναι η σύνδεση της πολιτιστικής πολιτικής με την οικονομία, εμφανίστηκε τη δεκαετία του 80 και επηρεάζει τις δύο άλλες πτυχές της πολιτιστικής πολιτικής. Είναι ευρέως αποδεκτός ο ρόλος του πολιτισμού ως όχημα για την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικά στην περίπτωση της Κύπρου η πλούσια πολιτιστική παράδοση θα μπορούσε να γίνει εργαλείο τουριστικής ανάπτυξης και οικονομικής

ευημερίας, μέσα από ένα ρεαλιστικό και συγκροτημένο στρατηγικό σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής, ο οποίος θα θέτει τις γραμμές για συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Τα τέσσερα ζητήματα της αριστείας, της προστασίας της κληρονομιάς, της προσβασιμότητας, και της οικονομίας είναι εξίσου σημαντικά ως προς την κατανόηση και τη σκοπιμότητα της πολιτιστικής πολιτικής. Και η αξία που δίνει η κρατική πολιτική στον πολιτισμό της κοινότητας εκφράζεται με την επιδότηση, τη δημιουργία υποδομών και τη νομοθετική προστασία.

Οι Hillmann-Chartrand & McCaughey (1989) μελετώντας τη διοικητική δομή και το βαθμό εμπλοκής του κράτους στη διαχείριση του πολιτισμού κατέληξαν στη διάκριση τεσσάρων μοντέλων-κρατών: το κράτος «Πάτρωνας», το κράτος «Αρχιτέκτονας», το κράτος «Διευκολυντής» και το κράτος «Μηχανικός». Βέβαια, άλλοι μελετητές έχουν διακρίνει τα κράτη σε διαφορετικά μοντέλα ή συστήματα όπως οι Espring Andersen & Korpi (1984) διέκριναν τρία κυρίαρχα μοντέλα το φιλελεύθερο, το συντηρητικό και το σοσιαλδημοκρατικό, ενώ άλλοι αναφέρονται στην ύπαρξη δύο μοντέλων, τα συγκεντρωτικά και τα αποκεντρωτικά. Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιλέχθηκε να παρουσιαστούν τα μοντέλα με βάση τη διάκριση των Hillmann-Chartrand & McCaughey (1989), παρά το γεγονός ότι τα σύγχρονα δεδομένα έχουν εξαλείψει τα όρια μεταξύ των διακριτών μοντέλων με τη γενικότερη τάση να σημειώνει στροφή προς την υιοθέτηση μεικτών μοντέλων πολιτιστικής πολιτικής.

Το μοντέλο του «Διευκολυντή» στις Η.Π.Α. και του «Πάτρωνα» στην Αγγλία παρουσιάζουν μειωμένη κρατική παρέμβαση στον χώρο του πολιτισμού, αφήνοντας το πεδίο στη διαχείριση των τοπικών, και περιφερειακών συμβουλίων ή σε όργανα σχεδόν ανεξάρτητα από το κράτος όπως τα Συμβούλια Τεχνών (Αγγλίας) και το Εθνικό Ίδρυμα Ενίσχυσης Τεχνών (Η.Π.Α.). Σχετικά πρόσφατα (1992) στην Αγγλία κρίθηκε αναγκαία η ίδρυση υπουργείου πολιτισμού (Υπουργείο Εθνικής Κληρονομιάς και αργότερα ως Department of Culture, Media and Sports). Ο ρόλος του κράτους, κυρίως στις Η.Π.Α., επικεντρώνεται, στην κατανομή των πόρων και των αρμοδιοτήτων στα τοπικά όργανα αποφεύγοντας το ρίσκο πολιτικών παρεμβάσεων («lobbying») και ενισχύοντας την αποκέντρωση και τον

εκδημοκρατισμό μεταθέτοντας στις τοπικές και περιφερειακές αρχές το ρόλο ανάδειξης των τοπικών πολιτιστικών εκφάνσεων και προσβασιμότητας στον πολιτισμό. Επιπλέον, τα όργανα εμπειρογνομόνων στη βάση της αρχής του «βραχίονα» («arm's length principle»)- ένα καθαρά βρετανικό επίτευγμα και κληροδότημα για το σχεδιασμό των σύγχρονων πολιτιστικών πολιτικών- διασφαλίζουν την αριστεία και την καλλιτεχνική ελευθερία και δημιουργικότητα.

Η Κύπρος, όπως και η Γαλλία, ακολουθεί το συντηρητικό και συγκεντρωτικό μοντέλο, του «Αρχιτέκτονα». Οι σύγχρονες όμως συνθήκες και οι διεθνείς πολιτιστικές τάσεις επιβάλλουν την αναθεώρηση, αναπροσαρμογή και εκσυγχρονισμό των πολιτιστικών τους πολιτικών. Η προτεινόμενη πρόταση θέτει τη διοικητική διάρθρωση των Υπηρεσιών σε αμφισβήτηση προτείνοντας μια νέα διοικητική δομή, η οποία βασίζεται κυρίως σε οριζόντια οργάνωση επιδιώκοντας τη συνεργασία των φορέων στο μέγιστο βαθμό.

Το προτεινόμενο μοντέλο πολιτιστικής πολιτικής για την Κυπριακή Δημοκρατία είναι ένας συνδυασμός, κυρίως στοιχείων από το κράτος «Αρχιτέκτονα» όπως η και το κράτος «Πάτρωνα». Ο ρόλος του κράτους κρίνεται απαραίτητος όσον αφορά το συντονισμό και την ενίσχυση του πολιτισμού. Για να επιτευχθεί ο καλύτερος δυνατός σχεδιασμός και συντονισμός των πολιτιστικών δράσεων προτείνεται αρχικά, η συγκέντρωση των πολιτιστικών φορέων κρατικών και ημικρατικών (λ.χ. το Τμήμα Αρχαιοτήτων, η Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (Κ.Ο.Τ.), ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου (Θ.Ο.Κ.)), που είναι διάσπαρτα σε διαφορετικά υπουργεία, υπό ένα φορέα το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και συγκεκριμένα υπό τη διοίκηση της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτισμού.

Παράλληλα, επιδιώκεται η απεξάρτηση από τις κρατικές επιχορηγήσεις, η συμμετοχή και δραστηριοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μέσω παροχής φορολογικών κινήτρων. Επιπρόσθετα, επιδιώκεται ο εκδημοκρατισμός με μεγαλύτερη αποκέντρωση, δηλαδή με μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στα τοπικά και περιφερειακών οργάνων για τη διαμόρφωση πολιτιστικής πολιτικής και κυρίως, η δημιουργία αμεσότερης επικοινωνίας και συντονισμού μεταξύ κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Επιπρόσθετα, κρίνεται απαραίτητη η χάραξη σαφών και ξεκάθαρα διατυπωμένων στρατηγικών, γνωστοποιημένων σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς πολιτιστικής πολιτικής και η διαμόρφωση καναλιών διανομής των πόρων, μέσα από διαφανείς διαδικασίες και σαφή κριτήρια κρατικής επιδότησης βασισμένα στους στόχους και σκοπούς του στρατηγικού σχεδιασμού της πολιτιστικής πολιτικής. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι το όποιο σχέδιο πολιτιστικής πολιτικής εκπονηθεί, είναι απαραίτητο να ανανεώνεται και να αναπροσαρμόζεται λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε συνθήκες (διεθνείς τάσεις, κοινωνικές, οικονομικές) και τις πραγματικές πολιτιστικές ανάγκες των πολιτών. Τέλος, κρίσιμης σημασίας είναι η τήρηση επικαιροποιημένων στοιχείων, η καταγραφή δεδομένων και πραγματοποίηση ερευνών από έμπειρο και ειδικά καταρτισμένο προσωπικό, η οποία θα συμβάλει σε ένα ρεαλιστικό σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής.

Βιβλιογραφία

- Archambault E, Boumendil J, Tsyboula S, 1999. Foundations in France. Στο: H. K. Anheier & S. Toepler, επιμ. *Private Funds, Public Purpose. Philanthropic Foundations in International Perspective*. s.l.:Springer Science & Business Media, pp. 185-198.
- Archambault, E., 2000. *Foundations in France*. No 2000, 43 επιμ. Paris 1: Universit  Panth  on-Sorbonne.

- Belfiore, E., 2004. Auditing Culture: the subsidized cultural sector in the New Public Management. *International Journal of Cultural Policy*, 10(2), pp. 183-202.
- Bianchini F. Parkinson M., 1993. *Cultural policy and urban regeneration. The West European experience*. Manchester, New York: Manchester University Press..
- Bourdieu, P., 1984, [1979]. *Distinction – A Social Critique of the Judgment of Taste*. London: Routledge.
- Cellini, R., Cuccia, T., 2016. The Public Spending for Culture in the Face of Decentralization Processes and Economic Recession: The Case of Italy. *The Artful Economist*, Τόμος Springer International Publishing, pp. 89-109.
- Cohen, R., 2002. Local Government Support of Arts and Culture. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 32(3), pp. 206-221.
- Cowen, T., 2006. *Good and Plenty*. Princeton: Princeton University Press.
- Cuche, D., 2001 [1996]. *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Dubois, V., 2014. *Cultural policy regimes in Western Europe*. 2nd επιμ. Elsevier: International Encyclopedia of the Social and Behavior Sciences.
- Eling, K., 1999. *The Politics of Cultural Policy in France*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Esping-Andersen G. Korpi, W., 1984. Social Policy as Class Politics in Post-War Capitalism: Scandinavia, Austria, and Germany. In J. Goldthorpe, επιμ. *Order and Conflict in Contemporary Capitalism*. Oxford: Clarendon Press, pp. 179-208.
- Esping-Andersen, G., 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- ETC, WTO, 2005. *City Tourism & Culture: The European Experience*. 1st επιμ. Brussels: ETC Research Report.
- Gray, C., 2007. *Instrumental Cultural Policies: Causes, Consequences and Museums*. University of Glasgow, Arts and Humanities Research Council Instrumental Museum and Gallery Policy Workshop, University of Glasgow.
- Hillman, H., McCaughey, 1989. The arm's length principle and the arts: An international perspective – past-present- future, In *Who's to pay for the arts: The International Search for Models of Support*, Cummings M.C.Jr., Schuster M.D., (eds.), American Council for the Arts, N.Y.C.[online] Available at:

- (<http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm>)
(22/10/2016).
- Ingram, M., 1998. A Nationalist Turn in Cultural Policy. *The French Review*, 71(5), pp. 797-808.
- Kammen, M., 1996. State and the Culture in America. *The Journal of American History*, 83(3), pp. 791-814.
- Kressner Cobb, N., 2002. The New Philanthropy: Its Impact on Funding Arts and Culture. *The Journal of Arts Management, Law and the Society*, 32(2), pp. 125-143.
- Kroeber A. Kluckhohn C., 1952. Culture. A critical review of Concepts and Definitions. *Papers. Peabody Museum of Archaeology & Ethnology, Harvard University*, 47((1) viii), p. 223.
- Leavis, F. R., 1974 [1930]. *Mass Civilization and Minority Culture*. Folcroft: Folcroft Library Editions.
- Lewis, J. Miller, T. eds., 2008. *Critical cultural policy studies: A reader*. Blackwell: John Wiley & Sons.
- Lowell, J. F. & Ondaatje, E. H., 2006. *The Arts and State Governments: At Arm's Length Or Arm in Arm?*. Santa Monica: Rand Corporation.
- MacDonald, Sh., (ed.), 2006. *A companion to museum studies*. Malden USA, Oxford UK: Blackwell.
- Mudge, S., 2008. The state of Art: What is neo-liberalism?. *Socio-Economic Review*, Τόμος 6, pp. 703-731.
- Mulcahy, K., 2006. Cultural policy: Definitions and Theoretical Approaches. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 35(4), pp. 319-330.
- Mulcahy, K., 2006. Cultural policy: Definitions and Theoretical Approaches. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 35(4), pp. 319-330.
- NEA National Endowment for the Arts, 2016. *2015 Annual Report*, Washington D.C. [online] Available at: (<https://www.arts.gov/sites/default/files/2015%20Annual%20Report.pdf>).
(22/10/2016).
- NEA National Endowment for the Arts, 2014. *Strategic Plan 2014-2018*, [online] Available at: (<https://www.arts.gov/sites/default/files/NEAStrategicPlan2014-2018.pdf>)
(22/10/2016).

- O' Brien, D., 2013. *Cultural Policy: Management, value and modernity in the creative industries*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Perrin T; Delvainquiere J-C; Guy J. M, 2015. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile: France, Council of Europe/ERICarts*. [Ηλεκτρονικό] Available at: (<http://www.culturalpolicies.net>) (16 /09/ 2016).
- Ploeg, F. V. D., 2006. The making of cultural policy: A European Perspective. Στο: V. A. Ginsburg & D. Throsby, επιμ. *Handbook of the Economics of Art and Culture, volume I*. s.l.:Elsevier, pp. 1183-1221.
- Richards, G., 1996. *Cultural Tourism in Europe*. Wallingford: CAB I.
- Schmidt Campell, M., 1999. New Trends in Cultural Policy for the Twenty-First Century. *Social Text*, Τόμος 59, pp. 5-15.
- Schuster, J. M., 2003. *Mapping state cultural policy: The state of Washington*. Chicago: University of Chicago, Cultural Policy Center.
- Schwartz, D. T., 2000. *Art, education and the democratic commitment: a defense of state support for the arts*. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Torkildsen, G., 2005. *Leisure and Recreation Management*. 5th επιμ. London, New York: Routledge.
- Tylor, E., 1920 [1871]. *Primitive Culture, v. 1*. New York: J. P. Putnam's Sons.
- UNESCO, 1969. *Cultural Policy: a preliminary study*. Paris: UNESCO
- UNESCO, 1970 [1964]. *Convention on Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer Ownership of Cultural Property*. Paris: UNESCO
- UNESCO, 1970. *Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects on Cultural Policies*. Venice: UNESCO
- UNESCO, 1982. *World Conference on Cultural Policies*. Mexico City: UNESCO
- UNESCO, 1998. *Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development*. Stockholm: UNESCO
- UNESCO, 2001. *Universal Declaration on Cultural Diversity*. Paris: UNESCO
- UNESCO, 2013. *The Hangzhou Declaration*. Hangzhou: UNESCO
- UNITED NATIONS, World Commission on Environment and Development, 1987. *Our Common Future (the Brundtland Report)*, Oxford: Oxford University Press.

United Nations, 2010. **UN General Assembly Resolutions: N.65/116**, «Culture and Development» [online] Available at:

([http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/65/49\(Vol.I\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/65/49(Vol.I))). (04/12/2016).

United Nations System Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda, 2013. Culture: A driver and enabler of sustainable development, New York: United Nations. [online] Available at: http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Think%20Pieces/2_culture.pdf. (04/12/2016).

Vestheim, G., 1994. Instrumental Cultural Policy in Scandinavian Countries: A critical historical perspective. *The European Journal of Cultural Policy*, 1(1), pp. 57-71.

Vestheim, G., 2012. Cultural policy-making: negotiations in an overlapping zone between culture, politics and money. *International Journal of Cultural Policy*, 18(5), pp. 530-544.

Williams, R., μτφ. Αποστολίδου, Β., 1994. *Κουλτούρα και ιστορία*. Αθήνα: Γνώση.

Wyszomirski, M. J., 2002. Arts and culture. In I. M. Salamon, επιμ. *The state of nonprofit America*. Washington, DC: Brookings Institution Press, pp. 187-218.

Zaphiriou L., Nicolaidis C., Militiadou et.al., 2012, The Loss of a Civilization. Destruction of cultural heritage in occupied Cyprus. [online] Available at: ([http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_stockholm.nsf/A64B1EE900605967C22578B90025C290/\\$file/Destruction%20of%20cultural%20heritage%20\(English%20version\).pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_stockholm.nsf/A64B1EE900605967C22578B90025C290/$file/Destruction%20of%20cultural%20heritage%20(English%20version).pdf)) (5/12/2016).

Zimmer, A. & Toepler, S., 1996. Cultural Policies and the Welfare State: The Cases of Sweden, Germany and the United States. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 26(3), pp. 167-193.

Zvorykin, A.A., Golubtšova, N.I. and Rabinowitch, E, 1970. Cultural policy in the Union of Soviet Socialist Republics. UNESCO, 8: 8-68.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Γκάζη, Α., 1999. Από τις Μούσες στο Μουσείο: Η ιστορία ενός θεσμού δια μέσου των αιώνων. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, Τόμος 70, pp. 39-46.

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2016. *Επιστολή Γενικού Ελεγκτή για την παράσταση «Αντιγόνη» και τις εργασίες συντήρησης αρχαίων μνημείων στα κατεχόμενα*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.pio.gov.cy/moi/pio/pio2013.nsf/All/1A7716884031F5A9C225806B00406C2D?OpenDocument&L=G>) (06/12/2016).

Γρηγορίου Σ., 2016. Η ιστορία των Τεχνικών Επιτροπών. [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: <http://alfanews.com.cy/index.php/kypros/item/26750-2016-10-05-07-46-50>.

(06/12/2016).

Επίσημη Ιστοσελίδα Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: http://www.visitcyprus.biz/wps/portal/b2b!/ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hXN0fHYE8TIwN3bwNjAyO3YDNH30AXINcIKB-JJG_hZ-5kYGQZZGgcZ05h5B9qQlluV2OK7DZC0W3hGAaSdXMy83EKMjLwN9UPTs3RDwf5F78Z-ORBLsQjb2FuAJE3wAEcDQjYjy6PHgbm-n4e-bmp-gW5oaERFZ6ZnlkmigD3RxaU/dl3/d3/L2dJQSEvUUt3QS9ZQnZ3LzZfRUZBQVNjNDIwOE43QjAyOVixM1I3SDJPVTE!/

(10/12/2016).

ICOMOS, 2002. *Η Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού*, μτφ. Α. Δημητσάντου Κρεμέζη. [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο:

http://www.international.icomos.org/charters/tourism_greek.pdf) (10/3/2016).

ΚΕΦ.300, Α. Περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμος.

Μιχαήλ, Μ., 2005. *Η Εκκλησία της Κύπρου κατά την οθωμανική περίοδο: Η σταδιακή συγκρότηση ενός θεσμού πολιτικής εξουσίας*. Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.

Νάκου, Ε., 2001. *Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος.

Επίσημη Εφημερίδα

N.41/1935. Ο περί αρχαιοτήτων Νόμος, *Επίσημη Εφημερίδα*

N. 12/1965. Ο περί μεταβιβάσεως της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμος του 1965. *Επίσημη Εφημερίδα*

N.54/1969. Ο περί Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού Νόμος, *Επίσημη Εφημερίδα*

N. 41/1969 Ο περί Κυπριακού Οργανισμού Αθλητισμού Νόμος. *Επίσημη Εφημερίδα*

N.71/1970. Ο περί ιδρύσεως Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου Νόμος. *Επίσημη Εφημερίδα*

N. 59/1976. Ο περί δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, *Επίσημη Εφημερίδα*

N. 57 (I)/2009, «Ο περί του ελαχίστου υποχρεωτικού ποσοστού εμπλουτισμού των δημοσίων κτιρίων με έργα τέχνης. *Επίσημη Εφημερίδα*

N.58 (I)/2009. Ο περί αναγνώρισης των Ιδιωτικών Μουσείων και των Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. *Επίσημη Εφημερίδα*

http://www.moec.gov.cy/politistikes_ypiresies/programmata/genika/agora_ekdoseon_gia_ton_emploutismo_ton_vivliothikon.pdf.) (09/12/2016).

Παπαδοπούλου Ε., 28/12/2015. Θεατρικός Απολογισμός 2015. [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο (<http://www.parathyro.com/?p=41829>) (08/12/2016).

http://www.parathyro.com/wp-content/uploads/2015/12/%CE%98%CE%A5%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%97_%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%A3%CE%97_%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%A9%CE%9D.pdf

Πολιτιστικές Υπηρεσίες, Αγορά εκδόσεων για τον εμπλουτισμό κυπριακών και ξενών βιβλιοθηκών. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.

Πολιτιστικές Υπηρεσίες, Ετήσια Έκθεση, 2011. [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: (<http://docplayer.gr/2609500-1-politistikes-ypiresies.html>). (09/12/2016).

Πολίτης, 7/4/2016. Θέατρο Ένα κατά ΘΟΚ για αθέμιτο ανταγωνισμό [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: (<http://politis.com.cy/article/theatro-ena-kata-thok-gia-athemito-antagonismo>). (08/12/2016.)

ΘΟΚ, «Ανακοίνωση αποτελεσμάτων σχεδίου "Θυμέλη" [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: (http://www.parathyro.com/wp-content/uploads/2015/12/%CE%98%CE%A5%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%97_%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%A3%CE%97_%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%A9%CE%9D.pdf.) (08/12/2016).

Πύλη Ενημέρωσης Χρηματοδοτικών Προγραμμάτων, «Σχέδιο Επιχορήγηση Πολιτιστικών/Καλλιτεχνικών Εκδηλώσεων μέσω Προγράμματος Ενίσχυσης Ήσσονος Σημασίας-Diminis, [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο : (http://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/easyconsole.cfm/page/prog/prog_id/2650.) (10/12/2016).

Σαμαράς Μ, Π., n.d. *Ο θεσμός της Μέσης Εκπαίδευσης στην Κύπρο και η θέση της Γυμναστικής*. Διαθέσιμο στο: (<http://www.athlepen.com.cy/keimena18.htm>) (05/12/2016).

Φιλελεύθερος, 16/02/2012. Πιστοποιητικά αναγνώρισης στη Λεβέντειο Πινακοθήκη και Εθνικό Θέατρο, [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: (<http://www.philenews.com/el-gr/politismos/518/242594/pistopoiitika-anagnorisis-sti-leventeio-pinakothiki-kai-to-theatriko-mouseio>). (09/12/2016).

Ψαρά Γ., 18/03/2014, Καμία φθορά στη φύλαξη έργων τέχνης, λέει του υπουργείο, *Παράθυρο-Πολίτης*, [ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο (<http://www.parathyro.com/?p=2796>) (09/12/2016).

Ηλεκτρονικές πηγές

(<http://www.culturalpolicies.net/web/unitedkingdom.php?aid=21>)

(<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ministere/Budget>).

(<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Projet-de-loi-de-finances-2015#/27>)

(<https://givingusa.org/see-the-numbers-giving-usa-2016-infographic/>). (22/10/2016).

(<http://www.givinginstitute.org/>?) (22/10/2016).

<http://grantspace.org/tools/knowledge-base/Funding-Resources/Corporations/workplace-giving>) (22/10/2016).

(<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ministere/Budget>) (22/10/2016)

The World Bank.

<http://www.worldbank.org/en/topic/sustainabledevelopment/overview#1>. (04/12/16).

(<https://www.arts.gov/about/national-council-arts>.) (15/10/2016)

(<http://www.riknews.com.cy/index.php/rik-corporate/vision>) (05/12/2016)

(http://www.mof.gov.cy/mof/vat/vat.nsf/DMLrates_gr/DMLrates_gr?OpenDocument). (15/12/16).

(<http://50chrona.moec.gov.cy/index.php,6/12/16>) (05/12/16).

(<http://www.thoc.org.cy>) (08/12/2016).

(<http://cyprussports.org/koa/general-information/history-of-cso.html>). (5/12/2016)

(<http://www.bbc.co.uk/aboutthebbc/insidethebbc/>). (06/12/2016).

(<http://politis.com.cy/article/theatro-ena-kata-thok-gia-athemito-antagonismo>.
(08/12/2016)

(<http://www.leventisfoundation.org>). (10/12/2016).

(<http://www.severis.org/el/>). (10/12/2016).

(<http://www.makariosfoundation.org.cy>).

(<http://tvonenews.com.cy/to-satiriko-to-ena-h-ethal-kai-to-skala-katagelloyn-ton-thok-gia-athemito-antagwnismo>) (08/12/2016)

(<http://www.mcw.gov.cyda>). (06/12/2016).

(<http://www.thoc.org.cy>). (06/12/2016)

(<http://www.thoc.org.cy/News-dothike-pses-i-proti-parastasi-toy-toyrkokypriakoy-dimotikoy-theatroy-leykosias-me-to-ergo-to-spiti,2107,0,EL?Section=None&WebContentCode=&Period>) (08/12/2016)

(<http://www.philenews.com/el-gr/politismos/518/260728/thymeli-to-neo-schedio-epichorigisis-theatron-pou-proteinei-o-thok>). (08/12/2016).

(<http://www.leventisfoundation.org>.) (10/12/2016).

(<http://www.severis.org/el/>)F)(10/12/2016).

(<http://www.makariosfoundation.org.cy>). (10/12/2016).